

KANSANKIRKON VARJOSSA

**Uskonnollisen tasa-arvon toteutuminen Suomessa –
vähemmistöjen näkökulma**

Uskontotieteen pro gradu –tutkielma

Humanistinen tiedekunta

Rauno Hakulinen

Maaliskuu 2008

Sisällysluettelo

1. Tutkimuksen tausta ja tavoitteet	4
1.1. Suomalainen yhteiskunta tänään	4
1.2. Tutkimuksen sijoittuminen tieteelliseen kenttään	8
1.3. Aikaisempi tutkimus	11
1.4. Tutkimuskysymykset	12
2. Aineisto ja teemahaastattelu	13
2.1. Aineiston kerääminen	13
2.2. Teemahaastattelu	16
3. Viiden uskonnollisen yhdyskunnan esittely	18
3.1. Helsingin Juutalainen Seurakunta	18
3.1.1. Juutalaisuuden pääsuunnat	18
3.1.2. Juutalaisuus Suomessa	19
3.2. Katolinen kirkko Suomessa	21
3.3. Suomen Islam-seurakunta	23
3.4. Islamic Multicultural Dawah Centre	26
3.5. Resalat Islamilainen Yhdyskunta - Suomen Ähl-e Beit	27
4. Vähemmistönä suomalaisessa yhteiskunnassa	28
4.1. Yhteiskunnan ja vähemmistöuskontojen suhteet	28
4.1.1. Vanhojen vähemmistöjen suhteet valtion ja viranomaisten kanssa	28
4.1.2. Uusien yhdyskuntien suhteet valtioon ja viranomaisiin	33
4.1.3. Taloudelliset kysymykset	37
4.2. Uskontojen väliset suhteet	44
4.2.1. Yhteistoiminta eri uskontojen välillä	44
4.2.2. Valtion ja luterilaisen kirkon suhde ja uskontojen välinen tasa-arvo	47
4.3. Eläminen suomalaisessa yhteiskunnassa	51
4.3.1. Suomalaisten tietämys muista uskonnoista	51
4.3.2. Media ja vähemmistöt	54
4.3.3. Arkipäivän kohtaamiset	60

4.3.4. Nyky-yhteiskunnan ja perinteen välinen ristiriita	66
4.3.5. Vanhojen yhdyskuntien oman kulttuurin säilyttäminen	69
4.3.6. Koulutus ja kotouttamistyö uskonnollisten yhdyskuntien parissa	73
5. Yhteenveto	76
6. Lähteet	80
6.1. Kirjallisuus ja painetut lähteet	80
6.2. Internetlähteet	84
6.3. Haastattelut	87
7. Liite	88

1. Tutkimuksen tausta ja tavoitteet

1.1. Suomalainen yhteiskunta tänään

Suomalaisen yhteiskunnan sanotaan muuttuneen viimeisten parinkymmenen vuoden aikana ”monokulttuurisesta monikulttuuriseksi”. Vaikka Suomi on tänä päivänä väestöltään moninaisempi kuin koskaan aikaisemmin historiansa aikana, väite ei täysin pidä paikkaansa. Suomea on yleisesti pidetty hyvinkin yhtenäisenä väestöllisesti, kuitenkin koko valtion olemassaolon ajan maassa on asunut monia pieniä kielellisiä ja kulttuurisia vähemmistöjä kuten saamelaisia, suomenruotsalaisia, romaneja, juutalaisia ja tataareja. Näiden vähemmistöjen käsittely julkisuudessa ja sitä kautta tietoisuus niiden olemassaolosta ovat jääneet vähemmälle huomiolle, koska väestön kulttuurista yhtenäisyyttä on pidetty kansallisvaltion ideaalina. Lisäksi vähemmistöt itsekin joissain tapauksissa ovat tietoisesti halunneet pitää matalaa profiilia, eivätkä ne ole tuoneet itseään aktiivisesti esille. Yhtenäistä kuvaa ovat vielä vahvistaneet kansallisesti rakennetut instituutiot kuten koululaitos ja armeija sekä joukkotiedotusvälineet. (Lepola 2000, 19–21; Forsander & Ekholm 2001, 84; Martikainen & Sintonen & Pitkänen 2006, 9-10, 19; Puuronen 2006, 42, ks. Leitzinger 1999, 53–54, Sakaranaho 2002.)

Tilanne Euroopassa on muuttunut, sillä kansallisvaltioiden rajat ovat viime vuosina hämärtyneet ja ihmisten vapaampi liikkuminen on mahdollistunut globalisaation ja Euroopan yhdentymisprosessin seurauksena. Euroopan unionin suhtautuminen rasismiin ja vähemmistöjen syrjintään on hyvin kielteinen ja siksi se tukee julkilausumissaan erilaisten vähemmistöjen oikeuksia jäsenmaissaan (Ks. esim. Euroopan unionin perusoikeuskirja.). Suomen valtio, Euroopan unionin jäsenmaana, haluaa omalla toiminnallaan tukea maassa asuvia vähemmistöjä ja siksi se haluaa myös edistää monikulttuurisen yhteiskunnan luomista maahamme. Päällimmäisenä syynä tähän on se, että työperusteista maahanmuuttoa halutaan lisätä. Suurten, sotien jälkeen syntyneiden, ikäluokkien jäädessä eläkkeelle vaarana on, että maamme työmarkkinoille syntyy työvoimapula, jota ei pystytä täyttämään muutoin kuin maahanmuuttoa lisäämällä. (Jaakkola 1999, 25; Forsander & al. 2001, 8.) Mikäli uusia työntekijöitä ja sitä kautta veronmaksajia ei saada työmarkkinoille, seurauksena saattaa olla vakavia ongelmia suomalaisen hyvinvointivaltion toimivuudelle. Konkreettisena osoituksena valtion toimenpiteistä asiassa on hallituksen hyväksymä 19.10.2006 maahanmuuttopoliittinen ohjelma, jossa eksplisiittisesti todetaan, että

maahanmuuttoarvot ovat koko suomalaisen yhteiskunnan yhteisiä arvoja. (Ks. Sakaranaho 2006, 52–54.)¹

Maahanmuuton seurauksena muun muassa islamin ja muiden ei-kristillisten uskontojen näkyvyys ja merkitys on kasvanut, esimerkiksi muslimeja arvioidaan olevan eri lähteistä riippuen noin 20,000 - 40,000. (Sakaranaho 2006, 9; Sakaranaho & Pesonen 1999, 10–11, ks. myös Martikainen & Sintonen & Pitkänen 2006, 30–32.)² Väestörekisterikeskuksen tekemän tilaston mukaan vuoden 2006 lopussa Suomessa oli 17 islamia harjoittavaa yli 20 jäsenen rekisteröityä uskonnollista yhdyskuntaa. Vastaavasti vuoden 2003 tilastossa yhdyskuntia oli yhteensä yksitoista. Islamia harjoittavien yhdyskuntien absoluuttinen jäsenmäärä lähes kaksinkertaistui kyseisenä aikana. Yhdyskuntien lisäksi maassa toimii useita pienempiä islamilaisia rekisteröityjä yhdistyksiä.³

Suomalaisen maahanmuuttopolitiikan ihanteena on niin sanottu kaksisuuntainen integraatio. Tavoitteena on, että maahanmuuttaja sopeutuu (kotoutuu) uusiin olosuhteisiin säilyttäen oman kulttuurisen identiteettinsä ja samanaikaisesti kantaväestö ”tulee vastaan” ja näin helpottaa maahanmuuttajan sopeutumista uuteen yhteiskuntaan. (Martikainen & Sintonen & Pitkänen 2006, 21, 33, Sakaranaho 2007b, 4, ks. myös Liebkind 2000a, 2000b.) Toistaiseksi maahanmuuttajien ja ulkomaalaisten määrä on Suomessa hyvin vähäinen, sekä suhteessa että lukumääräisesti, verrattuna moniin muihin eurooppalaisiin maihin. Osittain tästä johtuen, suomalainen yhteiskunta ei ole vielääkään täysin valmis vastaanottamaan uusia tulijoita. Taloudellisen laman ja maahanmuuttajien lisääntyneen muuton samanaikaisuus 1990-luvun vaihteessa kiristivät suomalaisten asenteita ulkomaalaisia kohtaan merkittävästi. Tällöin varsinkin työttömät ja vähän koulutetut pelkäsivät omien sosioekonomisten etujen olevan uhattuina. (Jaakkola 1999, 13–15.) Taloudellinen tilanne ja ihmisten asenteet ovat muuttuneet sen jälkeen positiivisempaan suuntaan, mutta edelleen tietyistä maista tulevien maahanmuuttajien työelämään sijoittuminen on melko vaikeaa. Useimmiten

¹ Euroopan unionin perusoikeuskirjassa 3. luku, joka käsittelee tasa-arvoa, todetaan, että ”kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä” (20 artikla) ja ”kielletään kaikenlainen syrjintä, joka perustuu [...] kieleen, uskontoon tai vakaumukseen (21 artikla). Lisäksi ”unioni kunnioittaa kulttuurista, uskonnollista ja kielellistä monimuotoisuutta” (22 artikla). Ks. internetlähteet Euroopan unionin perusoikeuskirja ja Hallituksen maahanmuuttopolitiittinen ohjelma.

² Muslimien tarkkaa lukumäärää ei voida yksiselitteisesti tietää, koska sitä ei tilastoida. Maahanmuuttajat tilastoidaan lähtömaan perusteella, esim. Irakista tulleet voivat olla muslimeja tai kristittyjä. Parhaan kuvan maahanmuuttajien lukumäärästä antaa kenties tieto, joka kertoo äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvia olevan maassa yli 144,000, ks. internetlähde Hallituksen maahanmuuttopolitiittinen ohjelma.

³ Rekisteröityäkseen uskonnolliseksi yhdyskunnaksi, yhteisöllä täytyy olla jäseniä vähintään 20 yli 18-vuotiasta henkilöä, ks. Seppo 2003, 190–210 ja internetlähde Väestörekisterikeskus. Islamia harjoittavien yhdyskuntien yhteenlaskettu jäsenmäärä vuonna 2003 oli 2708 ja vuonna 2006 4823.

syynä tähän on tulijoiden riittämätön kielitaito, mutta osaltaan kyseessä saattavat olla myös syvälle juurtuneet muukalaisvastaiset asenteet. (Heikkilä & Pikkarainen 2006, 266.) Suomessa ulkomaalaisiin ja maahanmuuttajiin kohdistuva vihamielisyys ei ole mitenkään järjestäytyntä, lisäksi niin kansalaisten kuin viranomaisten parissa lain ja järjestyksen kunnioittamisella on pitkät perinteet. (Sakaranaho 2007a, 124–125.) Tästä huolimatta, on kuitenkin syytä suhtautua tietyllä vakavuudella muualla Euroopassa viime vuosina ilmenneeseen yleiseen yhteiskunnalliseen kuohuntaan, johon maahanmuutolla on suora tai välillinen yhteys, etteivät samantapaiset ilmiöt toistuisi Suomessa.⁴

Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluu, uusimpien vuoden 2007 tilastojen mukaan, 81,7 prosenttia koko maan väestöstä, mutta suuntaus on ollut jo useita vuosia vähitellen laskeva. Kirkon jäsenyys on maaseudulla huomattavasti yleisempää kuin kaupungeissa. (Niemelä 2003b, 203–209.) Suurissa kaupungeissa, kuten Helsingissä luterilaiseen kirkkoon kuuluu 68,8 prosenttia asukkaista.⁵ Muutosta selitetään usein yhteiskunnan yleisellä maallistumisella eli sekularisaatiokehityksellä. (Ks. Kääriäinen & Niemelä & Ketola 2003, 11–12, 87–108; Seppo 2003, 36–37.)⁶ Prosenttisuuden pieneneminen osoittaa kaupungissa asuvien nuorten aikuisten kirkosta eroamisen, joka on seurausta heidän vieraantumisestaan luterilaisen kirkon sanomasta ja toiminnasta, ja samanaikaisesti maahanmuuttajien keskittymisestä nimenomaan pääkaupunkiseudulle.

Merkittävää on huomata, että erotessaan kirkosta ihmiset eivät liity mihinkään toiseen uskonnolliseen yhdyskuntaan, joten uskontokuntiin kuulumattomien määrä on jatkuvassa kasvussa. Luterilaisen kirkon asema ja merkitys ei näin ollen enää ole samanlainen kuin aikaisemmin. Siksi kaikkien maassa vaikuttavien uskonnollisten yhteisöjen ja yhteisöihin kuulumattomien ihmisten tulisi saada äänensä kuuluville julkisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa, mikä koskee nimenomaan uskonnonharjoitusta ja siihen liittyviä oikeuksia sekä omantunnonvapautta. Dialogin merkitys ja tarve uskontojen välillä on kasvanut. Erilaisia yhteistyömuotoja on jo syntynytkin niin viranomaisten kuin luterilaisen kirkon piirissä. Myös yhdyskunnat ja

⁴ Viitataan tässä ennen kaikkea *World Trade Centerin* terrori-iskujen 2001 jälkeiseen aikaan, jonka jälkeen suhtautuminen erityisesti muslimeja kohtaan on monissa maissa muuttunut kriittisemmäksi, mutta myös Ranskan mellakoihin, terrori-iskuihin Espanjassa ja Britanniassa, juutalaisvihamielisiin mielenilmauksiin Ranskassa ja muslimien ja kantaväestön välisten suhteiden kiristymiseen elokuvaohjaaja Theo van Goghin murhan yhteydessä Hollannissa.

⁵ Tässä työssä viitataan evankelis-luterilaiseen kirkkoon puhuttaessa luterilaisesta kirkosta tai pelkästään kirkosta. Helsingin seurakuntayhtymän jäsenmäärä on vuodelta 2005. Ks. internetlähteet Evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntien väkiluku ja Helsingin seurakunnat.

⁶ Yleensä sekularisaatiolla ymmärretään institutionaalisen uskonnon merkityksen vähenemistä länsimaisissa yhteiskunnissa. Kysymys on Kääriäisen & Niemelän & Ketolan mukaan uskonnollisuuden muutoksesta individualistiseen ja privatisoituneempaan suuntaan, ei niinkään katoamisesta.

eri uskontoja tunnustavat ihmiset ovat itse alkaneet luoda kontakteja toisiinsa ja perustaneet yhteistyöorganisaatioita.⁷

Edellä sanotun perusteella voidaan todeta, että suomalainen yhteiskunta kokonaisuudessaan on murrosvaiheessa ja monien uudenlaisten haasteiden edessä. Erityisesti luterilaisen kirkon ja yhteiskunnan välinen perinteisesti kiinteä suhde joutuu moniarvoistumisen seurauksena tarkastelun kohteeksi. Hieman kärjistäen voidaan sanoa, että luterilaisen yhtenäiskulttuurin aika on peruuttamattomasti ohitse, vaikka vielä toistaiseksi muita uskontoja harjoittavien osuus väestöstä lukumäärän perusteella on edelleen hyvin marginaalinen.

Tämän työn tarkoituksena on mm. selvittää miten yhden uskonnon selkeä valta-asema yhteiskunnassa vaikuttaa vähemmistöjen mahdollisuuteen harjoittaa omaa uskontoaan. Miten maassa, jossa luterilaisella kirkolla, viime vuosien muutoksista huolimatta, on vahva asema historiallisesti, yhteiskunnallisesti ja kansalaisten mielissä, toteutuu uskonnollinen tasavertaisuus ja uskonnonvapaus käytännön tasolla. Uskonnollisesta näkökulmasta asiaa katsottaessa, on mielenkiintoista, miten ja mihin suuntaan yhteiskunnan ja uskonnon, eritoten evankelis-luterilaisen kirkon, välinen suhde kehittyy tulevaisuudessa. Perustuslaki takaa uskonnon ja omantunnonvapauden, mutta samaan aikaan valtio ei ainakaan toistaiseksi tue vähemmistöuskontojen toimintaa millään tavoin taloudellisesti, vaan kaikki yhteiskunnan uskonnollisille yhdyskunnille antama tuki menee evankelis-luterilaiselle ja ortodoksiselle kirkolle.

Yhteiskuntarauhan kannalta voi olla oleellista, että otettaessa vähemmistöt mukaan yhteiskunnalliseen toimintaan ja kehitykseen, valtio voi käytännön tasolla osoittaa, että heidän valtaväestöstä erottautuva uskontonsa ja muu kulttuuri on yhtäläillä arvokasta ja merkityksellistä. Samalla voidaan estää syrjäytymistä ja marginalisoitumista, mikä voi luoda maaperää erilaisten ääri-ilmiöiden ja ääriliikkeiden kasvulle. (Ks. Liebkind 2000a, 19–24.) Toisaalta yhdenmukaiseen kohteluun tähtäävä voimakas konsensushenki saattaa aiheuttaa sen, että vähemmistöt eivät saa valtavirrasta poikkeavia mielipiteitään niin hyvin esille. (Sakaranaho 2007a, 125.)

Kun maahan saapuvalla ihmisellä lähes kaikki muuttuu elämässään, turvaututaan helposti ”muuttumattomiin” perinteisiin arvoihin ja uskontoon. (Ks. Hautaniemi 2001, 25.) Siksi myös kotoutumisen edistämässä tulisi huomioida, että uskonnollisille vähemmistöille turvataan mahdollisuudet oman uskontonsa harjoittamiseen ja sitä kautta ihmiset voivat kokea, että heidän uskontoaan ja perinteitään kunnioitetaan ja että

⁷ Esimerkkeinä mm. Ekumeenisen Neuvoston toiminta, *United Religion Initiative* (URI), Suomen Islamilainen Neuvosto (SINE).

he kokevat olevansa tervetulleita Suomeen myös uskonnollisessa mielessä. (Pitkänen & Kouki 1999, 15.)

Alkuperäisenä innoittajana tälle työlle on toiminut juuri tuo edellä mainittu valtion ja evankelis-luterilaisen kirkon välinen läheinen suhde. Tämä suhde ilmenee ennen kaikkea erilaisten seremoniallisten juhlanjumalanpalvelusten muodossa, minne valtion ylin johto kokoontuu mm. itsenäisyyspäivänä ja valtiopäivienavajaisten yhteydessä.⁸ Miten tällainen toiminta sopii tasa-arvoa ihannoivaan, monikulttuurisuuteen ja moniarvoisuuteen tähtäävään yhteiskuntaan? Olisiko korrekta muuttaa tämän hetkistä käytäntöä tai ainakin uudistaa sitä jollaintavalla? Tulisiko kenties muidenkin, Suomessa vähemmistöasemassa olevien uskontojen edustajien olla kutsuttu näihin juhlanjumalanpalveluksiin.⁹

1.2. Tutkimuksen sijoittuminen tieteelliseen kenttään

Tämä työ sijoittuu laajan uskontotieteellisen sateenvarjon alle ja hieman tarkentaen sitä voi luonnehtia uskontososiologiseksi. Taustalla voidaan katsoa olevan Émile Durkheimiin pohjautuvan näkemyksen uskonnon ja yhteiskunnan riippuvuussuhteesta, jonka mukaan järjestäytyneitä yhteiskuntaa ei voi olla ilman uskonnollista ulottuvuutta. Yhdessä suoritettu uskonnollis-rituaalinen käyttäytyminen on siten yhteisöllisen toiminnan perusta. (Durkheim 1980, 32; Bellah 1970, 8.) Toisin sanoen, toimiakseen moitteettomasti yhteiskunta vaatii tietyn moraalien ja normien, jotka uskonto pyrkii oppijärjestelmineen rakentamaan. Miten Durkheim sitten liittyy Suomeen ja tähän tutkimukseen? Näkemykseni mukaan suomalainen yhteiskunta on rakentunut luterilaisuudesta kumpuavalle maaperälle, mikä edelleen näkyy ja vaikuttaa Suomessa asuvien ihmisten arvoissa ja normeissa. Kuten Mikko Reijonen kirjoittaa, valtiot usein tunnustavat uskonnollisten arvojen tärkeyden, koska ne välittömästi vaikuttavat kansalaisten moraaliseen arvopohjaan ja oikeustajuun. (Reijonen 2005, 114.)

⁸ Ks. internetlähde Asetus valtiopäivien avajaisten ja päättäjien juhlamenoista. Myös Helsingin yliopiston lukuvuoden avajaisten yhteydessä suoritetaan vastaavanlainen seremoniallinen jumalanpalvelus.

⁹ 1990-luvulla jumalanpalvelukset ovat muuttuneet ekumeenisiksi, joissa mukana ovat kristilliset yhteisöt. Espoon hiippakunnan piispa Mikko Heikka kirjoitti asiasta weblogissaan 7.12.2006, kyseistä asiaa käsiteltiin myös Helsingin Sanomissa 10.12.2006. Asiaa sivuavaa keskustelua on käyty jonkin verran myös poliittisella tasolla, kun kaksi Vihreiden kansanedustajaa teki lakialoitteen joulukuussa vuonna 2005, jossa he esittävät, että valtion erityissuhde kahteen uskonnolliseen yhdyskuntaan on lopetettava, ks. internetlähteet Vihreiden kansanedustajien lakialoite ja Piispa Mikko Heikan weblog 7.12.2006.

Muutokset suomalaisen yhteiskunnan väestörakenteessa ja luterilaisen kirkon merkityksen väheneminen kansalaisten keskuudessa pakottaa mielestäni meidät miettimään, miten saada yhteiskunnassa vaikuttavat uskonnot ja muut maailmankatsomukset mukaan yhteiskunnalliseen keskusteluun, koska esimerkiksi islamilaiseen perheoikeuteen liittyvät käytännöt saattavat olla ristiriidassa Suomen lain kanssa.¹⁰

Uskontotieteilijä Titus Hjelmin tekemän listauksen perusteella uskontososiologiseen tutkimusalaan sisältönsä puolesta kuuluvat aiheet, jotka käsittelevät mm. uskonnollisten yhteisöjen ja organisaatioiden tutkimusta, uskonnon ja yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta ja sitä miten ne vaikuttavat toisiinsa (Hjelm 2006, 108.). Sosiologi Erik Allardt mukaan uskontososiologinen tutkimus voidaan jakaa kolmeen keskeiseen aspektiin, jotka ovat rakenteellinen, institutionaalinen ja kulttuurinäkökulma (Ks. Allardt 1986.). Edellä mainitusta keskeisin lähestymistapa tämän työn kannalta on institutionaalinen näkökulma, sillä se tutkii mm. miten uskonto vaikuttaa yhteiskunnan tilaan, kehitykseen ja sosiaalisiin laitoksiin. Esimerkkinä Allardt käyttää maallistumiskehityksen tutkimusta:

Vaikka ihmiset eivät käy kirkossa, esiintyy hyvin paljon kristillisesti värittyneitä arvoja ja päämääriä ja myös nimenomaan luterilaisuuden määrittelemien pyhien asioiden kunnioitusta. Kristinusko ja sitä edustava laitos, kirkko, on edelleen vaikuttava tekijä yhteiskunnassa. (Allardt 1986, 32–45.)

Jossain määrin tutkimus sivuaa myös käytännöllisen teologian tutkimusalaan kuuluvaa kirkkososiologiaa, sillä professori Markku Heikkilän mukaan kirkkososiologian päähuomio kohdistuu kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen väliseen vuorovaikutukseen valtion, yhteiskunnan ja ympäröivän kulttuurin kanssa, varsinkin jos testataan empiirisesti uskontoon liittyvien lakien toteutumista (Heikkilä 2003, 191.). Myös Juha Pentikäisen mielestä aiheet, jotka käsittelevät kirkon ja kristinuskon suhdetta muihin instituutioihin, kuuluvat kirkkososiologian piiriin (Pentikäinen 1986, 22.). Hieman erilaisen näkökulman tuo esille Liisa Lampela-Kivistö, jonka mukaan kirkkososiologian eräs tehtävä on antaa tietoa luterilaiselle kirkolle toimintansa kehittämiseen ja arvioida kriittisesti kirkon toimintaa (Lampela-Kivistö 2001, 151.).

---

¹⁰ Ks. internetlähde Ihmisoikeusliitto (Suomessa asuvien muslimien suhtautumisesta perhearvoihin ja perhelainsäädäntöön, Kouros 2007).

Kirkkososiologian ja uskontososiologian välisen ero on hyvin hienovarainen ja vaikeasti määriteltävissä. Yhtenä erotuksena voidaan kenties pitää, että kirkkososiologista tutkimusta tehdään teologisista lähtökohdista, jolloin uskontoa, kirkkoa ja kirkon toimintaa katsotaan ikään kuin sisältäpäin. Uskontososiologinen tutkimus, taas puolestaan pyrkii tarkastelemaan uskontoa yhteiskunnallisena ilmiönä, ts. kulttuuritutkimukselliselta kannalta, jolloin uskonto nähdään tietyn kulttuurin tai yhteiskunnan olennaisena ja siihen vaikuttavana osatekijänä. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä etteikö teologinen tutkimus ottaisi huomioon myös yhteiskunnallisia vaikuttimia ja riippuvuussuhteita. Yhtenä erona voidaan myös nähdä se, keiden aikaisempien tutkijoiden töihin ja teoksiin tutkimuksessa tukeudutaan ja siten mihin tutkimusperinteeseen työ liittyy.

Tämä työ ottaa osaa maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvään keskusteluun. Maastamuuttoon, varsinkin jos kyseessä on pakolaisuus, liittyy lähtömaassa yleensä jokin kriisi, jonka vuoksi on jouduttu lähtemään. Kuten jo aikaisemmin todettiin, kun kaikki ympärillä muuttuu, uskonto voi tuoda turvaa ja auttaa ihmistä sopeutumaan helpommin uusiin olosuhteisiin ja kulttuuriin, tämä olisi hyvä ottaa huomioon myös maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikassa. Uskonto ja uskonnollinen yhteisö voi tällöin toimia turvaverkkona tai puskurina ja auttaa selviytymään arjen vaikeuksissa. Uskonnollisessa yhteisössä toimivia ihmisiä voi olla helpompi lähestyä kuin mennä kuin mennä hakemaan apua sosiaaliviranomaisilta. Ongelmaksi saattaa muodostua se, että monet niistä uskonnollisista yhteisöistä, joiden toimintaan maahanmuuttajat voisivat osallistua, ovat Suomessa hyvin pieniä. Ellei valtio tue niiden toimintaa taloudellisesti millään tavoin, niiden resurssit suorittaa ns. kotouttamiskoulutusta ovat hyvin rajalliset. Ongelma voi olla myös se, että monista maahanmuuttajina tulleista muslimeista saattaa tuntua oudolta, että ollakseen Suomessa virallisesti muslimi täytyy rekisteröityä johonkin islamilaiseen yhdyskuntaan tai moskeijaan jäseneksi (Sakaranaho 1999, 222; 2006, 309–311, ks. myös Hallenberg 1998, 18.).¹¹

---

¹¹ Väestörekisterikeskuksen tilaston (31.12.2006) perusteella islamilaisiin rekisteröityihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuului jäseniä noin vajaa 5,000 Suomessa asuvista muslimeista. Islamin opin mukaan ihmisen ja Jumalan välinen suhde on suora, eikä siinä tarvita mitään välikäsiä. Rukoilu moskeijassa ei edellytä jäsenyyttä kyseisessä yhteisössä.

1.3. Aikaisempi tutkimus

Uskonnollisten vähemmistöjen tutkimus on Suomessa aikaisemmin, pääosin ennen 1990-lukua, keskittynyt jonkin tietyn yhteisön kuvailuun ja historian läpikäymiseen, kuten tässäkin työssä lähdemateriaalina käytetyt Taimi Torvisen kirjoittama *Kadimah - Suomen juutalaisten historia*, Kalevi Vuorelan *Finlandia Catholica*, Katolinen kirkko Suomessa 1700-luvulta 1980-luvulle ja Antero Leitzingerin kattavat tutkimukset Suomen tataareista (mishääreistä). Svante Lundgren on puolestaan tehnyt Suomen juutalaisille kyselytutkimuksen, jossa kartoitettiin heidän käsityksiään uskosta, tavoista ja asenteista. (Ks. Torvinen 1989, Vuorela 1989, Leitzinger 1996, 1999, 2006, Lundgren 2002.)

Uudempi, parikymmentä vuotta sitten alkanut, maahanmuutto on nostanut tutkijoiden mielenkiinnon aivan eri tavalla vähemmistöjen asemaan ja yleisesti aihepiiriä kohtaan. Vähemmistöuskontojen asemaa ja monikulttuurisuuden haasteita suhteessa yhteiskuntaan ja sen instituutioihin eurooppalaisessa ja suomalaisessa kontekstissa on tarkastellut erityisesti Tuula Sakaranaho. (Ks. Sakaranaho 1999, 2002, 2006, 2007a, 2007b, 2007c.) Aihetta ovat käsitelleet teoksissaan ja artikkeleissaan muista uskontotieteilijöistä myös mm. Tuomas Martikainen, Heikki Pesonen, Marja Tiilikainen ja Tommi Sarlin (Ks. Martikainen 2006a, 2006b, Sakaranaho & Pesonen 1999, Sarlin 1999, Tiilikainen 2003.). Vähemmistön omasta näkökulmasta asiaa on käsitellyt suomalainen muslimi ja Suomen Islamilaisen Yhdyskunnan lehden An-Nurin päätoimittaja Isra Lehtinen. Hän on tehnyt muslimien ja viranomaisien välisiä suhteita tarkastelevan selvityksen, lähinnä millaisia muslimeja koskevia ohjeistuksia viranomaisilla on.¹²

Edellä mainitut tutkijat ovat tuoneet maahanmuuttajatutkimukseen nimenomaan kotimaisen näkökulman ja kansallisesti tärkeitä keskustelunaiheita. Lisäksi aihetta on sivunnut teoksissaan ja artikkeleissaan myös englantilainen uskontososiologi Grace Davie, joka on tutkinut mm. pohjoismaista uskonnollisuutta ja siinä viime vuosikymmeninä tapahtuneita muutoksia. (Ks. Davie 2000, 2002.) Mitä enemmän maahanmuuttajia saapuu Suomeen, sen varmemmin ilmestyy myös kyseistä ilmiötä useista eri näkökulmista tarkastelevaa tutkimusta, koska sille on yhteiskunnallinen tarve ja tilaus. Mainittakoon, että vastaavaa tutkimusta on tehty Ruotsissa aivan eri

---

¹² Ks. internetlähde Uskonnontutkija (Isra Lehtinen, Miten viranomaiset huomioivat muslimit). Ks myös Lehtinen 2007.

laajuudessa. Siellä maahanmuuttajamäärät ovat paljon suuremmat ja muutto on alkanut vuosikymmeniä aikaisemmin kuin Suomessa, siksi myös vähemmistöuskontojen yhdyskunnat ovat Suomen vastaavia huomattavasti suurempia. Maahanmuutto nykyisessä laajuudessaan on Suomessa suhteellisen uusi ilmiö ja siitä johtuen Tuomas Martikainen toteaa, että nimenomaisesti uskontoon keskittyviä tutkimuksia on tehty vielä toistaiseksi suhteellisen vähän. (Martikainen 2006a, 206–209.)¹³

Tämä työ pyrkii seuraamaan kulttuuritutkimuksellisista lähtökohdista tehtävää uskontososiologista tutkimusperinnettä ja tapaustutkimuksen periaatteiden mukaisesti tuomaan esille tämänhetkisen suomalaisen yhteiskunnan valmiuden erilaisuuden kohtaamiseen.¹⁴

1.4. Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena on ennen kaikkea pohtia sitä, miten Suomessa suhtaudutaan valtaväestöstä poikkeavalla tavalla uskoviin ihmisiin. Tarkastelun keskiössä on varsinkin se, miten vähemmistöuskontojen edustajat itse kokevat oman asemansa suhteessa valtioon ja viranomaisiin.

Toisena tavoitteena on selvittää, miten hyvin evankelis-luterilaisen kirkon ja valtion läheinen suhde sopii monikulttuurisen yhteiskunnan ideaan ja vaikuttaako tämä kyseinen suhde siihen, miten muita uskontoja kohdellaan Suomessa. Miten vähemmistöuskontojen edustajat kokevat valtion ja kirkon välisen suhteen ja kokevatko he toimivansa ”kansankirkon varjossa”.

Kolmanneksi pyritään tarkastelemaan suomalaisen yhteiskunnan suvaitsevaisuutta ja miten se suhtautuu ns. monikulttuurisuuteen. Tarkoittaako suomalainen monikulttuurisuus käytännössä myös moniarvoisuutta, miten valtaväestö suhtautuu muiden uskontojen edustajien julkiseen uskonnonharjoittamiseen tavallisissa arkipäivän yhteyksissä, kuten esimerkiksi työpaikoilla. Saavatko muut uskonnot omasta mielestään näkyä suomalaisessa symboliympäristössä ja miten maahanmuutto vaikuttaa suomalaiseen yhteiskuntaan uskonnollisessa kontekstissa.

Tutkimuksessa on mukana sekä perinteisiä että uudempia uskonnollisia vähemmistöjä. Sitä taustaa vasten on tarkoitus miettiä, mitä jo pitkään Suomessa

¹³ Ruotsissa on esim. katoliseen kirkkoon kuuluvia n.84,000 ja Suomessa Väestörekisterikeskuksen uusimman tilaston mukaan reilu 8,700 (Ks. internetlähde Katolska Kyrkan i Sverige.).

¹⁴ Ks. tapaustutkimuksesta Hirsjärvi & Hurme 2006, 58.

olleilla vähemmistöillä on annettavana uusille. Voivatko ne kenties auttaa sopeutumisessa ja vaadittavan kulttuurisen kompetenssin saavuttamisessa ja näin helpottaa integroitumisprosessia. Millä keinoin perinteiset tai niin kutsutut vanhat vähemmistöt ovat pystyneet sopeutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja samanaikaisesti säilyttämään oman kulttuurisen identiteettinsä ja erikoislaatuisuutensa ilman valtion viranomaisten järjestämää kotouttamista.

Tämä työ pyrkii yhteiskunnallisen tutkimuksen tavoin kriittisyyteen, mutta tavoitteena ei ole kritisoida eikä arvostella mitään tahoja tai yhteisöä. Tarkoituksena on kuvata suomalaisen yhteiskunnan nykytilaa, sellaisena kuin se ilmenee tällä hetkellä, painottaen uskonnollista näkökulmaa ja antaa vähemmistöuskontojen edustajille mahdollisuus sanoa omalla äänellään oma mielipiteensä tilanteesta. Taustalla on myös kysymys ihmisoikeuksien ja positiivisen uskonnonvapauden toteutumisesta käytännön tasolla 2000-luvun Suomessa. (Ks. Seppo 2003.) Uskonnonvapaudesta on viime vuosina käyty paljon keskustelua, varsinkin sen ja sanavapauden välisestä suhteesta mm. Muhammed-pilakuvien aiheuttaman kansainvälisen kuohunnan aikana ja sen jälkeen.¹⁵

2. Aineisto ja teemahaastattelu

2.1. Aineiston kerääminen

Tämän työn ideana oli tehdä teemahaastattelu Suomessa vähemmistöasemassa olevalle rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan jäsenelle, yhdelle kustakin yhteisöstä. Tavoitteena oli löytää sellainen henkilö, joka on mahdollisimman hyvin perillä oman yhteisönsä asioista ja jolla on hieman historiallista näkemystä ja kokemusta, jotta hän pystyy kertomaan parin viime vuosikymmenen aikana tapahtuneesta maahanmuuttajien mukanaan tuomasta yhteiskunnallisesta muutoksesta ja siitä onko se mahdollisesti vaikuttanut kyseisen yhdyskunnan elämään jollain tavoin. Tällaisia henkilöitä ovat yhteisöjen tiedottajat tai vastaavissa tehtävissä toimivat. Pienissä yhteisöissä ei erikseen

---

¹⁵ Uskonnonvapaudessa erotetaan positiivinen ja negatiivinen uskonnonvapaus. Positiivisella vapaudella tarkoitetaan oikeutta harjoittaa uskontoaan ja vapautta kuulua mihin tahansa uskonnolliseen yhteisöön, negatiivisella vapaudella vastaavasti oikeutta olla kuulumatta mihinkään uskonnolliseen yhteisöön, ks. internetlähde Suomen perustuslaki (11§).

ole tiedottajia vaan sama ihminen yleensä hoitaa kaikki yhdyskunnan juoksevat asiat. Uudempien yhdyskuntien kohdalla tämä vuosikymmenien kokemuksen vaatiminen on luonnollisesti mahdotonta, sillä useimmat näistä ryhmistä ovat toimineet Suomessa vasta joitakin vuosia. Näiden yhdyskuntien aktiiveina toimivat henkilöt ovat lähes poikkeuksetta olleet jo vuosia uskontonsa harjoittajia, jolloin heille on ehtinyt syntyä riittävä perspektiivi oman uskontonsa ja suomalaisen yhteiskunnan välisestä suhteesta.

Haastatellut yhdyskunnat on jaettu kahteen ryhmään, ”vanhoihin” ja ”uusiin”. Vanhat ryhmät koostuvat Suomen perinteisistä uskonnollisista vähemmistöistä ja uusilla viittaa niihin uskonnollisiin yhdyskuntiin, jotka on perustettu uudemman maahanmuuton seurauksena. Näiden yhdyskuntien jäsenet pääasiallisesti ovat viimeisten noin 15–20 vuoden aikana Suomeen saapuneita maahanmuuttajia ja jo Suomen kansalaisuuden saaneita, mutta niiden jäsenistössä on myös jonkin verran suomalaisia käännynnäisiä. Tutkimukseen mukaan on valittu kolme vanhaa yhdyskuntaa ja ne ovat:

- Helsingin Juutalainen seurakunta
- Katolinen kirkko Suomessa
- Suomen Islam-seurakunta (tataarit)

Uusia mukana olevia yhdyskuntia on kaksi ja ne on valittu 17 islamilaisen, tutkimuksen tekohetkellä vuonna 2007, Suomessa toimivan yhteisön joukosta.

- Islamic Multicultural Dawah Centre (sunnimuslimit)
- Resalat Islamilainen Yhdyskunta – Suomen Ähl-e Beit (shiiamuslimit)

Yhdyskuntien valinnassa on pyritty ensinnäkin miettimään sitä, kuinka hyvin ne edustavat tutkimuksellisia lähtökohtia. Vanhat ryhmät ovat kaikki olleet maassamme yli sata vuotta, siksi niitä voi hyvällä syyllä kutsua perinteisiksi uskonnollisiksi vähemmistöiksi. (Martikainen & Sintonen & Pitkänen 2006, 28–29.) Vaikka yhteisöt ovat asuneet ja toimineet Suomessa jo Venäjän vallan aikana, täysin vapaat toimintamahdollisuudet niille ovat mahdollistuneet vasta uskonnonvapauslain voimaantulon jälkeen vuoden 1923 alusta. Kaikkia näitä kolmea vanhaa ryhmää yhdistää se, että niiden alkuperäisen ytimen ovat muodostaneet maahanmuuttajina nykyisen Suomen maaperälle saapuneet henkilöt. Nämä ryhmät ovat vaihtelevasti

joutuneet kokemaan Suomessa toimiessaan ennakkoluuloja ja vastustusta, mikä ei osittain ole vielääkään loppunut. Tämä tulee myöhemmin esille myös varsinaisissa haastatteluissa. Tässä voidaan nähdä mielenkiintoinen samankaltaisuus nykytilanteen ja uusien vähemmistönä olevien yhdyskuntien välillä. (Sakaranaho 2006, 230; ks. myös Hanski 2006.)

Ryhmiä valinnassa on myös pyritty miettimään miten lisääntyvä maahanmuutto mahdollisesti vaikuttaa yhdyskuntien kokoon tai toimintaan. Apuna on käytetty Väestörekisterikeskuksen tilastoja rekisteröidyistä uskonnollisista yhdyskunnista vuosilta 2003–2006. Niiden mukaan uudempi maahanmuutto on vaikuttanut vanhoista yhdyskunnista voimakkaimmin Katoliseen kirkkoon nimenomaan lisäämällä jäsenmäärää, tämä tuli myöhemmin myös ilmi itse haastattelussa. Suomen Islam-seurakunnan jäsenmäärään maahanmuutto ei juuri vaikuta, sillä yhdyskunta ei ole pelkästään uskonnollinen yhteisö, vaan olennainen osa yhteisön toimintaa on turkinsukuisten tataarinkielen ja kulttuurin säilyttäminen, siksi yhdyskunta ei ota jäsenikseen muita kuin tataaritaustaisia muslimeja. Tässä yhteydessä on hyvä tuoda esiin se, että lisäykset ja vähennykset eri yhdyskuntien jäsenmäärissä voi olla vuositason muutamasta henkilöstä joihinkin satoihin, joten määrällisesti ei voida puhua mistään suuresta yhteiskunnallisesta muutoksesta. Uudempien yhdyskuntien valinnassa on ajateltu ainoastaan sitä, että tutkimukseen saadaan mukaan sekä shiioista että sunneista koostuvat yhdyskunnat. Aineisto on koottu pääkaupunkiseudulla, pääasiassa Helsingissä, yksi haastatteluista tehtiin Vantaalla. Haastattelut tehtiin pääosin mukana olleiden viiden yhdyskunnan omissa toimitiloissa, poikkeuksena yksi, joka tehtiin haastateltavan kotona.

On ihan aiheellista kysyä miksei tutkimukseen ole esimerkiksi valittu mukaan suurinta Suomessa vähemmistönä olevaa uskonnollista yhdyskuntaa Jehovan todistajia. Edellä mainituista tilastoista saadun tiedon perusteella tämän yhdyskunnan jäsenmäärä on vähentynyt muutamalla kymmenellä henkilöllä tutkittuna ajankohtana, joten voidaan olettaa, että maahanmuutolla ei ole merkitystä kyseisen yhteisön kokoonpanoon tai järjestykseen.

2.2. Teemahaastattelu

Aineisto kerättiin käyttämällä metodina teemahaastattelua eli puolistrukturoitua haastattelua. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 47.) Tarkoituksena oli luoda mahdollisimman vapaa keskustelunomainen tunnelma, jossa myös haastattelija oli äänessä tarpeen mukaan esittäen omia huomioitaan käsiteltävästä aiheesta. Toisin sanoen pyrkimys oli joustavuuteen ja siihen, että molemmilla on riittävästi liikkumatilaa omien tilanneratkaisujen tekoon. Teemahaastattelun ideaan kuuluu, ettei tiukkoja valmiita kysymyksiä ole, on kuitenkin olemassa tietyt teemat, jotka rajaavat käytäviä keskusteluja. Teemojen sisälle olin valmistanut etukäteen keskustelua eteenpäin vieviä, niin sanottuja ohjaavia kysymyksiä. Niitä on syytä olla juuri sen takia, koska ennalta ei voi tietää miten keskustelu lähtee sujumaan, millainen persoona haastateltava on ja miten puheliolla tuulella hän yleensä on. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 103.) Teemojen rajaaminen etukäteen oli suhteellisen hankalaa, sillä keskustelun aiheet ja teemat menivät useassa tapauksessa hieman päällekkäin. Välillä tuntuikin, että saatoinkin kysyä lähes saman kysymyksen uudestaan haastattelun aikana. Toisaalta kysymällä kaksi kertaa sama kysymys, näkökulmaa tai yhteyttä hieman muuttaen, voidaan saada paremmin selkoa haastateltavan ajatuksista ja mitä hän oikeasti tarkoittaa vastauksellaan.

Ensimmäisessä haastattelussa tuli selvästi esille Hirsjärven ja Hurmeen esittämä käsitys siitä, että haastattelijaksi ei synnytä, haastattelijaksi opitaan. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 68.) Kokemattomuuteni kyseisissä tilanteissa aiheutti sen, etten pystynyt täysin luomaan tavoittelemaani vapautunutta ilmapiiriä. Puhuin tarpeettomasti haastateltavan puheen päälle esimerkiksi tarkentamalla kysymystä, enkä antanut hänen puhua vapaasti. Mutta mitä enemmän haastatteluja tein, opin aikaisemmin tekemistäni virheistä ja annoin haastateltavan kertoa kaiken mitä asiasta juontuu mieleen ja vasta sitten tein mahdollisia lisäkysymyksiä.

Haastattelua varten olin luonut neljä eri teema-aluetta (Ks. liite), joiden ympärillä keskustelu liikkui suhteellisen vapaasti. Ensimmäisen teeman tarkoituksena oli selvittää yhdyskunnan ja yhteiskunnan välistä suhdetta ja minkälaista vuorovaikutusta niillä on keskenään. Toisessa teema-alueessa selviteltiin suhteita luterilaiseen kirkkoon ja mahdollisia yhteyksiä muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin. Kolmantena, millaista on oman uskonnon harjoitus ja onko siihen Suomessa riittävä vapaus, kokevatko he esimerkiksi jonkunlaista painetta valtaväestön taholta. Viimeisenä kysyin miten

vähemmistön edustajat kokevat suomalaisen yhteiskunnan valmiuden monikulttuurisuuteen ja yleensä moniarvoisuuteen ja millä tavoin lisääntyvä maahanmuutto on vaikuttanut ja vaikuttaa nykyisellä tasolla jatkuessaan yhdyskunnan toimintaan. Graduseminaarissa käydyn keskustelun ja palautteen pohjalta muutin teemojen järjestystä kahteen viimeiseen haastatteluun, koska vastaajan on oletettavasti helpompi lähteä liikkeelle omasta yhteisöstään ja vasta sitten ajatella yhteisönsä suhdetta yhteiskunnallisten toimijoiden kanssa. Haastattelut tein järjestyksessä: Helsingin Juutalainen seurakunta (H1), Suomen Islam-seurakunta (H2), Katolinen Kirkko Suomessa (H3), Islamic Multicultural Dawah Centre (H4) ja Resalat Islamilainen Yhdyskunta (H5).¹⁶

Olin positiivisesti yllättynyt, sillä haastateltavien saaminen mukaan tähän työhön oli suhteellisen vaivatonta, vähemmistöjen edustajat tulivat selvästi mielellään mukaan ja kertoivat oman näkemyksensä käsitellyistä asioista. Tosin kaikkien yhdyskuntien osalta eivät haastattelut aivan toteutuneet alkuperäisen ajatuksen mukaan. Yhdessä tapauksessa oli aluksi vaikea saada kontaktia keneenkään yhdyskunnan jäseneseen, mutta lopulta löytyi yksi innokas vapaaehtoinen, joka toimii yhdyskunnassaan aktiivisena maallikkojäsenenä. Toisessa tapauksessa taas puolestaan mennessäni sovittuun haastatteluun, paikalla olikin kolme yhdyskuntaan kuuluvaa henkilöä, jolloin kaikki tulivat mukaan ja teimme ryhmähaastattelun. Haastattelujen keston piti ennakolta olla noin reilu tunti, mutta useimmat niistä venyivät selvästi pidemmiksi. Alkuperäisen idean muuttuminen ei kuitenkaan ole ollut mikään ongelma, sillä haastatteluissa saatu tieto on ollut yhtä lailla arvokasta ja se on mahdollistanut hieman erilaisen ja jopa monipuolisemman näkökulman kyseessä olevien yhdyskuntien elämään ja toimintaan. Keskusteluissa tuli myös esille haastateltavan oma suhde uskontoon ja uskonnonharjoittamiseen suomalaisessa ympäristössä, vaikka peruslähtökohta olikin katsoa asioita yhteisön näkökulmasta. Nimenomaan asenteiden selvittämisessä uskonnonharjoittajien henkilökohtainen näkemys on oleellinen. On hyvä tuoda esille, että ainoastaan kaksi haastateltavista oli syntymästään asti ollut oman uskontonsa edustajia ja yhdyskuntansa jäseniä. Kaikki muut olivat vaihtaneet uskontoaan, lähinnä luterilaisuudesta, yksi haastatelluista oli ollut aikaisemmin katolilainen. Kääntyneiden

---

¹⁶ Ks. teema-alueet tarkemmin liitteestä. Viittaan tässä työssä tiettyyn haastatteluun käyttämällä tästedes koodia H1, H2 jne.

tai ”palanneiden” haastatteluiden kohdalla tuli esille kääntymykseen liittyvää problematiikkaa, vaikka se ei ollutkaan ennakolta ajateltujen aiheiden joukossa.¹⁷

Teknisenä apuvälineenä haastattelussa käytin usb-liittimellä varustettua massamuisti-soitinta (ns. mp3-soitinta), jossa oli nauhoitusmahdollisuus. Se osoittautuikin erittäin hyödylliseksi välineeksi, koska tallennuskapasiteetti riitti helposti kattamaan koko haastattelun, eikä haastattelun aikana tarvinnut erikseen vaihtaa tai käännellä c-kasetteja. Niiden kanssa toimiessa vaarana on, että ajatus katkeaa joko haastateltavalta tai haastattelijalta. Haastattelumateriaalin pystyi helposti siirtämään soittimesta tietokoneelle ja sen jälkeen myöhemmin litteroitavaksi ja analysoitavaksi. Myös turvallisuusnäkökulman kannalta katsottuna laite on hyvä haastattelujen tallennukseen, sillä varmuuskopioiden ottaminen aineistosta sen ollessa tietokoneen muistissa on hyvin nopeaa ja helppoa.

3. Viiden uskonnollisen yhdyskunnan esittely

3.1. Helsingin Juutalainen seurakunta

3.1.1. Juutalaisuuden pääsuunnat

Opillisesti juutalaisuus voidaan jakaa kolmeen pääsuuntaan, ortodoksi-, reformi- (liberaali) ja konservatiiviseen juutalaisuuteen. Suomen juutalaisväestö on peräisin pääasiassa Venäjältä ja Keskisestä Euroopasta, missä ortodoksijuutalaisuus on ollut vallitsevana. Sieltä periytyy myös Helsingin juutalaisen seurakunnan edelleen ortodoksisuuteen nojaava toimintaperiaate.¹⁸ Ortodoksisesti juutalaisuuteen suhtautuvat pitävät tiukasti kiinni perinteistä, eivätkä halua niihin mitään muutoksia. Toorassa annettuja ohjeita tulee noudattaa kirjaimellisesti. Konservatiivinen juutalaisuus on ortodoksisuuden ja liberaalin välimuoto, yhdistellen piirteitä molemmista. Liberaalit puolestaan uskovat jumalan ilmoituksen edelleen jatkuvan, mutta esimerkiksi

¹⁷ Islamiin kääntyjät itse puhuvat islamiin palaamisesta, koska sitä pidetään alkuperäisenä uskontona, ks. esim. internetlähde Islamopas.

¹⁸ Idästä ja Keski-Euroopasta kotoisin olevia kutsutaan myös *aškenasi*-juutalaisiksi, *askenasim* = saksa hepreaksi, lännessä asuvia juutalaisia kutsutaan *sefardi*-juutalaisiksi, *sepharat* = espanja (Torvinen 1989, 10).

ruokasäännösten noudattamista ei pidetä niin tärkeänä. He pyrkivät mukautumaan ja toimimaan ympäröivän yhteiskunnan mukaisesti. Jumalanpalveluksissa voidaan käyttää heprean sijaan kansankieltä, miehiä ja naisia ei ole erotettu vaan perheet istuvat synagogassa yhdessä. Nykyisin suuri osa liberaalijuutalaisista rabbiineista on naisia. (Lundgren 2002, 69–70.)¹⁹

3.1.2. Juutalaisuus Suomessa

Suomen juutalaiset ovat pääasiassa 1800-luvulla Suomen alueella palvelleiden venäläissotilaiden jälkeläisiä. Palveluksensa, joka kesti 25 vuotta, jälkeen he saivat luvan jäädä Suomen suuriruhtinaskunnan alueelle. Asumiseen sallittuja kaupunkeja olivat kuitenkin ainoastaan Helsinki, Turku ja Viipuri. Ongelmia juutalaisille aiheutti lainsäädäntö, joka oli osittain peräisin Ruotsin vallan ajalta ja osittain taas venäläistä. Säädökset olivat usein keskenään ristiriitaisia, joten lakia voitiin tulkita monella eri tavalla. Koko 1800-luvun ajan käytiin jatkuvaa keskustelua säätyvaltiopäivillä ja lehdistössä juutalaisten asemasta, varsinkin niiden, jotka eivät olleet entisten sotilaiden perhettä ja tulisiko heidät karkottaa maasta. Juutalaisvastainen mielipide, jota edustivat pääosin suomalaismieliset fennomaanit, käytti perustelunaan saksalaisfilosofi Johann Gottfried von Herderiltä alun perin peräisin olevaa kansallisideologiaa, jonka mukaan kansakunta pystyi säilymään ainoastaan silloin kun sillä on elävä kansalaishenki (*Volksgeist*), eikä valtiossa ollut muita kansalaisuuksia samanaikaisesti ”sotkemassa” tätä henkeä. Esteenä kansalaisuuden saamiselle oli monien suomalaisten käsityöläisten ja kauppiaiden tuntema pelko omien taloudellisten etujen vaarantumisesta ja varsinkin vaikutusvaltaisen papiston tuntema vastenmielisyys vierasuskaisia kohtaan. (Torvinen 1989, 24–66.)²⁰

Vuosisadan puolenvälin tienoilla entiset tsaariarmeijan sotilaat saivat luvan harjoittaa pienimuotoista kauppaa. Tuotteina olivat itse tehdyt tuotteet, leivonnaiset, marjat, tupakka ja käsityöt. Suomalaiset oppivatkin tuntemaan juutalaiset nimenomaan vanhojen vaatteiden kauppiaina. Kaupunki rakensi toreille pieniä rivissä olevia kotoja tai puoteja, estääkseen ovelta ovelle kaupustelun. Näitä toreja kutsuttiin suomalaisittain narinkoiksi, joista ensimmäinen sijaitsi Pohjoisrannassa, myöhemmin nykyisen Suomen

¹⁹ Ks. internetlähde Uskonnot keskuudessamme juutalaisuus.

²⁰ Tilanne vaikuttaa samankaltaiselta kuin 1990-luvun alun lama-Suomessa, jolloin maahanmuuttajien määrä lisääntyi nopeasti verrattuna aikaisempaan. Ks. kansalaishengestä internetlähde Wikipedia (Johann Gottfried Herder).

Pankin tontilla ja lopulta nykyisen Kampin alueella, jolla taas uudelleen on aukio, joka on saanut nimekseen Narinkka-tori.²¹ Ensimmäinen synagoga toimi Siltasaassa vuodesta 1870. Vuonna 1900 seurakunta sai kaupungilta tontin Malminkadulta, jolle rakennettiin nykyinen synagoga 1906. Kansalaisyhteisö juutalaiset saivat Suomessa vihdoinkin vuonna 1918, Euroopan maista ainoastaan Romania antoi oikeudet myöhemmin. (Lundgren 2002, 17–18; Torvinen 1989, 30.) Vasta talvi- ja jatkosotiin osallistumisen myötä juutalaisyhteisö sai Suomen valtiolta yhteiskuntakelpoisuuden muiden suomalaisten rinnalla. (H1)

Juutalaisen yhteisön säilymisen kannalta erittäin tärkeä merkitys on ollut oman koulun ylläpidolla sekä monipuolisella yhdistys- ja harrastustoiminnalla. Ensimmäinen juutalainen koulu perustettiin 1893, se ehti toimia ainoastaan seitsemän vuotta, kun se jouduttiin lopettamaan rahapulasta. Koulu perustettiin uudelleen vuonna 1918. (Weintraub 2007, 225.) Tällä hetkellä juutalainen koulu toimii suomalaista peruskoulua vastaavana yksityiskouluna, jossa oppilaita on yli 100.²² Lisäksi seurakunnassa toimii pienemmille lapsille tarkoitettu päiväkotikoti *Gan Jeladim* ja vanhuksille Sara-koti. Näiden toimintaan seurakunta saa avustusta Helsingin kaupungilta. Kulttuuriin keskittyvissä yhdistyksissä harrastetaan mm. heprean kielen opiskelua ja musiikkia. Urheiluseura *Makkabi* on maailman vanhin yhtäjaksoisesti toiminut makkabi-urheiluseura.²³ Sosiaalinen toiminta on ollut jo 1800-luvulta lähtien tärkeää juutalaiselle yhteisölle. Hautausapu-, sairausapu-, köyhille juutalaisille suunnattu avustus- ja hyväntekeväisyysyhdistys ovat kaikki toimineet jo yli sata vuotta. Kansainvälinen toiminta on myös hyvin aktiivista, joista mainittakoon *Women's International Zionist Organization* (naisjärjestö, joka työskentelee naisten ja lasten hyväksi Israelissa) ja *Keren Kajemet LeIsrael*, joka on keskittynyt ekologiseen työhön. Synagogan yhteydessä Malminkadulla toimii *kosher*-lihakauppa, josta voi ostaa rituaalisesti oikein teurastettua (*šektattua*) lihaa. (Lundgren 2002, 16–27; Torvinen 1989.)

Suomessa juutalainen usko sinänsä ei ole tärkein juutalaista yhteisöä ylläpitävä voima, vaan kulttuuriin kuuluvat perinteiset tapasäännöt ja niiden noudattaminen ovat tärkeämmässä asemassa. Juutalaisen seurakunnan jäsen voi periaatteessa olla ateisti,

²¹ Na rynke on venäjää ja tarkoittaa suomeksi torilla.

²² Vielä 1970-luvulla tilanne näytti paljon huonommalta kuin nykyään. Silloin koulussa oli vain noin 50 oppilasta (H1). Nykyään koulu on hyvin kansainvälinen ja siellä puhutaan yhdeksää eri kieltä (Weintraub 2007, 224; H1.).

²³ Suomessa urheiluseura on toiminut vuodesta 1906. Juutalaiset urheiluseurat ovat yleensä maccabimisiä. Nimi tulee makkabeista, jotka olivat juutalaiskansan vapaustaistelijoita 2. vuosisadalla eaa. Ks. Internetlähde Wikipedia (Maccabees). Yksi kansainvälisesti tunnetuimmista seuroista on israelilainen koripallojoukkue Tel Aviv Maccabi.

mutta silti olla aktiivisesti mukana yhteisön toiminnassa. Tähän liittyy se, miten juutalaisuus yleensä määritellään. Perusvaatimus on ollut ainoastaan se, että äiti on juutalainen. Kääntyminen juutalaiseksi on myös mahdollista. Yhteisön säilymiselle haasteita luo samainen nuorten aikuisten maallistuminen ja vieraantuminen uskonnollisesta elämästä, mikä näkyy muuallakin suomalaisessa yhteiskunnassa. Seka-avioliitoissa, varsinkin luterilaisten kanssa, lapset harvemmin kasvatetaan enää juutalaisen uskon mukaisesti. Ortodoksisen näkemyksen mukaan seka-avioliitot eivät ole toivottavia, sillä ne johtavat ennen pitkää juutalaisen uskon murenemiseen. (Ks. Torvinen 1989.)

Maastamuutto Israeliin ja muihin suurempiin ja elinvoimaisempiin juutalaisyhteisöihin maailmalla ehti pienentää yhteisön kokoa ennen viimeisimmän maahanmuuton aikaansaamaa hidasta jäsenmäärän kasvua. Nyky-yhteiskunnan ja perinteisten arvojen yhteensovittaminen on jonkinasteinen ongelma ja siitä käydään yhteisön sisällä paljon keskustelua. Tällainen keskustelua synnyttävä aihe on mm. naisen asema jumalanpalveluksessa. Taimi Torvisen mukaan samasta aiheesta puhuttiin jo seurakunnan perustamisvaiheessa 1900-luvun alussa. Naiset eivät voi aktiivisesti osallistua itse palvelukseen, lukea Tooraa, eivätkä toimia rabbiinina, mutta he voivat seurata palvelusta lehteriltä tai verhon takaa. Ortodoksijuutalaisuudessa sapattijumalanpalvelus voidaan suorittaa ainoastaan jos paikalla on vähintään 10 miestä (nk. *minjan*). (Torvinen 1989, 109; Lundgren 2002, 22, 69–70; H1.)

Tällä hetkellä Suomessa on kaksi juutalaista seurakuntaa, toinen Helsingissä ja toinen Turussa. Tampereella oli seurakunta vuoteen 1981, mutta jäsenmäärän pudottua alle vaaditun kymmenen miehen, sen toiminta lopetettiin. Väestörekisterin mukaan jäseniä seurakunnissa on yhteensä noin 1200, joista Helsingissä valtaosa, reilu 1000. Viime vuosien maahanmuutto, pääasiassa entisen Neuvostoliiton alueelta, on hienokseltaan kasvattanut yhdyskunnan jäsenmäärää. (Lundgren 2002, 22–23; H1.)²⁴

3.2. Katolinen kirkko Suomessa

Ken ikinä ...kääntyy paavin oppiin, hänellä ei milloinkaan ole oleva kotia eikä asuinpaikkaa Ruotsin rajojen sisäpuolella...Kaikki katolilaiset lähtekööt hengen

²⁴ Eri tilastoissa on hieman eri lukuja. Seurakunnan jäsenrekisterissä on henkilöitä, jotka asuvat ulkomailla, nämä puolestaan puuttuvat taas Väestörekisterikeskuksen luvuista. Vrt. internetlähteet Helsingin juutalainen seurakunta ja Väestörekisterikeskuksen tilastot.

ja omaisuuden menetyksen uhalla maasta kolmen kuukauden kuluessa. Jos joku oman maan kansalainen sen jälkeen vielä maassa tavataan katolilaisena, hän saakoon rangaistuksen meidän käskyjemme...kavaltajana. (Vuorela 2005, 15.)

Edellinen lainaus on peräisin Örebron valtiopäivillä 1617 säädetyistä laista ja se toimii hyvänä esimerkkinä siitä kuinka katolilaisiin suhtauduttiin Ruotsin valtakunnassa 1600-luvulla luterilaisen puhtasoppisuuden aikana. Katolinen usko alkoi hiljalleen osoittaa elpymisen merkkejä nykyisen Suomen alueella 1700-luvun kuluessa. Ruotsin valtakunnan alueella olevat katolilaiset olivat tuona aikana lähinnä käsityöläisiä, erityisesti lasinpuhaltajia. Vuonna 1799 perustettiin Viipuriin, joka tuolloin kuului Venäjän valtakuntaan, seurakunta ja pari vuotta myöhemmin tsaari Aleksanteri I antoi luvan kirkon perustamiselle. Helsingin katolinen seurakunta sai alkunsa 1800-luvun puolivälissä, jolloin kaupungissa oli runsaasti venäläistä sotaväkeä Krimin sodan seurauksena. Aloite seurakunnan perustamisesta tulikin varuskuntaan kuuluvilta henkilöiltä. Ratkaiseva merkitys asiaan, kuten myös uuden kirkon rakentamiseen oli Suomen kenraalikuvernööri Friedrich Wilhelm von Bergin vaimolla kreivitär Leopoldina Cicognalla, joka oli syntyjään italialainen ja katolilainen. Kirkko, Pyhälle Henrikille pyhitetty, valmistui Helsinkiin Ullanlinnan kalliolle vuonna 1860. Suomen itsenäistymisen jälkeen Vatikaanivaltio oli ensimmäisten joukossa, jotka tunnustivat Suomen valtiollisen riippumattomuuden maaliskuussa 1918. Paavi Benedictus XV antoi Suomelle apostolisen vikaarikunnan arvon ja sen esimiehelle piispan arvon vuonna 1920. Vuonna 1929 Katolinen kirkko sai virallisen aseman Suomessa uskonnollisena yhdyskuntana. Katolisen kirkon juhliessa piispa Henrikin 800-vuotismuistoa vuonna 1955 paavi Pius XII korotti Suomen apostolisen vikaarikunnan hiippakunnaksi. (Vuorela 1989, 18–28, 37–39, 107–109, 230.)

Katolinen kirkko on yleismaailmallinen ja sen keskus on Pyhä istuin Vatikaanissa. Pyhään istuimeen kuuluu paavi sekä häntä avustava kirkon keskushallinto. Suomessa ja muissa Pohjoismaissa Pyhää istuinta edustaa ns. apostolinen *nuntius* eli Vatikaanin lähettiläs, jonka tehtävänä on toimia yhteyshenkilönä Vatikaanin ja paikallisten katolisten seurakuntien välillä. Toimipaikkana hänellä on Tukholma. Katolinen kirkko on siten yksi ja sama kaikkialla maailmassa. Maailmanlaajuisesti katoliseen kirkkoon kuuluu yli miljardi ihmistä.²⁵

---

²⁵ Ks. internetlähde Katolinen kirkko.

Suomen alue kuuluu Helsingin hiippakuntaan. Suomessa tällä hetkellä on yhteensä seitsemän katolista seurakuntaa, Helsingissä niistä toimii kaksi, Pyhän Henrikin (katedraali-) ja Pyhän Marian seurakunta, Turussa Pyhän Birgitan ja autuaan Hemmingin seurakunta, Jyväskylässä Pyhän Olavin seurakunta, Tampereella Pyhän ristin seurakunta, Kouvolassa Pyhän Ursulan seurakunta ja Oulussa Nasaretin pyhän perheen seurakunta. Lisäksi maassa toimii yhdeksän katolista sääntökuntaa ja parikymmentä yhdistystä ja järjestöä. Kirkon tiedotuksesta huolehtii Katolinen tiedotuskeskus, joka julkaisee *Fides*-lehteä ja pitää yllä internetsivuja. Lehti jaetaan automaattisesti kaikkiin yhdyskuntaan kuuluviin katolilaisiin koteihin.²⁶

Vuoden (2006) lopussa jäseniä oli Väestörekisterikeskuksen tilastojen mukaan yhteensä reilu 8700, vuodesta 2003 kasvua on ollut yhteensä 840 uutta rekisteröityä jäsentä. Tämä lisäys johtuu pääasiassa lapsikasteen kautta kirkon jäsenyyden saaneista ja katolilaisten maahanmuuttajien lisääntymisestä. Maahanmuutosta on seurannut seurakuntien monikulttuuristuminen, joka on katoliselle kirkolle Suomessa melkoinen haaste, sillä katolisen kirkon jäsenistä Suomessa yli puolet puhuu äidinkielenään jotain muuta kieltä kuin kotimaisia kieliä. Ruotsia puhuvien osuus seurakuntalaisista on tosin ainoastaan reilu kuusi prosenttia. Katolisia messuja järjestetään Suomessa kymmenellä eri kielellä. Se ei kuitenkaan tunnu käytännössä olevan mikään ongelma, sillä messun seuraamista helpottaa se, että jumalanpalveluksen rakenne on kaikkialla maailmassa periaatteessa samanlainen. (H3)²⁷

3.3. Suomen Islam-seurakunta

Suomen Islam-seurakunnan jäsenistö koostuu turkinsukuisista tataareista. Tataareja on asunut Suomessa jo 1800-luvulta saakka. Ensimmäiset heistä olivat Venäjän armeijan sotilaita, jotka palvelivat nykyisessä Suomenlinnassa sijaitsevassa varuskunnassa. (Leitzinger 2006, 84; Sakaranaho 2002, 134.) Osa nykyisten tataarien esi-isistä saapui maahan tietävästi vuosisadan puolenvälin jälkeen. He olivat pääosin pienviljelijöitä, Nizhni-Novgorodin kuvernementissa, lähinnä Aktukin ja Suksun kylissä Venäjällä. He tulivat Suomeen tekemään talvisaikaan kauppaa saadakseen näin lisätuloja. Tilanne muuttui merkittävästi kun Neuvostoliiton perustamisen jälkeen maanomistus

²⁶ Ks. internetlähde Katolinen kirkko.

²⁷ Ks. internetlähde Katolinen kirkko.

järjestettiin uudella tavalla. Antero Leitzingerin mukaan Suomeen muutti vuosina 1921–1924 kaikkiaan 216 muslimitataaria. (Leitzinger 2005, 116.) Tärkeäksi etappipaikaksi muodostui Terijoki, josta asutus levisi edelleen pitkin rannikkoa muille suuremmille paikkakunnille kuten esimerkiksi Viipuriin, Kotkaan, Helsinkiin ja Turkuun, sisämaan kaupungeista tataareja muutti ainakin Järvenpään ja Tampereelle. Muuttoliikettä jatkui aina 1930-luvulle saakka. Osa muutosta oli vapaaehtoista ja luvalla tapahtunutta, mutta osan kohdalla raja ylitettiin salaa. (Karvonen 1975, 6; Leitzinger 2005, 133–136; Sakaranaho 2006, 227.)

Aikaisempi uskonnonvapauslaki, joka säädettiin vuonna 1922, antoi tataariyhteisölle mahdollisuuden rekisteröityä Suomessa viralliseksi uskonnolliseksi yhdyskunnaksi. Oma seurakunta perustettiin vuonna 1925 ja se merkittiin rekisteriin huhtikuun 24. päivä nimellä Suomen muhamettilainen seurakunta. Näin Suomesta tuli toinen Euroopan valtio Itävallan jälkeen, missä paikallinen muslimiyhteisö sai virallisen aseman. Yhteistoimintaa ja organisoitumista oli tapahtunut jo kuitenkin aikaisemmin, mm. hautausmaa Helsingin Hietaniemessä oli vihitty käyttöön jo vuonna 1871 ja lisäksi oman kulttuurin ja uskonnon vaalimiseksi ja säilyttämiseksi oli perustettu Helsingin musulmaaniyhdistys vuonna 1915. Alkuvaiheessa sopivien tilojen puutteen vuoksi seurakuntalaiset kokoontuivat imaaminsa kotona perjantairukouksen viettoon. Vuonna 1929 seurakunta osti Helsingistä huoneiston, josta osaa käytettiin rukoustilana ja muut tilat toimivat kokoustiloina sekä koulun että kanslian käytössä. Seurakunnan tilat eivät kuitenkaan olleet riittävät, joten seurakuntalaiset päättivät rakennuttaa oman, ns. Islam-talon, ostamansa kiinteistön paikalle Helsingin Fredrikinkadulle vuosina 1958–1961. Talon rakennuskustannukset rahoitettiin pankkilainalla, seurakuntalaisten lahjoituksilla ja jonkin verran apua saatiin ulkomailta Turkista, Marokosta ja Pakistanista. Järvenpään valmistui vuonna 1942 talkoovoimin moskeija, joka oli pitkään Euroopan pohjoisin nimenomaan moskeijakäyttöön tarkoitettu rakennus. (Karvonen 1975, 7, 27–32, 35; Leitzinger 1999, 44; Leitzinger 2005, 166–167, 172, 174; Hirvonen 2006, 169; Sakaranaho 2006, 229–230.)

Suomen Islam-seurakunta (nykyinen nimi ollut vuodesta 1963) ei ole pelkästään uskonnollinen yhteisö, vaan yhtä tärkeässä roolissa on myös muu tataarikulttuuria ja mishäärinkieltä tukeva toiminta. Varsinkin koulutuksella ja lasten kasvatuksella on ollut tärkeä rooli tataarien oman kulttuurin säilymiselle näihin päiviin saakka, siksi seurakunta on omalta osaltaan pyrkinyt järjestämään nuorille perinteitä ja tapoja

tukevaa kurssitoimintaa. Vuodesta 1948 seurakunnalla oli oma koulu, Turkkilainen kansakoulu, joka kuitenkin lopetettiin 1969 oppilaspulan vuoksi. Koulun lopettamisen jälkeen perinteen välittäminen jälkipolville on turvattu alle kouluikäisille lapsille suunnatulla lastentarhatoiminnalla ja hieman vanhemmille puolestaan viikonloppukursseilla ja leireillä. (Sakaranaho 2002, 137.) Seurakunnassa on toiminut myös kulttuuriseura *Finlandiya Türkleri Birliđi* ry. (Suomen Turkkilaisten Seura) vuodesta 1935, jonka puitteissa on järjestetty mm. juhlia, teatteri- ja musiikkitoimintaa. Myös urheilutoiminta on ollut vireää, vuonna 1945 perustettiin urheiluseura *Yolduz*. Julkaisutoiminnalla, jota seurakunta tekee seurakuntalaistensa piirissä, on ollut tärkeä merkitys oman kielen säilyttämisessä, esimerkkinä tästä mainittakoon vuodesta 2004 ilmestynyt sanomalehti *Mähällä häbärläre*. Suomessa on Helsingin lisäksi toinen tataareiden yhdyskunta, Tampereen islamilainen seurakunta, joka on perustettu vuonna 1943. (Hirvonen 2006, 167; Karvonen 1975, 13–22; Leitzinger 2005, 228–238.)

Väestörekisterikeskuksen uusimpien saatavien tilastojen (2006) mukaan Helsingissä toimivassa Suomen Islam-seurakunnassa on 581 jäsentä. Suunta on ollut vähitellen laskeva, yhtenä syynä tähän on ollut seka-avioliittojen solmiminen suomalaisten kanssa, jolloin lapset on saatettu kastaa luterilaisen kirkon jäseniksi. Antero Leitzingerin mukaan kuitenkin huomattava osa seka-avioliittojen lapsista on pystytty pitämään seurakunnan piirissä, mikä onkin pienelle yhteisölle jatkuvuuden kannalta elinehto. Kielen säilymisen kannalta tilanne on erityisen haastava, sillä seka-avioliitoissa syntyneet lapset helpommin unohtavat seurakuntaan kuuluvan vanhempansa äidinkielen. (Hirvonen 2006, 174.) Suurin tulevaisuuden haaste onkin se, miten tataariyhteisö pystyy säilyttämään kulttuurillisen omaleimaisuutensa suomalaisen yhteiskunnan keskellä. Kulttuurin ylläpito vaatii jatkuvia ponnisteluja, sillä jokainen tataarisukupolvi muuttuu edellistä suomalaisemmaksi. (Leitzinger 2005, 248–249, Sakaranaho 2002, 148–151.)

Seurakunnan jäsenmäärä ei välttämättä anna oikeaa kuvaa sen toiminnan aktiivisuudesta. Kuten aikaisemminkin jo todettiin, muslimin ei tarvitse olla rekisteröitynä mihinkään islamilaiseen yhteisöön ollakseen muslimi. Tämä samainen ilmiö näkyy myös Suomessa. Suurin osa täällä asuvista muslimeista ei ole järjestäytynyt ja liittynyt jäseneksi mihinkään islaminuskoa harjoittavaan yhteisöön, silti he voivat harjoittaa uskoaan hyvinkin aktiivisesti käymällä jossain moskeijassa. Järjestäytyneitä, islamilaisiin yhdyskuntiin kuuluvia, muslimeita on noin 20 prosenttia. (Sakaranaho 2006, 208–210.) Islam-seurakunnan moskeijan rukoushetkissä

Fredrikinkadulla saattaa parhaimmillaan olla osanottajia kaksi kertaa enemmän kuin Islam-seurakunnan omaan jäsenistöön kuuluvia. Tähän vaikuttaa se, että moskeija on ollut Helsingissä jo niin kauan, että maassa pitkään asuneet islaminuskoiset ovat tottuneet käymään nimenomaan Suomen Islam-seurakunnan järjestämässä jumalanpalveluksissa. Myös niiden islamilaiden yhteisöjen jäsenet, joilla ei vielä ole ollut omia tiloja, ovat saattaneet käydä rukoilemassa näissä tiloissa. (H2, H5) Toisinaan myös islaminuskoisten maiden valtionpäämiehet ovat tutustuneet seurakunnan tiloihin ja osallistuneet rukoushetkiin ollessaan Suomessa valtiovierailulla. (Hirvonen 2006, 173; Leitzinger 1999, 45; Sakaranaho 2002, 142.)

3.4. Islamic Multicultural Dawah Centre

Islamic Multicultural Dawah Centre eli suomeksi Helsingin monikulttuurinen islamilainen tiedotuskeskus toimii Helsingin Munkkiniemessä asuinkerrostalon alakerrassa. Se tunnetaan myös nimellä *Al-Iman* Moskeija ja on otettu käyttöön lokakuussa 1999. Moskeija edustaa maailman muslimien joukossa enemmistön harjoittamaa eli sunnalaista suuntausta. Yhdyskunnan tärkein tehtävä on harjoittaa islaminuskoa ja opettaa islamia keskuksen kävijöille ja heidän lapsilleen. Tämän lisäksi keskus järjestää erilaisia juhlia islamilaisina juhlapäivinä. Keskus tekee tiedotusta myös ulospäin valtaväestölle, erityisesti koululaisia ja opiskelijoita käy vierailulla ja tutustumassa kyseiseen yhteisöön ja islamiin yleensä keskuksen tiloissa ja lisäksi haastattelemani henkilö käy pyydettyä joskus eri kouluissa pitämässä luentoja islamista. Yhteisöllä on myös englannin ja suomenkieliset internetsivut, joilta löytyy perustietoa islamista.²⁸

Enemmistö yhdyskunnan jäsenistä ja muista moskeijassa kävijöistä koostuu maahanmuuttajista, jotka pääasiassa ovat peräisin Afrikasta ja arabimaista. Tähän vaikuttaa osittain se, että yhdyskunnan tämän hetkinen imaami on kotoisin Ghanasta. Helsingissä moskeijat näyttävät erottautuvan toisistaan nimenomaan etnisesti, tietyltä kulttuurialueelta tulevat muslimit yleensä käyvät siinä moskeijassa, jossa käy muitakin saman maalaisia tai lähikulttuureista peräisin olevia. Tämä ei kuitenkaan ole mikään sääntö, mikäli muslimi rukousaikaan sattuu olemaan jonkun toisen moskeijan läheisyydessä, niin silloin hän menee sinne. (H4)

²⁸ Ks. internetlähde Al-Iman Moskeija.

Väestörekisterikeskuksen mukaan jäseniä *Islamic Multicultural Dawah Centrellä* oli viime vuoden (2006) lopussa yhteensä 55, mutta kuten aikaisemminkin on todettu, kaikkien islamin uskoa harjoittavien ja tässäkään moskeijassa käyvien ei tarvitse olla yhdyskunnan jäseniä.

3.5. Resalat Islamilainen Yhdyskunta - Suomen Ähl-e Beit

Shiiamuslimien Resalat Islamilainen yhdyskunta on liitetty uskonnollisten yhdyskuntien rekisteriin vuonna 2001. Sillä on ollut toimitilat vuodesta 2004 itäisessä Helsingissä, Laajasalon ostoskeskuksen toisessa kerroksessa toistaiseksi olevassa *Fatemeh Zahran* Islamilaisessa Kulttuurikeskuksessa. Helsingin kaupunki on kuitenkin määrännyt ostoskeskuksen purettavaksi, joten yhdyskunta joutuu etsimään itselleen lähiaikoina uudet tilat. Yhdyskunnan tehtävänä on järjestää opetusta ja aktiviteetteja pääasiassa maahanmuuttajataustaisille suomalaisille ja muille Suomessa asuville islaminuskoisille. Keskuksen kävijöistä selvästi suurin osa on ensimmäisen polven maahanmuuttajia, jotka ovat peräisin Iranista, Irakista, Pakistanista, Afganistanista. Monet heistä puhuvat ainoastaan omaa äidinkieltään, siksi keskuksessa järjestetään toimintaa etupäässä persiaksi, arabiaksi ja urdun kielellä, mutta myös suomeksi. Toiminta ei rajoitu pelkästään uskonnon harjoittamiseen, vaan Resalat järjestää erilaista virkistystoimintaa mm. ohjattua liikuntaa naisille ja tytöille, jalkapalloa miehille ja pojille. Pyrkimys on järjestää siten mielekästä yhteistoimintaa, elämyksiä ja vahvistaa yhteisöllisyyttä. Keskus toimii ikään kuin jäseniensä olohuoneena, missä voi tavata tuttuja ja hakea tarvittaessa apua myös ongelmiinsa. Keskuksessa toimii myös pieni kirjasto, josta voi lainata islamilaista, lähinnä shiialaista kirjallisuutta. (H5)

Kuten *Islamic Multicultural Dawah Centre*, Resalatkin haluaa olla aktiivisesti mukana ja vaikuttaa yhteiskunnassa tiedottamalla ja kertomalla islamista suurelle suomalaiselle yleisölle, koska tieto on paras tapa taistella islamia kohtaan tunnettuja ennakkoluuloja ja vihamielisyyttä vastaan. Vaikka yhdyskunta tuo toiminnassaan ja tiedotuksessaan esille oman shiialaisen islamin painotuksensa, se korostaa internetsivuillaan olevissa toimintaperiaatteissa, että yhteisön ovet ovat avoimia kaikille, myös sunneille. Internetsivujen lisäksi yhteisö tiedottaa itsestään julkaisemalla suomenkielistä Salam-lehteä, joka ilmestyi ensimmäisen kerran keväällä 2007. Yhteisö julkaisee myös jonkin verran kirjallista materiaalia omiin uskonnonharjoittamis-

tarpeisiinsa. Yhdyskunnan toiminta rahoitetaan lahjoitusvaroin ja keräämällä jäseniltä jäsenmaksua. Väestörekisterin mukaan yhdyskunnalla oli jäseniä vuoden 2006 lopussa yhteensä 164, yhteisön oman ilmoituksen perusteella jäsenmäärä on voimakkaassa kasvussa. (H5)²⁹

4. Vähemmistönä suomalaisessa yhteiskunnassa

4.1. Yhteiskunnan ja vähemmistöuskontojen väliset suhteet

4.1.1. Vanhojen vähemmistöjen suhteet valtion ja viranomaisten kanssa

Suomessa toimivien perinteisten uskonnollisten vähemmistöjen suhteet näyttävät olevan tällä hetkellä Suomen valtioon ja viranomaisiin melko ongelmattomat ja yhteistyö toimii hyvin. Yhteisöt, varsinkin juutalainen seurakunta ja Islam-seurakunta, ovat vakiinnuttaneet yhteiskunnallisen asemansa toimiessaan jo vuosikymmeniä yhdessä suomalaisten viranomaisten kanssa eri komiteoissa ja keskustelutilaisuuksissa. Suomessa on perustuslain suoma oikeus uskonnonharjoittamiseen ja omantunnonvapauteen, jota on tarkemmin määritelty vuonna 2003 voimaan tullessa uudessa uskonnonvapauslaissa. Se korvasi aikaisemman vuoden 1922 uskonnonvapauslain. (Ks. Seppo 2003.) Ongelmia saattaa aiheuttaa ikuinen puheenaihe raha ja sen jakoperusteet, mikäli yhteisö saa jotain taloudellista avustusta johonkin laitoksensa toimintaan, kuten juutalainen seurakunta päiväkotiansa.

”Se tietenkin noudattaa aika pitkälti tätä uskonnonvapauslakia että sinänsä, meillä on vapaus harjoittaa meidän omaa uskontoamme ja ylläpitää meidän omaa kulttuuria ja uskontoa eli me olemme voineet perustaa oman seurakunnan ja oman yhteisön ja sillä tavalla, meillä on tällainen uskonnonvapaus.”

[...]³⁰

²⁹ Ks. internetlähteet Resalat ja Väestörekisterikeskuksen tilastot.

³⁰ Merkki [...] tarkoittaa, että kyseessä olevan yhteisön puheenvuoro vielä tästä aiheesta jatkuu.

”Kyllä ihan hyvässä yhteisymmärryksessä mennään, ongelmat syntyvät sitten yleensä kun ruvetaan puhumaan rahasta, niin sitten se loppuukin se yhteisymmärrys, muuten kyllä.” (H1)

”Suomessa tavallaan minkäänlaisia ongelmia ei ole ollut elikkä olemme saaneet perustaa seurakunnan, kansakoulun, kulttuuriseuran, urheiluseura toimii hyvin aktiivisesti vielä tänäkin päivänä, vaikka kansakoulu lakkautettiin vuonna 1969 oppilaspulan johdosta. Suomihan on yhdistysten luvattu maa, me olemme myös vähemmistönä hyötynneet tästä yhdistyslaista ja tämä seurakuntahan on merkitty uskonnollisten yhdyskuntien rekisteriin.”

[...]

”Suhde valtiovaltaan, kuten lainsäädäntö on aina sitä mukaa kun se on kehittynyt, niin me olemme myös saaneet niitä oikeuksia, [esim.] eläinsuojelulainsäädäntö kun oli tämä teurastuslaki, niin huomioitiin muslimienkin näkökulma.” (H2)

Viimeistään talvi- ja jatkosotaan osallistuminen antoi juutalaisille ja tataareille täysivaltaisen yhteiskunnallisen aseman suomalaisessa yhteiskunnassa, koska tällä tavoin ne osoittivat halukkuutensa ja valmiutensa puolustaa suomalaisia arvoja ja yhteiskuntaa toisten suomalaisten rinnalla. Näihin yhteisiin kohtalonhetkiin osallistuminen on vahvistanut vanhojen vähemmistöjen ja suomalaisen yhteiskunnan välistä molemminpuolista luottamusta. Sodissa kuoli yhteensä 23 juutalaisen seurakunnan jäsentä, joiden muistotilaisuuteen marsalkka Mannerheim osallistui Malminkadun synagogassa itsenäisyyspäivänä 1944. Suomen juutalaisilla sotaveteraaneilla on seurakunnan sisällä myös oma yhdistyksensä, joka on perustettu 1979. (Lundgren 2002, 19–20.) Tataariyhteisö puolestaan on julkaissut vuonna 2006 matrikkelin, Suomen Islam-seurakunnan veteraaniteoksen, jossa on koottu yksiin kansiin kaikki sotiin osallistuneet 177 seurakunnan jäsentä. Mukana ovat niin varsinaisiin taistelutehtäviin osallistuneet sotilaat kuin kotirintamatehtävissä toimineet lotat ja sotilaspojat. Kaikkiaan sodissa kuoli yhteensä kymmenen ja haavoittui 26 Suomen Islam-seurakuntaan kuuluvaa henkilöä. (Hirvonen 2006, 4; Leitzinger 2005, 178–179, 218–222.)

”Useinhan on sanottu, että viimeistään silloin Suomen juutalaiset lunastivat paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Jos se sitä ennen oli vielä semmoista

vähän kiikun kaakun tai ei ollut niin selkeätä, niin sitten viimeistään sodassa juutalaiset kyllä sen yhteiskunnallisen asemansa lunasti, paikkansa tässä maassa tai tässä yhteiskunnassa, että se on ollut hyvin ratkaisevaa.” (H1)

”Talvi ja jatkosota olivat sellainen yksi osoitus siitä, [että tataarit] ovat olleet aina lojaleja valtiovaltaa kohtaan niin kuin muutkin, yksi osa tätä suomalaisuutta. Siis täytyy sanoa, että [tataareilla] on myös vahva suomalainen identiteetti, se on hyvin tärkeä, vahva suomalainen identiteetti jopa hyvinkin isänmaallisia.” (H2)

Yhteyksiä erilaisten yhteiskunnallisten toimijoiden kanssa on runsaasti. Osa näistä yhteyksistä on lähtöisin yhteisöjen omista tarpeista, osa taas tulee yhteiskunnan puolelta kun tarvitaan jotain muutosta esimerkiksi lainsäädäntöön. Vähemmistöjä koskevissa asioissa, heiltä automaattisesti kysytään mielipidettä, heitä koskeviin kysymyksiin, kuten jo edellä mainitut eläinten teurastuslaki ja uskonnonvapauslain uudistaminen vuonna 2003.

”Tietysti meillä on, ensinnäkin omia intressejä mitä me ajetaan, että lähtien nyt ihan vaikka sanotaan turvallisuusasiat ja sitten tämmöiset uskonnonvapautteen kuuluvat asiat. Välillä tulee asioita, jotka koskevat suoraan meidän etujamme silloinhan meillä on hyvinkin paljon, ollaan yhteydessä valtion elimiin suoraan, ministeriöihin yleensä ja eduskuntaan eli voidaan sanoa tämmöisessä oman edun ajamisissa, niin ollaan paljon yhteyksissä.” (H1)

Katolilaisten asema on hieman erilainen verrattuna juutalaisiin ja tataareihin, sillä jälkimmäisten perustamissa yhdyskunnissa uskonnon lisäksi kielellä ja kulttuurilla on tärkeä merkitys. Katolilaisuus ei sinänsä ole riippuvainen kansallisuudesta tai etnisestä taustasta, ainoa yhdistävä tekijä on siten vain uskonto. Siksi katolilaiset eivät ole ryhmänä mukana samanlaisessa yhteiskunnallisessa vuoropuhelussa kuin juutalaiset ja tataarit, vaan katolilaiset osallistuvat yhtenä kristillisenä kirkkokuntana enemmänkin nimenomaan uskontojen välisiin keskusteluihin.

Viime vuosina viranomaisten yhteydenotot vähemmistöjen suuntaan ovat lisääntyneet. Muutos näyttää tapahtuneen viimeisten noin kymmenen vuoden aikana. Haastateltavat arvelevat sen olevan seurausta yleisestä maailmantilanteen muutoksesta,

globalisaatiosta ja Euroopan yhdentymisprosessista. Yhtenä syynä tuodaan myös esille uusien maahanmuuttajien mukanaan tuoma yhteiskunnallinen muutos.

”Viimeiset 5-10 vuotta on aika selkeästi muuttanut tilannetta, että nykyään se ääni saadaan kyllä kuuluviin ja sitä kuunnellaan huomattavasti enemmän kuin aikaisemmin. Kyllähän meiltäkin tänä päivänä kysytään aika paljon, pyydetään lausuntoja, lausuntopyyntöjä, jos joku lakiehdotus tai komiteamietintö jollain tavalla koskettaa vähemmistön oikeuksia, uskonnonvapautta, jne. Kyllä meitä aina kuunnellaan, tälle asialle aika paljon pannaan painoa tänä päivänä.” (H1)

”Sitten on erilaisia työryhmiä, joihin on pyydetty ja tämä on valtavasti lisääntynyt viimeisen 10–15 vuoden aikana. Tämä on selkeä tendenssi eli on alettu huomioida näitä perinteisiäkin vähemmistöjä yhteiskunnan muuttuessa yhä monikulttuurisemmaksi.” (H2)

”Tämä uusi maahanmuuttajapolvi, joka on sitten tavallaan herättänyt viranomaiset, tämän yhteiskunnan, tämmöisestä jonkinlaisesta ruususen unesta.” (H1)

”Tietysti tämä kansainvälistyminen, globalisaatio, sehän heijastuu myös tähän meidän suomalaiseen yhteiskuntaan, olemme EU:n jäsen ja ym.”[...]

”On selvästi lisääntynyt, onhan ennenkin pyydetty, mutta koska suomalainen yhteiskunta muuttuu, just näiden uusien maahanmuuttajien myötä, niin lainsäädäntö tarvitsee tai tarvitaan uutta, olosuhteet muuttuvat.” (H2)

Yhtenä esimerkkinä työryhmistä, joihin perinteisten vähemmistöjen edustajat ovat osallistuneet, on Etnisten suhteiden neuvottelukunta (ETNO), joka on valtioneuvoston asettama asiantuntijaelin.³¹ Juutalaiset ja tataarit toimivat myös aktiivisesti Suomessa olevien kielivähemmistöjen asemaa parantamaan pyrkivässä järjestössä FiBLUL:ssa.³²

³¹ ETNON tarkoituksena on avustaa ja toimia etnisesti yhdenvertaisen ja monimuotoisen yhteiskunnan puolesta kehittämällä vuorovaikutusta viranomaisten, kansalaisjärjestöjen ja eduskunnassa olevien puolueiden sekä maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen välillä. Näissä tapaamisissa juutalaisilla ja tataareilla on ollut edustus. Ks. internetlähde Etnisten suhteiden neuvottelukunta.

³² *Finnish Bureau for Lesser Used Languages.*

”Me kyllä olemme mukana hyvin paljon tämmöistä vähemmistön oikeuksia koskevissa toimikunnissa ja komiteoissa esim. ETNO:ssa.” (H1)

”Yhä enemmän on perustettu työryhmiä, niin kuin tällainen ETNO:n yhteyteen perustettiin uskonnon ja kulttuurin vuoropuhelu –työryhmä.”[...]

”Sitten on tämä kielivähemmistönjärjestö FiBLUL, jossa perinteiset kielelliset vähemmistöt on edustettuna, jossa on tataarinkieli mukana.” (H2)

Vuoden 2001 *World Trade Centerin* terroristi-iskuilla näyttää olevan myös merkitystä yhteydenottojen lisääntymisessä. Varsinkin islamin ja muiden uskontojen välistä vastakkainasettelua haluttiin välttää ja lisätä vuoropuhelua eri uskontokuntien välillä. Tasavallan presidentti Tarja Halonen teki aloitteen ja kutsui kolmen monoteistisen uskonnon edustajat yhteiseen neuvonpitoon kahdesti presidentinlinnaan syyskuun 11. tapahtumien jälkeen, minkä jälkeen säännölliset tapaamiset ovat jatkuneet aina jonkun osallistujan kutsumana. Tapaamisiin ovat osallistuneet luterilaisen, ortodoksisen ja katolisen kirkon lisäksi Helsingin juutalaisen seurakunnan, Suomen islam-seurakunnan, Suomen islamilaisen yhdyskunnan ja Suomen ekumeenisen neuvoston edustajat.³³

”Tasavallan presidentti on kutsunut kolmen monoteistisen uskontokunnan johtajat neuvotteluihin syyskuun 11. päivän tapahtumien jälkeen, elikkä Tasavallan presidenttiin on pidetty yhteyttä, jopa vuodessa kaksikin kertaa tavattu, elikkä tämän päivän tällainen sana on dialogi, vuoropuhelu, jota ehdottomasti tarvitaan.” (H2)

Virallisen yhteydenpidon lisäksi, tärkeä koko kansalle television kautta näkyvä, vähemmistöjen olemassaolon ja yhteiskunnallisen hyväksymisen merkinä voidaan pitää presidentin itsenäisyyspäivän vastaanotolle kutsumista. Presidentinlinnassa myös vanhojen uskonnollisten vähemmistöjen edustajia on paikalla nykyään säännöllisesti.

”Tasavallan presidentti on kutsunut meidän seurakunnan puheenjohtajan itsenäisyyspäivänjuhliin. Se aloitettiin presidentti Ahtisaaren kaudella, mutta

---

³³ Ks. internetlähde Suomen Ekumeeninen neuvosto.

puheenjohtajat ovat käyneet myös 50- ja 60-luvulla itsenäisyyspäivän vastaanotolla.” (H2)

”Ainakin näkyy, että piispa aina kutsutaan itsenäisyyspäivän kekkereihin.” (H3)

4.1.2. Uusien yhdyskuntien suhteet valtioon ja viranomaisiin

Uudet yhteisöt toimivat viranomaisten kanssa samoissa komiteoissa ja työryhmissä kuin vanhatkin yhteisöt. Heiltä kysytään myös mielipidettä ja pyydetään lausuntoja, mikäli kyseessä olevat asiat koskevat jollaintavoin heidän omia intressejään. Keskusteluysteys on siten olemassa. Aikaisemmin viranomaiset keskustelivat muslimeja koskevissa asioissa nimenomaan perinteisen vähemmistön eli tataariyhteisön kanssa, heillä on ollut selkeä osoite, johon ottaa yhteyttä kun islaminuskoisten mielipidettä on kaivattu. Tilanne on muuttunut huomattavasti viimeisen 15 vuoden aikana. Väestörekisterikeskuksen vuoden 2006 tilaston mukaan Suomessa oli islamilaisia rekisteröityjä yhdyskuntia yhteensä 17.

Tänä päivänä viranomaisten ongelmana muslimeja koskevissa asioissa on islamilaisen kentän hajanaisuus ja se, että kaikki yhdyskunnat ja yhteisöt eivät ole samaa mieltä asioista, vaikka kyseessä olisikin nimenomaan islamilaiseen tapakulttuuriin liittyvä asia. Suomalaiset viranomaiset käsittelevät muslimeja yhtenäisenä ryhmänä, vaikka eri yhdyskunnat poikkeavat paljon toisistaan niin kulttuurisesti, etnisesti kuin uskonnollisestikin. Varsinkin shiiojen ja sunnien väliset erot saattavat vaikeuttaa viranomaisten toimintaa. Molemmat ryhmät ovat islaminuskoisia, mutta näiden eri islamin suuntausten uskontulkinta poikkeaa toisistaan siinä määrin, että yhdessä toimiminen on käytännössä lähes mahdotonta. Tämä sama on havaittavissa myös maailmalla tapahtuvissa konflikteissa, joissa usein vastakkain ovat nimenomaan shiioista ja sunnimuslimeista koostuvia ryhmiä. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteivätkö Suomessa asuvat islaminuskoiset voisi sopia asioista yhteisten neuvottelupöytien ääressä. Kulttuurierot näkyvät mm. siinä, että toisinaan eri kulttuureista kotoisin olevat muslimit noudattavat erilaisia käytäntöjä esimerkiksi hautaamisessa.

”Viranomaiset eivät tiedä mitä näille asioille pitäisi tehdä, just kun muslimit tulevat niin hyvin laajalta alueelta, niin monenlaisesta erilaisesta kulttuurista, niin

se sekoitetaan sitten se kulttuuri siihen islamiin, sanotaan vaikka hautausmaasta tämmöinen esimerkki, jotkut ei laita hautakiveä ollenkaan, toiset laittaa yhden kiven, me esim. laitetaan samalla tavalla kuin suomalaiset laittaa ja sitten toiset laittaa kaks hautakiveä, mistä viranomaiset tietää mikä on islamia, totta kai ne menevät sekaisin, siinä siihen sekoittuu nämä kulttuurit.” (H5)

Suomessa jokaisella täysi-ikäisellä henkilöllä on mahdollisuus osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja sanoa asioista mielipiteensä. Kuitenkaan kaikki islamilaiset yhteisöt eivät haluaisi toimia suomalaisten periaatteiden ja toimintatapojen mukaisesti, mikäli ne ovat ristiriidassa islamilaisen käytännön kanssa. Tilanne on vielä sen verran uusi, ettei Suomen viranomaisille ole ehtinyt syntyä kokemusta, kuinka toimia ns. monikulttuurisessa ympäristössä, niin että kaikkien osapuolten mielipiteet pystyttäisiin ottamaan huomioon tasapuolisesti ja löytämään kaikkia tyydyttävä lopputulos. Toisaalta voidaan myös todeta, että uudempien maahanmuuttajien kokemus toimia vastaavasti suomalaisten viranomaisten kanssa, maassa vallitsevien normien mukaan, vaatii sekin vielä totuttelua. Yhteisymmärrykseen pääsemiseen vaaditaan kaikilta osapuolilta valmiutta kompromisseihin.

Uudet yhdyskunnat suhtautuivat viranomaisten toimintaan hieman eri tavalla. Shiitat olivat sitä mieltä, että viranomaiset suhtautuvat muslimeihin ja heidän kohtaamiinsa ongelmiin periaatteessa ymmärtäväisesti ja positiivisesti. Osittain tässä vaikuttimena voidaan nähdä se, että shiitat ovat vähemmistö kaikkialla maailman muslimien joukossa samoin kuin Suomessa. Heidän on siten täytynyt opetella joustamaan ja tulemaan toimeen erilaisissa olosuhteissa niin aikaisemmissa kuin nykyisissä kotimaissaan. (Sakaranaho 2006, 290.)

”Miten viranomaiset suhtautuvat eri uskontokuntiin tai ainakin, sanotaan nyt, muslimeihin, [niin] mitä korkeammalle tasolle mennään, niin sen positiivisempaa se on. Mä ihan oikeasti näen, että Suomen viranomaiset haluavat, että muslimit viihtyvät Suomessa, että ne kotoutuvat ja sopeutuvat tänne. [He] voivat harjoittaa niiden omaa uskontoa ja ettei niillä olisi mitään ongelmia, että ne voi elää täällä rauhassa ja muslimeina Suomessa. Mä en näe minkäänlaista, että kenelläkään olisi mitään sitä vastaan, mun mielestä kaikki puitteet on sille [ja] halutaan luoda. Jos me nyt puhutaan tästä hautausmaasta mikä tuli esille, niin valtiovalta on tullut hyvin vastaan ja se näkee ne ongelmat mitä meillä on. Siellä päässä on tätä halua

tehdä, ei ehkä aina tiedä miten tulisi tehdä. Meillä ei ole vielä päästy siihen, että muslimit olisivat semmoisissa asemissa että ne pystyisi vaikuttamaan, mutta se varmaan johtuu siitä, että ne on niin uusia täällä.”

[...]

”Valtiovallan suhtautuminen se on mun mielestä jopa radikaalisti ollut erilainen kun mä saatoin kymmenen vuotta sitten tullessani muslimiksi kuvitella, se on ollut todella, ihan hatunnoston ja kiitoksen arvoinen asia.” (H5)

Sunnijhteisössä puolestaan koetaan, että viranomaiset sanelevat liiaksi kuinka muslimien tulisi hoitaa omat asiansa. Tällä viitattiin varsinkin muslimien yhteistyöelimen perustamiseen. Syksyllä 2006 Suomessa toimivat islamilaiset yhteisöt perustivat Suomen Islamilaisen Neuvoston (SINE), jonka tarkoituksena on edistää eri islamilaisten yhdyskuntien ja yhdistysten yhteistyötä ja toimia islamilaisten yhteisöjen edustajana viranomaisiin ja toisiin uskonnollisiin yhteisöihin päin. Neuvostoa oli perustamassa 23 islamilaista yhdistystä ja yhdyskuntaa, joista työn tekohetkellä mukana on 17.³⁴

”Meillä moskeijat, imaamit koko Suomen alueelta, olivat yrittäneet tehdä semmoisen yhteisen elimen, jolla he olisivat viranomaisiin yhteydessä. [...] Viranomaiset eivät ottaneet huomioon sitä, mitä me olimme neljä, viisi vuotta tehneet tätä ennen, vaan nyt kun he päättivät, että nyt tehdään. [...] [He] eivät ottaneet yhtään huomioon sitä, miten islamissa asiat hoidetaan, mitä eroavaisuuksia meillä on. He halusivat, kun ollaan Suomessa, tehdään tämä suomalaisten tavalla, eihän se toimi niin.”

[...]

”Eri yhteisöjen kesken meillä on tiettyjä eroavaisuuksia jo muutenkin siis ihan sunnien välillä ja me ei olla aina samaa mieltä ihan kaikista asioista, jos siihen lisää shiiat ja naiset niin se on ihan katastrofaalista.”

[...]

”Siis se on sama, että pystyykö luterilaiset ja katolilaiset päättämään asioista keskenään, ei koska ne ovat kaksi ihan eri asiaa, ei shiiat ja sunnitkaan pysty tekemään päätöksiä keskenään.” (H4)

---

³⁴ Ks internetlähde Suomen Islamilainen neuvosto. Mainittakoon tässä yhteydessä, että tataarien Suomen Islam-seurakunta ei osallistu SINE:n toimintaan.

Suomen Islamilaisen neuvoston kokouksissa ilmenneistä ongelmista johtuen haastateltu sunniyhdyiskunta suhtautuu hyvin kriittisesti muslimien yhteistyöelimen toimintaan, jopa siinä määrin, että yhteisön sisällä mietitään jättäytymistä pois sen toiminnasta.

”Me sisäisesti vielä jutellaan, että osa meistä haluaa olla mukana, osa ei, mutta sehän menee ihan vastoin meidän periaatteita ja niitä ei otettu millään tavalla huomioon. Se on mun mielestä väärin, että okei me ollaan Suomessa, mutta jos halutaan tehdä joku islamilainen neuvosto, se pitää myös tehdä islamilaisten tapojen mukaisesti eikä ottaa kadunmiehiä paikalle. Meillä on imaamit, jotka muslimiyhteisö on laittanut heidän johtajiksi, niin heidän pitäisi olla siinä neuvostossa ainoastaan.” (H4)

Suurin ja akuutein varsinkin uudempien yhdyskuntien muslimieja koskeva ongelma tällä hetkellä on vainajien hautaaminen. Luterilainen kirkko hallinnoi hautausmaita Suomessa ja seurakuntien toiminta ei kaikkialla ole samanlaista. Toiset seurakunnat eivät ole halukkaita luovuttamaan hautapaikkoja seurakuntaan kuulumattomille ja eriuskoisille. Mikäli seurakunta hyväksyy muslimien hautaamisen hautausmaalleen, hautapaikkoja on rajallisesti ja ne on tarkoitettu ainoastaan kuntien omille islamilaisille vainajille. Näitä ongelmia ratkaisemaan on perustettu Suomen Islamilainen Hautausyhdistys (SIHY). Tataareilla on omat hautausmaat Helsingissä ja Turussa suurempien kristillisten hautausmaiden yhteydessä. (Leitzinger 1999, 33–34.)

”Suomen islamilainen hautausyhdistys SIHY, sen perusti viisi moskeijaa ja se on nyt toiminut tai joutunut totta kai toimimaan kun vainajiahan tulee koko ajan, mutta siihen haetaan parhaillaan sitä hautausmaa-aluetta. Eri seurakunnat suhtautuvat eri tavalla, että tätä Vantaan seurakuntaa on nyt kiitetty koko ajan ja se on ihan totta, Ruskeasannalla on haudattu muslimieita, jotka on voitu haudata islamilaisen käytännön mukaan ja siellä se yhteistyö on ollut erittäin sujuvaa, mutta sitten on seurakuntia jotka haluaa ehkä vetkuttaa tavallaan tai ei pidä ehkä niin tärkeinä näitä yhteistyöasioita, että se riippuu paikkakunnasta.” (H5)

Tulevaisuuden haasteita suomalaisessa yhteiskunnassa on varsinkin shiiojen mukaan muslimien työllistäminen, sillä heidän mielestään on erittäin tärkeää saada

erityisesti muslimimiehet töihin ja elättämään omia perheitään, sillä näin voidaan välttää monenlaisia yhteiskunnallisia ja sosiaalisia ongelmia.

”Nyt kun saadaan tämä hautausmaaongelma [ja] nämä ympärileikkaukset kuntoon, niin sitten meillä on tämä työllistäminen. Se on mun mielestä hirveän tärkeä, koska se runnoo ihmisen itsetunnon, kun se ei pysty itse elättämään itseänsä. Etenkin muslimimiehet, jotka ovat tottuneet, että ne ovat perheen päitä ja ne elättävät ja sitten kun ne ovat työttöminä, niin se on niiden itsetunnolle hirveän huono asia, lapset eivät kunnioita. Mä olen viranomaisille sanonut, että valtion pitää näyttää sitä esimerkkiä, niitten pitää ensin työllistää niitä ja näkyville paikoille, mun mielestä bussikuskitkin on hirveän hyvä esimerkki, koska sitten joka päivä ihmiset tottuu siihen, että siellä on muslimibussikuskeja ja palveluammatteihin kauppojen kassoille. Sitten myös virkoihin, jos jollain muslimilla on pätevyys siihen, niin miksei sitten ikinä anneta mahdollisuutta.”
(H5)

4.1.3. Taloudelliset kysymykset

Merkittävin haastatteluissa mainittu hankaus valtion suuntaan on vähemmistö-yhdyskuntien taloudellinen asema. Muut kuin luterilainen ja ortodoksinen kirkko eivät saa Suomessa valtiolta taloudellista tukea toimintansa rahoittamiseksi ainakaan toistaiseksi.³⁵ Vähemmistöyhdyskunnat rahoittavat jokapäiväisen toimintansa pääosin jäsenmaksuilla ja lahjoituksilla, joissain tapauksissa jonkin verran apua, niin taloudellista kuin materiaalista, saadaan ulkomailta. Taloudellisen avun saaminen varsinkin maahanmuuttajista koostuvien yhdyskuntien kohdalla olisi perusteltua. Maahanmuuttajat ovat pääosin melko huonosti toimeentulevia, jolloin heidän kykynsä maksaa jäsenmaksuja ja antaa lahjoituksia on suhteellisen heikko. Vertailun vuoksi vastaavasti Irlannissa, missä valtio ei myöskään rahoita muslimiyhdyskuntia, muslimit ovat korkeasti koulutettuja, usein hyvin toimeentulevia lääkäreitä, jolloin heidän yhteiskunnallinen asemansa ja mahdollisuutensa ylläpitää yhteisöjään ja rakentaa moskeijoita on aivan erilainen kuin Suomessa. (Sakaranaho 2006, 277.)

³⁵ Joulukuussa 2007 useat sanomalehdet uutisoivat, että vuonna 2008 rekisteröidyillä uskonnollisilla yhdyskunnilla on mahdollisuus hakea valtionapua ensimmäisen kerran. Rahaa on varattu 200,000 euroa ja sitä jaetaan yli 200 hengen yhdyskunnille jäsenluvun mukaan. Ks. internetlähde Uskonnollisten yhdyskuntien valtionapu. Ks. Kirkon taloudesta Suomessa ja muutamissa muissa Euroopan maissa, Heikkilä 1999, 141–148.

”Valtiohan ei millään tavalla tue tätä toimintaa siis suoraan eli Helsingin juutalainen seurakuntahan ei saa minkäänlaista avustusta valtiolta näiden toimintojen ylläpitämiseen ja tähän nyt onkin periaatteessa se uskonnonvapauslain ajatus, että jokaisella on oikeus harjoittaa omaa uskontoa, mutta omilla resursseilla.” (H1)

Juutalaisen seurakunnan puitteissa toimivat laitokset saavat taloudellista tukea toimintaansa esimerkiksi päiväkotia on toiminut yli 20 vuotta ostopalveluperiaatteella eli Helsingin kaupunki on ostanut päiväkotipalveluja juutalaiselta seurakunnalta. (H1)

”Tietysti mitä koskee meidän laitoksia, päiväkotia, koulua ja vanhainkotiä, siellä se on aika hyvällä mallilla, tosin siinäkin on tullut viimeaikoina vähän takapakkia. Mutta mitä tulee itse seurakuntaan niin, no nyt ensimmäistä kertaahan valtion budjetissa oli momentti, joka olisi mahdollistanut, että valtion budjetista olisi voinut hakea avustusta uskonnolliset yhteisöt, siis muutkin kuin ev.lut. ja ortodoksit, mutta siellä ei, sinne ei ollut osoitettu senttiäkään, että sieltä ei ollut hakemista. Mutta se oli tämmöinen ensimmäinen askel, askel siihen suuntaan, että muutkin uskonnolliset yhteisöt kun ev.lut. kirkko ja ortodoksinen kirkko voisivat saada valtion tukea toiminnalleen, tähän astihan ei ole saatu mitään tukea, ja kyllä se niin kuin vaikka tällaisella yhteisöllä kuin Helsingin juutalainen seurakunta, joka hoitaa periaatteessa ihan samat palvelut jäsenilleen kuin ev.lut. kirkko eli hautaamiset ja kaikki muutkin tämmöiset sosiaaliset, koko elämän kaari ja kun ev.lut. kirkon saamaa tukea perusteellaan nimenomaan sillä, että heillä on tämmöisiä velvollisuuksia, yhteiskunnallisia velvollisuuksia, niin siinä mielessä tietysti tuntuu vähän epäoikeudenmukaiselta. Me hoidetaan samoja velvollisuuksia, mutta meillä ei ole samoja oikeuksia.” (H1)

Suomen Islam-seurakunnan nykyinen taloudellinen tilanne on seurausta ensimmäisen ja toisen sukupolven toiminnasta. Tämä toiminta oli myös osaltaan voimakas tataariyhteisöä suomalaiseen yhteiskuntaan integroiva tekijä. Sen kautta tataariyhteisö kokee tullessa helposti hyväksytyksi muiden suomalaisten joukkoon, eikä syrjintää ole tapahtunut. Tataariyhteisölle on suorastaan kunnia-asia, että se tullut toimeen omillaan, eikä taloudellista apua ole tarvinnut hakea mistään muualta. Tällä

ensimmäisen ja toisen sukupolven hankkimalla pääomalla rakennettiin tukeva perusta seurakunnan myöhemmälle toiminnalle.

”Ensimmäinen ja toinen sukupolvi loivat hyvin vahvan sekä henkisen että aineellisen perustan eli taloudellisesti olemme riippumattomia, meidän ei tarvitse anoa mitään avustuksia, vaan itse olemme hoitaneet talkoohengessä, emme saa mistään avustusta ulkopuolelta, vaan itse olemme luoneet sen.”[...] ”Koskaan emme ole kokeneet syrjintää, eikä milloinkaan ole tapahtunut syrjäytymistä, johtuen osittain myös siitä, että toimeentulon hankkimisen vaatima mukautuminen liitti heidät saumattomasti suomalaiseen yhteiskuntaan. (H2)

Katolinen kirkko saa pääasialliset tulonsa lahjoituksina ja jumalanpalvelusten aikana kerättyjen kolehtien muodossa seurakuntalaisilta, mutta jonkin verran taloudellista apua tulee Saksan katoliselta kirkolta.

”Seurakuntalaisten lahjoitukset on tietysti tärkeä muoto ja sitten toistaiseksi olemme saaneet Saksasta kirkolta avustusta, joka kyllä vähenee koko ajan, että sen kanssa on ongelmaa. Saksa on yksi niitä harvoja paikkoja maailmassa missä on kirkollisvero katolisessa kirkossakin ja heillä on siellä semmoinen rahasto *Ansgarwerk*, joka sitten on Pohjoismaiden katolisia kirkkoja avustanut.” (H3)

Uusien yhdyskuntien rahoitus on jäsenien ja muiden moskeijoissa käyvien ihmisten lahjoitusten varassa. Osa moskeijoissa käytettävästä kirjallisuudesta, varsinkin Koraaneista on saatu lahjoituksena ulkomailta.

”Me rahoitetaan ainoastaan ihmisten antamalla almuilla, perjantaisin me pyydetään ihmisiä antamaan lahjoituksia, almuja.” [...] ”Me saadaan Koraanit, saadaan meidän materiaalit [ulkomailta].” (H4)

”Jäsenmaksuilla ja lahjoituksilla.” (H5)

Avustusta voi kuitenkin saada valtiolta tai kaupungilta vähemmistöjen omistuksessa olevien kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ylläpitoon ja restaurointiin. Helsingissä tällaisia rakennuksia ovat mm. Juutalaisen seurakunnan synagoga ja katolilaisten Pyhän Henrikin kirkko.

”Kun meidän synagoga restauroitiin tässä kaksi vuotta sitten, sehän täytti nyt syksyllä 100 vuotta, niin siihen kyllä saatiin opetusministeriöltä tukea restaurointiin, tällaisiin erillisiin projekteihin voidaan saada tukea, mutta sitten tähän varsinaiseen jokapäiväiseen toimintaan ei tule.” (H1)

”Meidän Pyhän Henrikin kirkko on tietysti yksi Helsingin vanhimpia rakennuksia, siihen tulee kyllä [avustusta], esim. nyt siellä lasimaalauksia remontoidaan, niin siihen saadaan rahaa.” (H3)

Jäseniltä kerättävät maksut voivat aiheuttaa yhdyskunnille myös ongelmia. Varsinkin niissä yhdyskunnissa missä jäsenet koostuvat pääasiassa uusista maahanmuuttajista, tiedostetaan näiden ihmisten ja heidän perheidensä taloudellinen tila. Lahjoituksia annetaan, mikäli siihen on mahdollisuuksia. Toisaalta tilanne voi olla myös se, että jos ei ole pakko, niin sitten ei anneta mitään.

”Suomalaisilla jäsenillä on sitten kaikenlaisia, taas sieltä suomalaisesta kulttuurista tulevia juttuja, että tavallaan kun sitä kirkollisveroa ei nyt sitten makseta, niin ei anneta mitään tai annetaan hyvin vähän. Maahanmuuttajissa, mitä meillekin tulee, on hyvin paljon hyvin köyhiä ihmisiä, mitä heillä on mahdollista antaa, se ei välttämättä ole niin paljon.” (H3)

”Mä luulen että meillä olisi paljon vähemmän jäseniä jos me saataisiin heiltä maksuja. Maahanmuuttajat kumminkin ovat yleisesti huonossa rahallisessa tilanteessa, vapaaehtoisesti he antavat kun he kykenevät, jos pitäisi ottaa pakolla heiltä joku tietty määrä, niin ei se toimisi. On osa joilla on yrityksiä ja voi rahallisesti hyvin, mutta on hyvin useita, joilla on isot lapsiperheet ja vain yksi käy töissä ja käy vielä vähäpalkkaisessa työssä, niin ei heillä ole rahaa semmoiseen.” (H4)

”Koska muslimit kuitenkin on varattomia, ne ovat kaikki maahanmuuttajia. Työttömyys on hyvin suurta, niitten on hyvin vaikea, hirveen nihkeästi tulee niitä lahjoituksia, sitten jos jotkut ovat rikkaita, niin ne lahjoittaa sitten enempi, että niitten varassa sitten ollaan.” (H5)

Valtion keräämät yhteisöverot, joista osa menee luterilaisen ja ortodoksisen kirkon toimintaan, nähdään ongelmallisena, varsinkin jos maksajat eivät kuulu jäseninä näihin kirkkokuntiin.³⁶ Parempana nähtäisiin, että yrittäjät, jotka maksavat yhteisöveroa, maksaisivat sitä omaa uskontoa harjoittaville yhdyskunnille. Kaikesta huolimatta yhteisöveroa ei nähdä pelkästään huonona asiana, sillä luterilainen kirkko tekee näillä rahoilla myös paljon yleishyödyllistä työtä, kuten sosiaali-, lapsi- ja nuorisotyötä. Tästä kirkon tekemästä työstä hyöttyy koko yhteiskunta. Vuonna 2006 luterilaisen kirkon osuus yhteisöverosta oli 109 miljoonaa euroa.³⁷ Tässä yhteydessä herää kysymys, toteutuuko Suomessa uskonnonvapauslain mukainen uskonnollinen yhdenvertaisuus, jos ainoastaan kahdella uskonnollisella yhdyskunnalla on mahdollisuus saada valtiolta taloudellista avustusta.

”Kyllä se on aika ainutlaatuinen vero, mä luulen, koko Länsi-Euroopassa, että myös yhteisöt, siis yritykset, jonka omistajat eivät kuulu kirkkoon tai vaikka kuuluisivat juutalaiseen seurakuntaan, maksaa kuitenkin kirkolle sitä yhteisöveroa. Silloinhan se vielä korostuu tavallaan se epäoikeudenmukaisuus, kun me kuitenkin sitten näille ihmisille tarjoamme nämä samat palvelut, huolehdimme kirkon puolesta niistä asioista. Tässä täytyy todeta, että me olemme kirkon, ev.lut. kirkon kanssa päässeet tästä asiasta tämmöiseen keskinäiseen sopimukseen, joka vähän tavallaan korjaa tätä tilannetta, mutta se on vaan meidän keskeinen, ei ole mikään yleinen tilanne eikä perustu mihinkään lakiin tai käytäntöön.” (H1)

”Onhan se vähäsen, jos on osakeyhtiö, jonka omistaa meidän seurakunnan jäsen, joka on islaminuskoinen tataari, joutuu maksamaan kirkolle, niin vaikka ei kuuluisi kirkkoon, niin eihän se ihan täysin oikeudenmukainen ole, että siinä on pieni ristiriita olemassa. Tietysti tätä yhteisöveroa myös käytetään yleishyödyllisiin tarkoituksiin, se on ihan ok, mutta jos joutuu vielä maksamaan omalle seurakunnalle, niin siinähan tulee tuplasti.” (H2)

”Jos nyt edes katolilaisten yrittäjien yhteisöverot tulisivat katoliselle kirkolle, niin olisi aika paljon helpompi elää.”[...]”On se jossain määrin ongelma kyllä, se on

³⁶ Yhteisövero on osakeyhtiöiden ja muiden yhteisöjen maksama tulovero, jonka määrä on 26% yhteisön verotettavasta tulosta. Ks. internetlähde Yhteisövero.

³⁷ Ks. internetlähde Evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntien talous 2006.

justiin tämmöisessä tilanteessa missä meilläkin kirkko laajenee ja kasvaa mutta se, että pystyisi palvelemaan ihmisiä hyvin kaikkialla, niin se on aika kaukana nykypäivän tilanteesta ja suurin syy siihen on raha.” (H3)

”Jos meillä olisi vaihtoehtoja, eihän me tietenkään kirkolle maksettaisi meidän muslimien rahoja.” (H4)

”Sen sijaan että ne maksaisi sitä kirkollisveroa, ne maksaisi tätä islamilaista *zakat*-veroa (almuvero), joka sitten tulisi näitten muslimiyhteisöjen hyödyksi, sehän olisi ihanteellisinta.” (H5)

Viime vuosina on käyty keskustelua siitä, pitäisikö valtion avustaa uskonnollisia yhdyskuntia taloudellisesti ja millä perusteella tätä mahdollista tukea jaettaisiin. Rahoitusta selvittämään perustettiin vuonna 2005 Opetusministeriöön työryhmä, joka tutki uskonnollisten yhdyskuntien valtionavustusjärjestelmän edellytyksiä ja miten nämä voitaisiin toteuttaa. Avustuksen jakaminen olisi työryhmän esityksen mukaan nimenomaan sidottu yhdyskunnan jäsenmäärään. Sitä ei annettaisi alle sadan hengen yhdyskunnille, eikä sellaisille, joilla on hyvin vähän tai ei lainkaan toimintaa.³⁸ Periaatteessa tämä on toisten yhdyskuntien mielestä hyvä asia, askel oikeaan suuntaan, mutta ei oikea tapa hoitaa asiaa, sillä eri yhdyskuntien toimintamuodot ja niiden laajuus poikkeavat toisistaan hyvin paljon. Hyvänä puolena pidetään sitä, että mikäli maahanmuuttajat liittyisivät jäseniksi johonkin uskonnolliseen yhdyskuntaan, he organisoituisivat ja sillä puolestaan on edistävä vaikutus heidän sopeutumiselleen suomalaiseen yhteiskuntaan.

”Tämä komiteamietintö joka päätty sitten siihen [summaan], siinä mekin annettiin lausunto, ja oltiin kovasti sitä mieltä, että se on väärä peruste se per jäsen, koska ensin silloin voidaan törmätä tähän kuolleiden sielujen ongelmaan ja toisaalta silloin ei ollenkaan oteta huomioon siitä, mitä nämä uskonnolliset yhteisöt tekee, mitä palveluja ne tarjoavat. Siinä mielessä se ei ole oikeudenmukainen, mutta ensimmäinen askel meidän näkökulmasta oikeaan

---

³⁸ Ehdotettu summa on 5-7,7 euroa yhdyskunnan jokaista jäsentä kohti. Ks. internetlähteet Rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien valtionavustustyöryhmän mietintö, Piispa Mikko Heikan weblog 29.8.2007 (Hyvä Jyrki Katainen! Ota uskonnollisten yhteisöjen valtionapu luupin alle!).

suuntaan, että aikaisemminhan tämmöistä mahdollisuutta mihinkään valtion avustukseen ei ole ollut ollenkaan.” (H1)

”Jos yhdistykset saavat, miksei myös uskonnolliset yhdyskunnat. Tietysti siinä on, että mikä on uskonnollisen yhdyskunnan jäsenmäärä, pitää olla minimi. Nythän Suomessa on hyvin helppo perustaa uskonnollinen yhdyskunta eli pitää olla sellainen selkeä toiminta.”[...]”Sen pitää täyttää ne ehdot, valtionavustuksen ehdot, kyllä se olisi ihan ok, tärkeä asia erityisesti maahanmuuttajia ajatellen, silloin hekin, nythän monet maahanmuuttaja-muslimit eivät ole rekisteröityneet, eivät kuulu mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan ja ehkä tämä aiheuttaisi sen, että liittyisivät uskonnolliseen yhdyskuntaan.” (H2)

Valtion antamaa rahoitusta omalle yhteisölle ei pidetä pelkästään hyvänä asiana. Pelkona on, että Suomen valtio ja viranomaiset alkaisivat vaikuttaa jollain tavoin yhteisön toimintaan vastineeksi antamalleen tuelle, jolloin yhteisön itsenäisyys ja toiminnanvapaus olisivat mahdollisesti vaarassa. Toiset taas näkevät asian juuri päinvastoin, että silloin kun taloudellista tukea annetaan, voidaan vaikuttaa tai ainakin seurata sitä, mitä yhteisöissä tapahtuu ja se koetaan positiivisena asiana.

”Meidän moskeija on sitä vastaan, koska jos valtio rahoittaa meitä, he myös kontrolloivat meitä ja sitten he voivat pyytää meistä tiliä ja meidän ei sellaiseen suostuta. Se on niin kuin teennäistä, jos ne antavat meille rahaa niin ei ne vaan anna meille rahaa, vaan ne sitten haluavat kontrolloida meitä, eikä kristitty valtio pysty kontrolloimaan moskeijaa. Ruotsissakin on ollut näitä ongelmia, on rahoitettu jotain toimintoja, mutta sitten on pyritty vaikuttamaan siihen toimintaan, että te ette saa tehdä näin, teidän pitää tehdä näin, koska ollaan Suomessa tai ollaan Ruotsissa. Niin mieluummin me ei oteta sitä rahaa, me ei haluta kompromisoida meidän toimintaa vaan sen takia, että me tarvitaan rahaa.” (H4)

”Englantihan on, tavallaan vähän vastakkainen esimerkki taas kuin Ranska, siellä on lähdetty hyvin pitkälle juuri sille tielle, että annetaan kaikkien kukkia ja tuetaan sitä valtion varoin ja siellä nyt sitten törmättiin, siellä on ruvettu sitten taas keskustelemaan kovasti siitä, että mihin se raja vedetään. Siinä tulee taas se

ongelma, että jos annetaan liikaa kaikkien kukkien kukkia, niin se voi osua omaan nilkkaan ihan konkreettisesti niin kuin siellä on tapahtunut, maassa maan tavalla ja maan normia ja lakia noudattaen. Tämä on ollut semmoinen ongelma vähän aina tässä suvaitsevaisuuskeskustelussa, että samalla kun ollaan suvaitsevaisia, kun annetaan oikeuksia, pitää myös vaatia tiettyjen asioiden noudattamista, ei siinä mitään vikaa ole.” (H1)³⁹

Yhdyskunnan riippumattomuus saattaa olla yhtäläillä uhattuna jos taloudellista tukea saadaan ulkomailta. Vaarana saattaa olla myös se, että ulkomainen rahoitus voi herättää suomalaisissa viranomaisissa tiettyjä epäilyjä yhdyskunnan toiminnan suhteen.

”Mun mielestä olisi paljon järkevämpää, että niitä varoja jaettaisi täällä kotimaassa, ettei sitten tarvitse mennä siihen, että niitä varoja tulisi jostain tuolta ulkomailta. Sitten ainahan näillä on tietyt odotukset. Me ollaan ainakin pyritty siihen, että me halutaan säilyttää meidän itsenäisyys. Me saadaan itse päättää, koska me ei haluta lähteä siitä, että meille tulee sieltä, sanotaan että Iranista tulee joku imaami tänne ja sitten se rupeaa määrää meitä mitä me tehdään, mitä ei ja minkälaista linjaa täällä vedetään. Sen takia meillä ei olekaan ollut mitään pysyvää imaamia, koska me halutaan säilyttää meidän itsenäisyys, sitten jos ne rupeaa, ne ulkomaiset tahot jotain velvoittaa, niin siinähan piilee tällainen vaara.” (H5)

4.2. Uskontojen väliset suhteet

4.2.1. Yhteistoiminta eri uskontojen välillä

Eri uskonnot ja yhdyskunnat käyvät keskenään keskustelua monella foorumilla. Aikaisemmin tulivat esille jo Tasavallan presidentin alulle panema kolmen monoteistisen uskonnon välinen dialogi ja islamilaisten yhteisöjen väliset yhteistyömuodot. Suomen Ekumeeninen neuvosto, joka on maassamme toimivien kristillisten yhteisöjen yhteistyöelin, on toiminut yhteistyössä nimenomaan maassa

---

³⁹ Haastateltava viittaa Lontoossa heinäkuussa 2005 joukkoliikennevälineissä tapahtuneisiin pommi-iskuihin, ks. internetlähde Wikipedia (Lontoon pommi-iskut 7. heinäkuuta 2005).

toimivien monoteististen uskontojen edustajien kanssa ja järjestänyt heidän kanssaan erilaisia seminaareja ja keskustelutilaisuuksia. Luterilaisen kirkon piirissä toimii lisäksi uskontojen välistä vuoropuhelua edistäviä organisaatioita kuten Kirkon ulkoasiain neuvoston Islam-työryhmä sekä jo 1977 perustettu Kirkko ja juutalaisuus -työryhmä.⁴⁰

Näiden virallisempien kohtaamisten lisäksi Yhdysvalloista on rantautunut Suomeen 2000-luvun alussa *United Religion Initiative* – niminen järjestö (URI), jonka tarkoituksena on lisätä omalta osaltaan ruohonjuuritason vuoropuhelua eri uskontokuntien edustajien välillä. Sen alaisuudessa toimii pääkaupunkiseudulla toinen dialogipiiri Helsingin Uskontojen Foorumi (HUF). Tähän toimintaan osallistuu ihmisiä kymmenestä eri uskonnollisesta perinteestä. Näissä tapaamisissa osallistujat ovat yksityishenkilöitä, eivätkä he edusta omaa yhdyskuntaansa, tarkoituksena on lisätä vuoropuhelua ja yhteisymmärrystä eri uskontojen välille. Suhteet evankelis-luterilaisen kanssa koetaan asiallisiksi ja molemmin puolin lämpimiksi.⁴¹

”Kyllä se on ihan asiallinen ja myös tämmöistä aktiivista dialogia käydään koko ajan. Onhan mm. Kirkko ja juutalaisuus –työryhmä jo istunut varmaan toistakymmentä vuotta ja se kokoontuu varmaan, 4-5 kertaa vuodessa ja siellä käydään näitä yhteisiä asioita läpi, ongelmia ja tavoitteita jne. eli tämmöistä hedelmällistä dialogia käydään kyllä kirkon kanssa. Meillä on ollut hyvät suhteet kirkon kanssa, nyt kun meillä oli esim. synagogan 100-vuotis juhlat niin arkkipiispan oli täällä vieraana ja muitakin kirkon edustajia, että asia on mun mielestä ihan hyvällä pohjalla.” (H1)

”Viimeisen 10–15 vuoden aikana, ennen ei ollut tällaisia vuoropuheluja, mutta nyt on ja näitä vierailuja on ollut paljon, jotka on avartanut hyvin paljon. Luterilaisen kirkon, ortodoksisen kirkon edustajat, arkkipiispat ja muut toimihenkilöt ovat vierailleet meidän seurakunnassamme ja me olemme vierailleet näissä tapaamisissa ja tutustuneet toisiimme yhä läheisemmin ja se on lähentänyt. Niin kuin sanottu, enemmän yhdistäviä kuin erottavia tekijöitä, tässä on tullut selvästi esille.” (H2)

⁴⁰ Ks. internetlähteet Suomen Ekumeeninen neuvosto (Uskonnot suomalaisessa yhteiskunnassa – seminaari), Kirkon ulkoasiain neuvosto ja Kirkko ja juutalaisuus –työryhmä.

⁴¹ Ks. internetlähteet United Religion Initiative ja Helsingin Uskontojen Foorumi. Turussa toimii toinen vastaava dialogiryhmä.

Suoria yhteyksiä vähemmistöyhdyskunnilla on keskenään vähemmän, mutta esimerkiksi vanhoista yhdyskunnista juutalaisella ja tataarien Islam-seurakunnalla on ollut erityisen hyvät ja lämpimät suhteet keskenään jo pitkään. Niillä on ollut vuosien varrella paljon yhteisiä intressejä suhteessa valtioon ja sen lisäksi yhteisöt ovat toimineet yhdessä epävirallisemmissa yhteyksissä kuten urheiluharrastusten parissa.

”Monia vuosia, tataareihinhan meillä on ollut vuosikymmeniä erittäin hyvät suhteet, meillä on ollut paljon yhteistä. Meillähän molemmilla on tällainen urheiluseura esimerkiksi ja sen puitteissa on ollut paljon yhteistä, on pidetty samaan aikaan tällaisia talvileirejä, urheiluleirejä hiihtolomilla. Me ollaan hyvin paljon ajettu yhteisiä asioita yhdessä, semmoisia molempia koskevia asioita eli sinne tataareihin meillä aina ollut erittäin hyvät suhteet. Nyt tähän uuteen islamilaiseen väestöön, niin on ihan asialliset suhteet. Me istutaan samoissa komiteoissa ja heidänkin kanssa tässä on tullut yhteisiä intressejä, mitä ollaan yhdessä ajettu, ajatellaan nyt vaikka joku poikien ympärileikkauskysymys tai tämä juutalaisen ja islamilaisen teurastustavan salliminen ja siellä ollaan oltu yhteisellä asialla, ihan hyvät suhteet, ei ole ollut mitään ongelmia.” (H1)

”[Juutalaisten] kanssa ei ole koskaan ollut mitään ongelmia, sama isänmaa, sama yhteiskunta ja ihan kuriositeettina mainittakoon, meillä on tällaisia jalkapallon ystävyysotteluita. Juutalaisten jalkapallojoukkue Makkabi on pelannut 1940 loppupuolelta asti meidän urheiluseuran jalkapallojoukkuetta Yolduzia vastaan, viimeksi viime vuonna.” (H2)

Helsingissä juutalaisen synagogan yhteydessä toimivasta kaupasta myös muslimit ovat käyneet ostamassa rituaalisesti oikein teurastettua lihaa, silloin kun nimenomaan muslimeille tarkoitettuja ns. *halal*-kauppoja ei vielä ollut Helsingissä. (Leitzinger 1999, 33.) Suomessa julkisessa terveydenhuollossa lasten ympärileikkaukset ovat edelleen kiellettyjä, mutta yksityislääkäreiden vastaanotolla tämäkin toimenpide on onnistunut ja toiminut hyvin koko viime vuosisadan, toisinaan juutalaisten ympärileikkaaja on tehnyt operaation muslimilapsille.

”Kyllä, meidän ympärileikkaaja leikkaa hyvin usein muslimilapsia ja kyllä tällaisista on.” (H1)

Katolisen kirkon suhteet virallisella tasolla ovat molempiin kansankirkkoihin hyvät. Kristilliset kirkkokunnat toimivat yhdessä esimerkiksi Ekumeenisen Neuvoston puitteissa. Opillisesti katolilaiset kokevat olevansa lähempänä kuitenkin ortodoksien kanssa. Käytännön yhteistyö ilmenee siten, että välillä katoliseen messuun sopivia tiloja täytyy vuokrata niin luterilaiselta kuin ortodoksiselta kirkoltakin, eikä siinä ole ollut mitään ongelmaa.

”Jos katsotaan ihan opilliselta kannaltakin, kyllä me ollaan lähempänä ortodokseja, heidän kanssaan meillä on oikeastaan melkein kaikki samaa, paitsi paavi. Luterilaisten kanssa on enemmän eroja tietysti juuri siksi, että luterilaisuus on syntynyt vastarintana katoliselle kirkolle ja kyllä se tietysti jossain näkyy. Luterilaisten joukossa on sitten tietysti kaikenlaisia tällöisiä ääriyhtymä, jotka ei halua tietää, halua olla missään tekemisissä katolilaisten kanssa. Virallisen luterilaisen kirkon kanssa, ei mitään ongelmaa.”[...]”Meillä on ehkä kirkkona vielä paremmat suhteet ortodoksisen kirkkoon, mutta luterilaiseen myös on tosi hyvät, ei siinä ole valittamista. Se ilmenee käytännössä, että kun meillä itsellämme on kirkkoja vähän, vain seitsemän koko Suomessa. Kun katolilaisia asuu paikkakunnilla, missä ei ole kirkkoa, niin siellä esim. ortodoksisen kirkon kanssa on semmoinen sopimus, että saadaan viettää messua heidän kirkoissaan, kun se vaan sovitaan etukäteen. Luterilaisissa seurakunnissa se onnistuu ja järjestyy [myös].” (H3)

4.2.2. Valtion ja luterilaisen kirkon suhde ja uskontojen välinen tasa-arvo

Vaikka valtion ja luterilaisen kirkon suhde on Suomessa hyvin läheinen kulttuurisesti ja historiallisesti, se ei virallisesti ole enää valtionkirkkojärjestelmä. Perustuslaissa luterilaisella (ja ortodoksisella) kirkolla on julkisoikeudellinen asema. Kirkko on päätöksissään itsenäinen, eikä se siten ole riippuvainen Suomen valtiosta. Korrektimpaa on puhua kansankirkosta, koska niin suuri enemmistö on kirkon jäseniä. Suhdetta voidaan kuitenkin luonnehtia valtiokirkolliseksi, koska valtion ja kirkon väliset liitokset ovat niin voimakkaita. (Ks. Heikkilä 1999.) Osoituksena näistä liitoksista, valtion korkein johto osallistuu mm. erilaisina valtiollisina juhlapäivinä luterilaiseen

jumalanpalvelukseen Helsingin Tuomiokirkossa ja lisäksi kun eduskunnan lisärakennus vihittiin käyttöön syyskuussa 2004, sen siunasi Helsingin piispa Eero Huovinen.⁴²

Muutoksena aikaisempaan käytäntöön on juhlanjumalanpalvelusten muuttuminen ekumeenisiksi, joissa mukana ovat kaikki kristilliset kirkkokunnat. Kuitenkaan muita maassa olevia uskonnollisia yhdyskuntia, nimenomaan ei-kristillisiä, ei ole kutsuttu osallistumaan näihin juhlanjumalanpalveluksiin edes vieraina. Tätä eivät haastatellut yhteisöt kuitenkaan pitäneet ongelmallisena asiana, koska Suomi on perinteisesti ollut kristillinen valtio ja sen suhteet luterilaiseen kirkkoon ovat olleet niin läheiset.

Britanniassa vastaavasti on käyty keskustelua valtionkirkkojärjestelmän lopettamisesta. Anglikaanisella kirkolla on siellä valtionkirkkoasema yhteiskunnassa. Siellä jotkut vähemmistöuskontojen edustajat, nimenomaisesti juutalaiset ja muslimit olivat sitä mieltä, että yhteiskunnalle tekee hyvää jos nykyinen järjestelmä säilytetään, sillä paikalliset yhteiskunnalliset arvot ja valtiolliset rakenteet tulevat juuri vallitsevasta uskonnollisesta perinteestä. Valtionkirkkojärjestelmän purkaminen ei siten kaikkien mielestä ole avain uskonnolliseen tasa-arvoon. Valtion tiedostaessa omat kristilliset juurensa, sen tulisi samalla antaa hyväksyntänsä ei-kristillisille ryhmille ja heidän viettämilleen juhlille ja tapahtumille. Valtiollisissa juhlissa voisi olla myös jokin ei-kristillinen osuus mukana. Sitä pidetään tärkeänä, että yhteiskunnassa säilyy tietty uskonnollinen perusvire, sillä täysin maallistuneessa yhteiskunnassa myös pienten uskonnollistenvähemmistöjen on vaikeampi tulla esille ja säilyttää oma identiteettinsä. (Modood 1997, 7, 10, Parekh 1997, 20, Rothschild 1997, 56–57, ks. myös Sakaranaho 2006, 271.)

Ruotsissa toteutettiin vuonna 2000 valtion ja luterilaisen kirkon ero. Kysymys valtion ja luterilaisen kirkon nykyisen suhteen muuttamisesta tai jopa erosta Suomessa sai varovaista kannatusta periaatteellisella tasolla, mutta yhdyskunnat kuitenkin olivat sitä mieltä, että tämän hetkinen tilanne, jossa kuitenkin muiden uskontojen kannatus on suhteellisen vähäistä, ei vaadi suuria muutoksia kyseisen suhteeseen, niin kauan kuin muillekin uskonnolle turvataan mahdollisuus toimia vapaasti yhteiskunnassa. Varsinkaan Ranskan tai Yhdysvaltojen mukainen malli, jossa pyritään riisumaan yhteiskunnasta kaikki uskontoon viittaava pois, ei saanut kannatusta yhdyskuntien lausunnoissa.

---

⁴² Ks. internetlähteet Aamenesta öylättiin – kirkollinen sanasto (hakusanat: Kirkko ja valtio, Kansankirkko, Kirkkolaki) ja Sakset ristissä (2004 Syyskuu, Eduskunnan lisärakennus vihittiin käyttöön).

”Mun mielestä parempi lähtökohta olisi se, että luotaisiin tasa-arvoiset lähtökohdat nimenomaan niin, että valtio tukisi kaikkia tasapuolisesti eli antaisi kaikille uskonnollisille yhteisöille samanlaisen mahdollisuuden harjoittaa uskontoa ja sitä kautta hakea sitä tasa-arvoa”

[...]

”Tämä vanha klisee maassa maan tavalla, niin siinä on paljon järkeä siinä sanonnassa, tässä yhteiskunnassa luterilainen kirkko on se valtakirkko, vallitseva kirkko ja kristinusko on se vallitseva uskonto, se on ihan okei, niin kauan kun kuitenkin sitten annetaan mahdollisuus muillekin uskonnoille harjoittaa uskontoa ja tämä ei luo sitten tällaisia vääristyneitä tilanteita, niin kyllähän Suomessa hyvin pitkälle näin onkin.” (H1)

”Toisaalta mä kauhistun sellaistakin mallia, niin kuin Ranskassa ja Yhdysvalloissa, että mikään mikä on kristillistä, ei saa näkyä missään. Kun nyt kuitenkin ne muut uskonnot on hyvin marginaalinen porukka vielä ainakin toistaiseksi Suomessa.”

[...]

”Tuon periaatteen ylitulkintaa on se, että mikään ei saa näkyä missään, mä toivoisin ennemminkin vapautta harjoittaa uskontoa kuin vapautta kaikesta uskonnosta.”

[...]

”Silloin kun niinkin suuri enemmistö on yhtä kirkkokuntaa, niin totta kai sen täytyy jollainlailla näkyä siinä maassa silloin, mun mielestä aika luonnollista, mutta tarvitseeko se olla valtioon sillä lailla sidoksissa, niin se on toinen juttu.”

(H3)

Sunnimuslimit suhtautuivat luterilaisen kirkon ja valtion mahdolliseen eroon hyvin varovaisesti. Täydellistä tasa-arvoa uskonnollisten yhdyskuntien välillä on turha edes tavoitella, koska niin suuri osa kansasta kuuluu kirkkoon. Aloitteet mahdollisiin uudistuksiin pitää heidän näkemyksensä mukaan tulla kirkon ja valtion puolelta, koska muuten se saattaa aiheuttaa ongelmia muslimiväestölle.

”Jos suomalaiset olisi valmiita siihen [kirkon ja valtion eroon]. Jos se lopetettaisiin vaan sen takia, että muslimit eivät pääse mukaan [tilaisuuksiin], niin sehän toisi vihaa meille enemmän.” (H4)

Luterilaisten piispojen ja pappien valtion rakennusten vihkimistä ennen niiden käyttöönottoa, pidettiin aivan normaalina toimintana, eikä siinä nähty juurikaan mitään ongelmaa, toisaalta näytti myös siltä, ettei asiaa oltu juurikaan ajateltu tai se ei ollut tullut aikaisemmin esille.

”En nyt näkisi, että se on millään tavalla mikään ongelmallinen tilanne. Me eletään maassa, jonka valtauskonto on luterilainen uskonto, että okei tietysti se sillä lailla antaa tällaiselle valtiollekin jonkinlaisen leiman, että valtiokin on luterilainen, siinä mielessä jos valtiopäivävajaisia ajatellaan. Jos tätä syvemmin rupeaa ajattelemaan, niin ehkä siinä vois jotain ristiriitaista olla, mutta en mä nyt usko, että sitä nyt koetaan. Enemminkin on kysymys siitä, että ei vielä oikein kaikissa asioissa oikein tajuta ajatella näitä asioita. Onhan siellä eduskunnassa muitakin kuin kristittyjä kansanedustajia.” (H1)

”Ehkä tätä ei ole niin koskaan syvällisesti ajateltukaan, sitä on pidetty itsestään selvänä. Me kunnioitamme tätä lainsäädäntöämme ja kunnioitamme myös kirkkoa eli emme ole sillä tavalla ajatelleet, koska tämä on Suomi, jossa on 85 prosenttia luterilaisia ja edustus on enemmistö ja se on niin kuin virallinen[kirkko], lainsäädäntöä noudattaen.” (H2)

”En mä nyt näe siinä hirveätä ongelmaa, mä sanoisin että monessa katolisessa maassa ihan varmasti käy katolinen piispa vihkimässä tällaiset rakennukset käyttöön ja se on sillä selvä. Jos sitä asiaa nyt katsotaan teologisesti, se on tietysti se sama Jumala, joka sen siunaa sen rakennuksen, joka tapauksessa, tai siis onko se luterilainen tai katolilainen.”[...]”En mä nyt näe tuossa kyllä kauheata ongelmaa, että tuo on ehkä paremmin sitten ei-kristityille suurempi ongelma.” (H3)

Shiialaiset pitivät suotavana, että jos kerran muutkin vähemmistöryhmät huomioidaan juhlapäivinä, niin miksei myös islaminuskoiset.

”Samalla tavalla kun otetaan saamelaiset tai romanit, niin miksei sitten myös muslimit. He ovat luterilaisten tai kristittyjen jälkeen suurin uskonnollinen ryhmä täällä, että kyllä mä katson, että niin kuin itsenäisyyspäivän juhliin tulee ortodoksien ja katolisten edustaja, pitäisi olla muslimienkin edustaja.” (H5)

Näin onkin jo tapahtunut presidentin itsenäisyyspäivänvastaanoton suhteen, sillä mm. Suomen islamilaisen yhdyskunnan imaami Khodr Chehab osallistui tilaisuuteen vuonna 2007 jo viidettä kertaa.⁴³

4.3. Eläminen suomalaisessa yhteiskunnassa

4.3.1. Suomalaisten tietämys muista uskonnoista

Suomalainen yhteiskunta on muuttunut monessa suhteessa suvaitsevaisemmaksi viimeisten vuosien aikana. Haastateltavien mukaan syynä tähän on maahanmuuttajien määrän ja yleisen tietotason kasvu, globalisaatio, tiedonvälityksen nopeutuminen ja suomalaisten lisääntynyt ulkomaanmatkailu. (Ks. myös Helander 2003, 21.) Uskonnon merkitys kansainvälisessä politiikassa on viime vuosina kasvanut ja sitä on tuotu enemmän esille mediassa. Tämä on lisännyt myös suomalaisten tietomäärää eri uskonnoista. Tätä kautta tietoisuus myös Suomessa asuvista omista vähemmistöistä on lisääntynyt. Mutta vaikka tieto on lisääntynyt, haastattelujen perusteella voidaan kuitenkin todeta, että suomalaiset kaiken kaikkiaan tuntevat hyvin huonosti vieraita uskontoja ja stereotypiat esimerkiksi muslimeista ovat voimakkaita. Monet haastatelluista yhdyskunnista pitävät mm. koululais- ja opiskelijaryhmille luentoja omasta uskonnostaan ja toiminnastaan mahdollisuuksiensa mukaan, taistellakseen valtaväestön heitä kohtaan tuntemia ennakkoluuloja vastaan. (Ks. Liebkind 2000b, 180–182.) Vähemmistöuskonnon edustajat joutuvat nykyään useammin tilanteisiin, joissa he joutuvat kertomaan uskostaan, lisäksi ihmiset ovat uteliaampia kysymään ja keskustelemaan siitä enemmän kuin aikaisemmin. Juutalaisessa seurakunnassa muutos ihmisten tietoisuudessa ja tietomäärässä on huomattu hyvin selvästi. Ihmiset uskaltavat nykyisin kysyä juutalaisuudesta, vaikka kahvipöytäkeskusteluissa, mikäli joku asia askarruttaa.

---

⁴³ Ks. internetlähde Helsingin Sanomat (Imaami juhli linnassa jo viidettä kertaa).

”On tapahtunut erittäin paljon kehitystä että kyllä sitä tunnetaan huomattavasti enemmän kuin ennen. Ennen se oli kyllä tosi tuntematon, että tänä päivänäähän täällä käy, ei nyt ihan päivittäin, mutta viikoittain monta koululaisryhmää vierailulla ja oppikirjat on aivan eri tasolla kuin ennen, ja tietysti televisio. On kaikki tällaiset, jotka on lisännyt sitä tietoa ihan valtavasti, että siitä tiedetään enemmän ja enemmän, en mä nyt sitä sano, että vielääkään niin hirveen hyvin tiedetään, mutta huomattavasti enemmän kuin ennen.”

[...]

”Sitten meiltä käydään paljon ihan luennoimassa, osallistutaan tällaisin keskustelutilaisuuksiin ja seminaareihin. Me koetaan, että tieto on se, joka on meidän paras tapa taistella ennakkoluuloja ja tällaisia kaiken näköisiä väärinkäsityksiä vastaan. Kyllä me kovasti yritetään sitä tehdä, mutta totta kai meillä nyt on aika pienet resurssit.”

[...]

”Mäkin olen ollut täällä nyt melkein 20 vuotta töissä, niin mä olen nähnyt aika selkeästi, miten paljon tämä on muuttunut. Parikymmentä vuotta sitten tämä oli tällainen kummallisuus vielä tämä koko juutalainen yhteisö, juutalainen usko, ei siitä oikeastaan tiedetty vielä paljon mittää tuoll suuren yleisön keskuudessa. No tänä päivänä sitä tietoa on paljon enemmän, se kiinnostaa ihmisiä paljon enemmän. Tänä päivänä sä joudut kyllä hyvin usein tällaisiin, tahdot sä tai et, tällaisiin kahvipöytäkeskusteluihin, jos vastapuoli sattuu tietämään, että sä olet juutalainen. Tai sitten se lähtee vaikka siitä, että mikä tää sun nimi on tai miksi sä olet ton näköinen eli mä sanoisin, että sä joudut kyllä sitä enemmän tuomaan esille tahtomattasi. Tänä päivänä ihmiset on paljon avoimempia, siis kysymään asioita ja että ei ole enää semmoinen hys hys ja tabu.” (H1)

Tataariyhteisö kokee, että maailman tapahtumat ovat aiheuttaneet sen, että ihmiset haluavat tietää lisää nimenomaan islamista ja se on lisännyt tarvetta islamilaisuutta käsittelevälle tietokirjallisuudelle.

”Meistäkään ei paljon tiedetä, nythän tiedetään jopa maahanmuuttajista enemmän kuin perinteisistä vähemmistöistä, se johtuu osittain omasta syystäkin, elikkä olemme noudattaneet melko matalaa profiilia, niin kuin yleensä Suomen perinteiset vähemmistöt.” [...]

”Viimeisten vuosien aikana enemmän ja enemmän, siis ei vaan meidän tataariyhteisö vaan myös muutkin vähemmistöt ovat tulleet enemmän julkisuuteen. On alettu huomioida myös meidän perinteisiäkkin vähemmistöjämme tämän kehityksen myötä ja kuinka paljon kirjoitetaan islamista nyt kirjallisuutta, nämä kaikki Koraanin käännökset ja muu islamia koskeva tietokirjallisuus, sehän on valtavasti lisääntynyt eli ihmisillä on tiedon jano, haluavat oppia tuntea.” (H2)

Katolinen kirkko tuo esille kritiikkiä koulua ja tiedotusvälineitä kohtaan, joissa katolisuutta yleensä käsitellään negatiivisessa valossa.

”Tämä on hyvä aihe kyllä, no alkaa siitä, että ensinnäkin heille on koulussa opetettu asioita, jotka ei välttämättä ihan kaikki pidä paikkaansa ja ainakin sitten, vaikka ne pitäisi paikkansa, niin ne on tuotu esiin kärjistetyllä tavalla koulun uskonnonhistorian tunneilla. Sanoisin, että vielä lisäksi mediassa on aikamoinen, ei mitenkään katolista kirkkoa erityisen silkkihansikkain kohteleva perinne.” (H3)

Uudet islamilaiset yhdyskunnat tuovat myös esille median ja siellä esitetyn informaation yksipuolisuuden. Tämä vahvistaa usein ihmisillä islamista olevia ennakkoluuloja.

”Yleisesti sanoen todella huonosti. Sanoisin, että on hirveän paljon just että kuunnellaan mediaa, nimittäin media on tavallaan meidän pahin vihollinen, mediassa on niin paljon siis täyttä puppua. Mutta on semmoisia suomalaisia jotka ovat matkustaneet vähän enemmän, niillä on tavallaan sitä näkemystä enemmän. Me paljon järjestetään näitä tilaisuuksia, että ihmiset tulevat tutustumaan moskeijaan ja me puhutaan meidän uskonnosta ja elämästä. Se helpottaa asioita, mutta mä sanoisin yleisesti, että suomalaiset hirveen huonosti tuntee islamia.” (H4)

”Ei ne tiedä mitään, se on kyllä pakko myöntää, se on aivan uskomatonta miten vähän ihmiset tietää, aivan uskomatonta. Tiedottamisessa kyllä on työtä, jos ihmisille tiedotettaisi kunnolla. Niillä on nämä stereotypiat, että kaikki muslimit ovat terroristeja, vaimonhakkaajia ja naisilla ei ole mitään oikeuksia. Ei ne tiedä,

edes mihin islamissa uskotaan, monet ei tiedä sitä, että se on monoteistinen uskonto, perusasioita ei tiedetä.”

[...]

”Mitä enemmän ihmiset tietää islamista, niin sitä myötämielisemmin ne suhtautuu, mutta sitten jos ne jättää sen tiedonhaun lööppien varaan niin sitten niillä on semmoinen negatiivinen [kuva].” (H5)

Tässä kappaleessa esille tulleissa puheenvuoroissa suomalaisten perustiedot muista uskonnoista näyttävät olevan paranemaan päin, mutta edelleen melko heikot. Seuraavaksi keskitytään nimenomaan median merkitykseen ja miten se vaikuttaa ihmisten mielikuviin ja asenteisiin suhteessa muihin uskontoihin.

4.3.2. Media ja vähemmistöt

Joukkotiedotusvälineiden kehitys ja uutisten nopeutuminen on merkittäväällä tavalla lisännyt ihmisten tietoa maailman tapahtumista. Pommi-isku toisella puolella maapalloa on hetkessä kaikkien uutisia seuraavien ihmisten tiedossa. Siksi medialla on myös suuri vaikutus ihmisten asenteisiin ja mielipiteisiin, siksi olisikin tärkeää, että media myös tuntisi vastuunsa tiedonvälityksessä, joka koskee niin uskonnollisia kuin muitakin vähemmistöjä.⁴⁴

Tieto itsessään on hyvä asia ja se on lisännyt ihmisten tietämystä eri uskonnoista, mutta asialla on myös toinen puoli. Jonkun tapahtuman seurauksena toimittajat ovat hyvin innokkaita kysymään mielipidettä ja jonkunlaista lausuntoa tapahtuneesta. Se miten asia lopulta kerrotaan suomalaisissa tiedotusvälineissä, sai lähes kaikilta haastatelluilta arvostelua osakseen, varsinkin jos juttua on muokattu liiaksi siten, että se herättää mahdollisimman suuren huomion. Liian usein asioista kerrotaan ylimalkaisesti, yleistäen ja stereotyyppioita käyttämällä, mikä saattaa lisätä ennakkoluuloja ja arvostelua uskonnollisia vähemmistöjä kohtaan myös Suomessa.

”Viimeksi oli tämä profeetta Muhammedin pilakuvakohu, niin silloin lehdistö otti meihin yhteyttä ja kysyi meidän ajatuksia [...] yleistetään hyvin paljon asioita. Tietysti tässä on ollut se hyöty, että uskonto on tullut enemmän tunnetuksi, siis jos on ollut jotain paha, niin [on] jotain hyvää myös. Nämä uskonnolliset

---

⁴⁴ Ks. internetlähde Opetusministeriö (Islam suomalaisissa joukkoviestimissä –väliraportti).

kysymykset ovat tulleet yhä enemmän esille näiden, mitä maailmalla on tapahtunut. Maailmantapahtumat ovat heijastuneet eli maailma on tullut pienemmäksi ja sitä myöten on myös tullut tietoa. Yleensä näköjään uskonnoista on ollut hirveen vähän tietoa jopa oman, samaan uskontokuntaan kuuluvatkaan eivät kaikki tiedä omasta uskonnostaan.” (H2)

Joskus on käynyt myös niin, että ensimmäinen mediassa oleva tieto on osoittautunut myöhemmin vääräksi, mutta sitä ei kuitenkaan ole korjattu millään tavoin julkisuudessa. Katoliseen kirkkoon liittyvät jutut pedofilia ja muista seksiskandaaleista saattavat vaikuttaa toimittajien yleiseen asennoitumiseen kyseistä uskontoa koskeviin uutisiin.

”Hyvin kuvaavaa oli esim. kerran tuossa joku vuosi sitten, oli iso otsikko ja puoli sivua tekstiä, että australialaiskardinaalia epäillään alaikäisten hyväksikäytöstä. Pari viikkoa myöhemmin tuli selväksi, että sille ei ole mitään perusteita, sille epäilylle, niin sitä ei uutisoitu lainkaan. Näin voidaan katolisen kirkon miehen maine tällä lailla lehden sivulla aika laajasti retostella auki ja sitten kun se osoittautui vääräksi, niin siitä ei sanota mitään. Tämä nyt tietysti on vaan yksi esimerkki mutta kyllä näitä on aika paljon muitakin. (H3)

Kuten edellisessä kappaleessa tuli jo esille, koska suomalaisten yleinen tietämys muista uskonnoista ja varsinkin islamista haastattelujen perusteella näyttää olevan melko heikkoa, siksi myös median edustajat ovat olleet kiinnostuneita tataareista. Heidän on oletettu tietävän ja tuntevan islaminuskoisten ihmisten mentaliteettia ja näin toimivan heidän tapojensa tulkkina suomalaiselle suurelle yleisölle. Tosiasiassa he ovat joutuneet ikävään välikäteen, sillä heitä on pyydetty selvittämään ja kommentoimaan toisiin kulttuureihin kuuluvia tapoja, jotka ovat heille aivan yhtä lailla outoja kuin muillekin suomalaisille. Osittain tästä syystä tataarit ovat pyrkinet välttämään, että heitä samaistetaan 1990-luvulla ja sen jälkeen saapuneisiin muslimimaahanmuuttajiin. Median itsensä luomat stereotypiat helposti samaistavat kaikki maailman islaminuskoiset keskenään, mikä ei tee oikeutta itse uskonnolle eikä varsinkaan Suomessa elävälle tataariyhteisölle. (Leitzinger 1996, 187; Sakaranaho 2002, 133; Sakaranaho & Pesonen 1999, 9-10.)

”Se vaivaa tietysti meitä, joudumme vaikka se ei kosketa meitä tavallaan, suoranaisesti, mehän olemme suomalaisia. Nämä kansainväliset tapahtumat heijastuvat suomalaiseen yhteiskuntaan ja myös tällaisiin pieniin yhteisöihin ja se on ikävää eli yleistetään, samaistetaan, luullaan että mekin kuulumme samaan ryhmään, vaikka näinhän asianlaita ei ole.”

[...]

”Viimeisen kymmenen vuoden viidentoista vuoden, sanotaan tämän kansainvälistymisen myötä ja maailmassa olevien konfliktien myötä ja varsinkin tämän syyskuun 11. päivän, kun on terroristijahti, niin kaikkia muslimeja samaistetaan terroristeiksi, tietysti tästä ollaan kiusaantuneita eli media on luonut sellaisen hyvin kapean mielikuvan muslimeista, että kaikki ovat melkein terroristeja, mustapartaisia, hunnutettuja, mutta sehän on hyvin pieni osa vaan miljardista muslimista eli islam on terroristiuskonto ja muslimit ovat terroristeja eli tällaista koko ajan on tullut tuutin täydeltä artikkeleissa, tv:ssä, radiossa ja tämä on tietysti ollut kiusallista.” (H2)

Ongelma nimenomaan on se, että median toiminnan seurauksena vähemmistöt yhteisöinä, kuten myös yksilöt joutuvat kokemaan ns. kollektiivista syylistämistä myös Suomessa, mikäli uutiset kertovat tietyn uskonnon edustajan tehneen jonkin rikoksen, vaikka uskonnolla ei sinänsä olisikaan asian kanssa mitään tekemistä. Usein uutisissa mainitaan, varsinkin ulkomailla tehdyissä rikoksissa, että esimerkiksi muslimiterroristit ovat vastuussa iskusta. Onko tällaisessa yhteydessä tarpeellista mainita terroristien harjoittama uskonto, sillä mikään uskonto ei kuitenkaan salli väkivallan käyttöä. Varsinkin shiitit tuovat tämän esille.

”Miten jotain tapahtumia uutisoidaan, ne sanavalinnat mitä käytetään, jossain just kun räjähtää joku pommi niin se on ensimmäisenä, että siitä epäillään islamilaisia ääriryhmiä. Tämä tapa millä se sanotaan, niin se tietenkin jää ihmisille heti mieleen, ei ne sitten enää huomenna jaksa katsoa, kuka se oikeasti oli vastuussa. Mun mielestä medialla on hirveä vastuu siitä, miten se esittää nämä asiat. Jos ei vielä tiedetä mitään, niin miksi se esitetään noin, jos se on joku ei-muslimi, niin sitten ei puhuta uskonnosta mitään. Miksi kaikki tuommoiset [uutiset] jotka on muslimimaasta, heti yhdistetään siihen uskuntoon, se on sen uskonnon vika, et se tekee näin. (H5)

Joskus tällaisten kansainvälisten ja myös Suomessa ilmenevien konfliktien seurauksena saattaa ilmetä ongelmia, erilaisten vihakirjeiden ja puhelinoitojen määrä lisääntyy vähemmistöuskontojen toimistoilla ja kaduilla tuntemattomat ihmiset saattavat huudella epäasiallisuuksia.

”Kyllä valitettavasti, tätä ei nyt pidä yleistää, mutta tätä on valitettavan paljon, sitä, että tätä tämmöistä niin kuin kollektiivista syylistämistä tapahtuu ja täällähän me se tunnetaan hyvin selkeästi, että aina kun jotain Lähi-idässä tapahtuu niin puhelimet rupeaa soimaan ja sähköpostia rupeaa tulemaan, vihakirjeitä ja tällaista. Kyllä siihen heti reagoidaan ja se on nimenomaan tämmöistä kollektiivista syylistämistä. Jos se menee antisemitismin puolelle niin silloinhan me tietysti reagoidaan siihen. Me yritetään pysyä pois tuosta politiikasta, se ei ole meidän asia puolustaa Israelin asioita.”

[...]

”Sitten on kyllä ihmisiä, jotka reagoivat siihen, että mitä te aina olette valittamassa ja syyttämässä antisemitismistä ja lähtekää kaikki vaan sinne Israeliin. Kyllä tällaista valitettavasti esiintyy, mutta se on marginaalista.

[...]

Mutta kyllähän se toimii niin kuin ylireaktionä positiiviseenkin suuntaan, sitten jos joku juutalainen tekee jotain hyvin, niin sitten kaikkien mielestä kaikki juutalaiset on hirveen hyviä tai joidenkin, ei kaikkien vaan joidenkin mielestä.”

(H1)

Suomen Islam-seurakunta kommentoi, että uskontoa on aina käytetty välikappaleena kansainvälisissä konflikteissa. Silloin kun tapahtumiin osallistujat ovat muslimeja, se tuodaan selvästi esille, mutta kun kristityt ovat osallisia, uskontoa ei mainita, vaan puhutaan kansallisuudesta. Juutalaisen seurakunnan kokemaa syylistämistä tällaisten uutisten yhteydessä ei tataariyhteisö ole juurikaan kokenut tai se on hyvin vähäistä.

”Seurakuntalaiset ovat kiusaantuneita, ikäväähän on kuulla tällaista omasta uskonnosta. Yleensä uskonto sekoitetaan tällaisiin asioihin, vaikka uskonnolla ei ole mitään yhteyttä näihin kansainvälisiin konflikteihin. Uskontoa on vain käytetty aina välikappaleena poliittisten tarkoitusten saavuttamiseen. Puhutaan

että muslimi on tehnyt sitä ja muslimi on tehnyt tätä, mutta jos joku muu kansa tekee esim. serbithän tekivät ns. kansanmurhan, eikä siinä puhuttu, [että] kristityt tekivät kansanmurhan vaan serbit tai Pohjois-Irlannissa protestantit ja katoliset eli tällainen muslimien yleistäminen.”[...]”Pilkkakirjeitä tai tällaisia, niitä [on tullut] hyvin vähän.” (H2)

Katolisen kirkon edustaja arvelee mediassa ilmenevän negatiivisen julkisuuden vaikuttavan ensimmäisenä pappeihin, koska he ovat ulospäin näkyvimpiä henkilöitä.

”Ensimmäisenä tämmöistä reaktioista joutuu kärsimään papit, kyllähän heille kaikenlaisia häiriintyneitä ihmisiä aina välillä soittelee ja ilmestyy paikallekin.” (H3)

Sunnimuslimit kokevat, että toimittajat käyttäytyvät usein epäasiallisesti ja he muokkaavat saamiaan lausuntoja mieleisikseen, jotta jutun huomioarvo on mahdollisimman suuri.

”Toimittajaryöppy [tulee] tänne moskeijaan ja ne kysyvät että mitä mieltä sä olet, mikä sun kanta tässä asiassa ja tyyliin, tunnet sä ketään noista, se on toisella puolella maailmaa ja me ollaan Suomessa. Hirveän paljon huuteluja tulee kadulla ja sitten tietenkin jokainen työpaikoilla ja kouluissa joutuu vastaamaan kysymyksiin että miksi ne teki, ihan kun me oltaisi siinä jotenkin mukana. Just se, että miksi me tehtiin se, ei miksi tämä yksittäinen henkilö teki sen, mutta miksi muslimit teki sen.”

[...]

”Nämä mediahaastattelijat tulee tänne aika usein ja aika törkeillä kysymyksillä ajoittain ja sitten ne saattaa kysyä ihan asiallisesti, mutta sitten kun me katsotaan tv:stä se dokumentti, niin siellä on otettu yksi sana ja sitten liimattu se johonkin toiseen sanaan, niin paljon editoitu, mitä siellä on. Suomen kansa, vois sanoa on aika naivia tuon median suhteen, ei yhtään osaa ymmärtää, että se ei välttämättä ole kaikki totta.” (H4)

Mediaa ei kaikesta huolimatta pelkästään arvostella. Shiitit ovat tyytyväisiä erityisesti siitä kuvasta, jonka media on antanut viime vuosina heidän omasta yhteisöstään tekemissään jutuissa.

”Mun mielestä kun puhutaan Suomen muslimeista, niin media on tuonut aika maltillisesti ja hyvin viime aikoina, mutta eroahan medioilla on tuki.”[...]”Mä sanoisin, jos puhutaan tästä meidän yhteisöstä, niin meistä on tehty viisi tai kuusi televisio-ohjelmaa, meistä on ollut hirveä määrä lehtiartikkeleita, niin mun täytyy sanoa, että ne televisio-ohjelmat on kaikki olleet positiivisia, että ne ovat kyllä ihan oikeasti antaneet sellaisen oikean kuvan, semmoisen neutraalin kuvan.” (H5)

Haastatteluissa tuli myös esille, että joitakin muslimeja hieman häiritsee, että silloin kun mediassa käsitellään islamiin liittyviä asioita, siitä on kertomassa ja kommentoimassa joku islamin tutkija, joka ei itse ole muslimi. Heidän mielestään näissä yhteyksissä pitäisi nimenomaan olla joku muslimioppinut, sillä ainoastaan muslimi voi ymmärtää Koraania ja yleensä muslimeja koskevia asioita oikein ja tulkita niitä oikealla tavalla.

”Mä itekin kun olen palannut islamiin, niin luin Koraanin ennen islamiin tuloa ja luin sen uudestaan kun olin muslimi. Mä ymmärsin sen ihan erilailla, siis se oli ihan eri asia kun mä luin sen sen jälkeen. Mä voin vaan kuvitella kun joku ei-muslimi menee vielä puhumaan siitä, eihän hän ymmärrä sitä samalla tavalla kuin me.” (H4)

”Kylhän se aina on parempi jos joku muslimi selittää islamia, kuitenkin on sydän siinä mukana, on se sisäinenkin näkemys.” (H5)

Tataarien edustaja näkee asian kuitenkin eri tavalla kuin uudempien yhdyskuntien muslimit. Heitä ei haittaa se, että kommentaattorit eivät ole muslimeja, paremminkin he kokevat, että suuri yleisö kuuntelee paremmin sellaista henkilöä, joka katsoo asiaa ulkopuolelta ja tulkitsee sitä objektiivisesti.

”Se on vielä hienompi, [kun] joku muu kuin muslimi, jos muslimi puhuisi, ei kaikki uskoisi siihen.” (H2)

4.3.3. Arkipäivän kohtaamiset

Näyttää siltä, että ihmiset arkipäivän kohtaamisissa suhtautuvat eri uskontojen edustajiin kuitenkin hieman erilailla. Yleistäen voidaan sanoa, että perinteisiin vähemmistöihin suhtaudutaan uteliaasti, mutta melko positiivisesti, mutta uusia kohtaan tunnetaan lievää ennakkoluuloisuutta. Syynä tähän lienee se, että vanhat vähemmistöt eivät erotu esimerkiksi pukeutumisen perusteella valtaväestöstä ja he puhuvat suomea kuin muutkin suomalaiset. Uusien yhdyskuntien jäseninä on toki suomalaisia käännynnäisiä. Vanhat vähemmistöt kokevat, ettei omaa uskoaan tarvitse varsinaisesti Suomessa peitellä, koska täällä on saanut tähän asti elää rauhassa. Tilannetta kuitenkin seurataan jatkuvasti, miten asiat kehittyvät naapurimaissa ja muualla Euroopassa. Joissain maissa on esiintynyt ongelmia viime vuosina niin kantaväestön ja vähemmistöjen että toisten vähemmistöjen kanssa.

”Se on tietty vähän yksilöllistä, miten kukin sen kokee, jos mä katon vaikka meidän seurakunnan jäseniä, siellä on vähän laidasta laitaa ihmisiä, ihmisiä jotka tuo sen hyvinkin näkyvästi esille ja ei halua sitä mitenkään peittää.”

[...]

”Varsinkin jos mä katson meidän nuorta sukupolvea, niin ne ovat aika itsetietoisia siitä juutalaisuudesta. Se on aika voimakas se juutalainen identiteetti, ei sitä kyllä hirveästi haluta peitellä. Samalla täytyy todeta, että Suomessa ei ole semmoista ulkoista painettakaan, että miksi sitä pitäisi sillä tavalla peitellä, ettei ole tällöistä fyysistä uhkaa. Jos sä menet Ruotsiin, siellähän jo annetaan seurakuntien jäsenille ihan neuvo, että pitääkää Daavidin tähdet piilossa ja älkää kävelkö kipa päässä, että ei täällä sellaista painetta ole.”

[...]

”Tietysti on semmoisia asioita, jotka panevat meidät hieman olemaan varuillaan, sanotaan näin, että koska on niin paljon esimerkkejä ympäröivistä maista, että siitä voi koitua ongelmia, valitettavasti. Toisaalta toistaiseksi mitään ongelmia ei ole ollut. Ei me sitä minkäänlaiseksi uhaksi koeta, mutta kyllä me tiedostetaan se. Eihän sitä voi kieltää, että me tiedostetaan, että sitä tapahtuu. Kyllähän se panee tiettyjä asioita aina ajattelemaan, juuri sen takia, että on niin paljon esimerkkejä siitä, että mihin se voi sitten pahimmillaan johtaa.” (H1)

”Tässä seurakuntatalossa on puolikuu ollut 40 vuotta ja sitten uskontunnustus tuossa seinässä.”[...]”Tietysti olemme kiinnittäneet enemmän huomiota myös tällaisiin seikkoihin, mutta Suomessahan on hyvin rauhallista. Jossakin tuolla Pohjois-Karjalassa, muualla Suomessa tällaisia yksittäisiä, yksittäistä ilkivaltaa tapahtunut, mutta ei sillä tavalla, koska me Suomen tataarit eli muslimitataarit, me olemme yksi osa suomalaista yhteiskuntaa ja olemme suomalaisia.” (H2)

Kysymys ei välttämättä ole siitä, että nimenomaan toisten uskontojen edustajiin suhtauduttaisiin epäluuloisesti, vaan kysymyksessä saattaa olla paremminkin jonkinasteisesta muukalaisvihasta, ts. ei-tavallisen suomalaisen näköisiin ihmisiin suhtaudutaan epäillen. Magdalena Jaakkolan mukaan iällä, koulutuksella ja sosioekonomisen aseman uhatuksi kokemisella on merkitystä, miten erilaisiin ihmisiin ja eritoten maahanmuuttajiin suhtaudutaan.(Jaakkola 1999, 47–50, 65–73.)

”Ihan käytännön kokemus näistä on ollut se, että vanhemmat ihmiset ja sitten taas ehkä nämä tällä hetkellä syrjäytyneet ihmiset suhtautuu meihin kielteisesti.”

[...]

”Huudellaan perään etenkin naisille, varmaan miesten kohdalla saattaa olla semmoista yleistä rasismia. Kun on tummaihoisia, niin saattaa olla vaikka joku espanjalainen [ja] luulla muslimiksi, ei johdu siitä että on muslimi, yleensä tuommoista muukalaisvihamielisyyttä on.” (H5)

Kuitenkin joissain tapauksissa nimenomaan islamiin liitetyt käsitykset vaikuttavat siihen, miten huiviin pukeutuviin musliminaisiin suhtaudutaan. Sunniyhteisön edustaja tuo esille oman kokemuksensa.

”Mikä mua itseäni ärsyttää ihan hirveästi on se, että ensimmäinen kun ihmiset näkee mut, ne kysyvät, että minkä maalainen mun mies on. Ne eivät kysy onko mulla miestä, olenko mä naimisissa, vaan jos menee muslimimiehen kanssa naimisiin, niin siinä tulee huivi ja lapset mukana. Ihmisille on täysin käsittämätöntä, se että mä en ole naimisissa ja mulla ei ole lapsia, että mä olen ihan itse valinnut tämän uskonnon.” (H4)

Suomalainen nainen, joka pukeutuu myös huiviin herättää eri tavalla huomiota kuin ns. ulkomaalaisen näköinen.

”Yhden kerran on huudettu rumasti perään ja sitten yhden kerran semmoiset nuoret tuli ja nyki vähän huivista, että mikä tämä on, mutta ne olivat ihan vaan uteliaita. Mä en ole kohdannut semmoista, [toisaalta] ei ihmiset kyllä tule juttelemaankaan, jos mä menen jonnekin tapahtumaan tai jonnekin kurssille, niin ei ihmiset tule, ei ne halua ystävystyä mun kanssa tulla. Ellen mä itse tee aloitetta, niin kukaan ei tule mun kanssa puhumaan. Suomalaiset on semmoisia varautuneita erilaisuutta kohtaan.” (H5)

Uskontoaan, varsinkin islamiin, vaihtaneet suomalaiset joutuvat kokemaan ennakkoluuloja ja suoranaista arvostelua tekemänsä ratkaisun takia, jota täytyy sitten joskus puolustella.

”Monta kertaa tulee mieleen, että suomalaiset ajattelevat, että mä olen kääntänyt selkäni suomalaisuudelle, mikä ei todellakaan ole tapahtunut niin. Tuntuu, että on siinä vähemmistössä [kun] kuuluu vähemmistöuskontoon ja sitten on vielä siellä sisällä vähemmistössä, kun sä olet käännyttäminen.”

[...]

”Nämä on niitä omia valintoja, niitä pitää vaan jaksaa selittää. Suomi kuitenkin on vapaa maa ja jokainen niin kauan on vapaa valitsemaan, kunhan ei valitse islamia, onko se niin?” (H5)

Oman uskonnon julkinen esilletuominen saattaa olla ongelma, varsinkin muslimien julkiseen rukoiluun ei aina osata suhtautua ja musliminaisten pukeutuminen huiviin aiheuttaa ongelmia.

”Mä en voi pitää [huivia] töissä, että mä olen palveluammattissa, se johtuu ihan siitä. Se ei ole kiellettyä, mutta sanotaan, että rauhallisuuden vuoksi ja muun tällöisen, ettei herätä mitään huomiota, että ei suoranaisesti ole kielletty.” (H5)

”Mä olen oppinut sen kantapään kautta, että parempi olla sanomatta, että menee rukoilemaan [töissä]. Mä vaikka sanon, että mä käyn tuolla tai mä menen vessaan

tai jotain tämmöstä, ja siinä samalla mä menen rukoilemaan. Jos mä sanon, että mä menen rukoilemaan, siinä alkaa sitten työyhteisössä keskustelu käydä, että saanko mä käydä. Periaatteessa mä menen vaan rukoilee, enkä mä pyydä lupaa keneltäkään.”

[...]

”Mä olin mennyt erääseen huoneeseen rukoilemaan, sattumalta joku oli tullut siihen, sillä välin kun mä rukoilin, mä olin ihan nurkassa, että mä en häirinnyt häntä. Ne olivat sitten kokouksessa pitäneet pitkän puheen, että se oli vaikeata heille nähdä, että mä rukoilen ja se oli hämmentävää ja sitten mua pyydettiin rukoilemaan jossain, missä kukaan ei näe mua. Mä itse koen, että se on helpompi peitellä, joissain paikoissa on ihan suoraan sanottu, että mä en saa työaikana rukoilla. Mä olen vaan todennut, että jos muut saa tupakoida, niin kyllä mä rukoilen ja mä otan sen vaikka mun kahvitausta, mutta mä kyllä rukoilen. Kyllä sitä pitää tavallaan peitellä, työssä nimenomaan.”

[...]

”Sitten tämä pukeutuminen, että nyt kun mä menin kesätöihin, mä menin työhaastatteluun, multa kaksi kertaa kysy se osastonhoitaja, että käytätkö mä kokoajan huivia ja haluunko mä käyttää sitä töissä. Ylihoitaja, kun mä menin hänen haastatteluun, hänkin kysyi sitä, ja he yrittivät taivutella mua, että on ihmisiä jotka käyttää siviilissä, mutta töissä ne ei käytä, että ymmärrätkö mä, että mä erotun joukosta, jos mä käytän huivia. Mutta ei ne tietenkään pystyneet sen perusteella olla ottamatta mua töihin, ne järjesti sen asian mulle. Ihan selvästi he yrittivät tavallaan kieltää, jos mä en käyttäisi huivia.” (H4)

Omista lain takaamista oikeuksistaan on hyvä itse pitää kiinni, koska viranomaisetkaan eivät välttämättä ole selvillä kaikista lakipykälistä ja asetuksista. Käytännön ongelmista huolimatta suomalainen yhteiskunta saa shiioilta myös tunnustusta suhtautumisestaan muslimeihin.

”Mä muistan kun menin passikuvaa varten, mulla on aina ollut huivi passikuvassa, [niin] sitten sanottiin, ei saa laittaa sitä [huivia]. Mä kävin selittämässä sille komisariolle, että meillä saa jäädä kasvojen pyöreä osa [näkyviin]. Ei se sitten mikään ongelma [ollut]. Se pitää osata itsekin vähän

selittää, että miten se on. Ettei vaan vaadi oikeuksia vaan, että tulee vastaan myöskin niissä velvollisuuksissa.

[...]

”Muslimina on ollut helpompi elää Suomessa, mä uskon, tällä hetkellä, kuin oikeastaan koskaan, varmaan helpompi kuin missään noissa Keski-Euroopan maissa.” (H5)

Suomalaiset koulut ovat tänä päivänä arkipäivän kohtaamisten ja monikulttuurisuuden todellisia kokeilukenttiä. Koulut toimivat sosiaalistajana yhteiskunnassa yleisesti vallalla oleviin käsityksiin ja arvoihin. Tämän asian kääntöpuolena saattaa olla se, että oppilaita kohdellaan tasapäistävästi, eikä oppilaiden omaleimaisuus tule siten erityisemmin esille. (Sakaranaho 2006, 315.) Opetusviraston internetsivujen mukaan oman äidinkielenopetusta annetaan Helsingissä noin 40 eri kielellä. (Ks. Sakaranaho 2007c 12.)⁴⁵ Vaikka mahdollisuutta oman uskonnon opiskeluun kouluissa pidetään periaatteessa hyvänä, jotkut kokivat ongelmaksi sitä, että viranomaisten näkökulmasta katsottuna koulujen luterilainen uskonnonopetus koetaan jollaintavoin neutraaliksi. Koulussa tapahtuvaa toimintaa esimerkiksi historian opetusta ja juhlien järjestämistä, kritisoitiin jonkin verran, esille tuli mm. joulujuhlien viettäminen kouluissa.⁴⁶

Juutalainen seurakunta viittaa valtion ja luterilaisen kirkon väliseen suhteeseen, että se luo myös hieman vääristyneen käsityksen siitä, mikä on yhteiskunnassa tavallista ja neutraalia uskonnonopetusta.

”Ongelmahan on se, että tällainen suhde helposti luo vähän semmoisen vääristyneen kuvan ihmisille siitä, että mikä on neutraali tilanne. Se tulee hyvin selvästi ilmi, just kun puhutaan [...] pitäisikö yhteiskunnan tukea ns. tunnustuksellista opetusta tai päiväkoteja ja kouluja, jotka perustuvat johonkin tunnustukselliseen opetukseen. Sitten kun ruvetaan miettimään, no mitä se on se tunnustuksellinen opetus, no se on kaikkea muuta kuin ev.lut. opetusta ja ortodoksi, jotka ovat siis näitä meidän ns. valtionkirkkoja. Se lähtökohta on silloin se, että se koetaan jotenkin tunnustuksettomaksi eli jonkinlaiseksi neutraaliksi tilanteeksi, vaikka onhan se ihan yhtäläillä tunnustuksellista opetusta kun nämä

⁴⁵ Ks. internetlähde Opetusvirasto.

⁴⁶ Ks. internetlähteet Perusopetuslaki (13§ Uskonnon ja elämäntiedonopetus) ja Monitori 1/2007 (Uskonnoille tasa-arvoiset mahdollisuudet).

muidenkin uskontojen opetus. Tämä vähän vääristää, saattaa aiheuttaa vähän tämmöisiä vääristyneitä tilanteita.” (H1)

”Mitä tulee kouluun, niin siellä on se uskonnonopetus, joka sitten koulun näkökulmasta, tietysti ne ihan mielellään järjestäisi kaikille luterilaista jos vaan näin käy, mutta nykyäänhän laki edellyttää että katolinenkin uskonnonopetus aina järjestetään. Tietysti se, että esim. kun lukee koulun historian kirjoja, niin kyllähän ne on aika luterilaisittain värittyneitä ja monia muita asioita mitä me katolisina toivoisimme, että meidän lapsille opetettaisi toisin.”

[...]

”Historian oppikirjoja, näin siellä ihan suoraan, että esitettiin ihan vääriä väitteitä katolisesta uskosta. Semmoisia mitkä ei pidä paikkansa, mutta ne on myyttinä eläneet Suomessa monta sataa vuotta. Semmoisten asioiden, tavallaan valheiden, esittäminen totuutena koulussa, ei ole hyvä koululle eikä luterilaiselle kirkolle. Sitten kun ihmiset, jos ne ikinä tulevat huomaamaan, ettei se asia ole näin, se ei ole hyvä sille luterilaiselle kirkolle.” (H3)

Sunninyhteisön edustaja ei hyväksy, että muslimilapsia laitetaan osallistumaan kristillistaustaisiin kouluissa järjestettäviin tilaisuuksiin ja juhliin. Hänen mukaansa vanhempia saatetaan jopa tietoisesti johtaa harhaan, siinä minkä luonteinen tilaisuus todella on kyseessä. Ongelma on myös se, että lapset, jotka eivät osallistu kouluissa järjestettäviin näihin tilaisuuksiin ja juhliin, joutuvat erilleen koulun toiminnasta ja muista lapsista.

”Maahanmuuttajaäidit eivät halua heidän lapsiaan kristillisiin juhliin. Heille sanotaan, että ei, että tämä on vaan tonttujuhla. Se on ihan vaan kulttuurinen lastenleikkijuttu, vaikka se on ihan oikeasti joulujuhla. Jotkut maahanmuuttajaäidit menevät tämmöiseen halpaan, kun ne eivät yksinkertaisesti tiedä.”

[...]

”Kouluissahan on suuri keskustelu, että kun käytetään kristillisiä virsiä johonkin päivänavaukseen tai tämmöiseen, esimerkiksi muslimilapset ei tule siihen päivänavaukseen, ne jäävät tavallaan kouluyhteisöstä ulkopuolelle.” (H4)

Samansuuntainen mielipide tulee myös esille shiiojen puheenvuorossa.

”Jos mulla olisi pieniä lapsia, niin kyllä mä vähän mieltisin, että miten mä suhtautuisin siihen, että koulussa on näitä erilaisia juhlapyyhiä ja tällaisia. Jos koulu suostuisi siihen, että voitaisiin tehdä kompromisseja.”(H5)

Erillisen islamilaisen koulun perustamista sivutaan uusien yhdyskuntien haastatteluissa. Shiitit ovat tyytyväisiä nykyiseen järjestelmään. Heidän mielestään on parempi toimia suomalaisen koulujärjestelmän puitteissa, etteivät lapset eristäydy suomalaisen yhteiskunnan toimintatavoista ja samalla toisista suomalaisista lapsista.

”Mä olen ainakin kauhean kiitollinen siitä, että meidän lapset, ne saa sitä oman uskonnon opetusta, eikä niiden ei tarvitse mennä siihen luterilaiseen uskonnonopetukseen. Ne voi käyttää huivia, tyttöjen ei tarvitse mennä sinne uimaan, kaikki tuommoiset on otettu huomioon jo. Toiset linjaukset ovat tiukempia kuin toiset, että me ei vaadita mitään islamilaista omaa koulua, koska me halutaan [toimia] suomalaisen koulusysteemin puitteissa, [koska ei ole] mitään estettä harjoittaa meidän uskontoa. Eihän meidän sitten tarvitse eristäytyä, kun se oma koulukin veisi siihen, [että] eristäytyisi aivan tyystin. Lapset olisivat ensin omassa islamilaisessa päiväkodissa ja sitten koulussa, niin sitten kun ne menisi sinne työelämään, tulisi ehkä enempiakin vaikeuksia. Tämä on meidän näkemys.”
(H5)

4.3.4. Nyky-yhteiskunnan ja perinteen välinen ristiriita

Uskontoihin liittyvät tapasäännökset ja käyttäytymisnormit ovat usein juuri uskonnon säilymisen kannalta sukupolvelta toiselle erittäin tärkeitä ja se on ollut yksi syy miksi esimerkiksi juutalainen kulttuuri on säilynyt niin pitkään elinvoimaisena ympäri maailmaa eri valtioiden alaisuudessa. Vanhat perinteet eivät kuitenkaan koskaan pysy täysin muuttumattomina vuosisatoja vaan ne vähitellen muuttavat muotoaan, tämä tulee hyvin esille juutalaisuuden yhteydessä.

”Tämä on tämmöinen ikuisuuskyseminen juutalaisuudessa kun aina keskustellaan siitä, miten juutalaisuus on voinut säilyä tuhansia vuosia, vaikka historian aikana

on tapahtunut yhtä sun toista ja yksi tällöinen selitys on aina, koska on pidetty kiinni näistä traditioista. [Ne ovat] auttaneet tätä juutalaisuuden säilyttämistä. Tämä *kosher*-ruokavalio, koko puhtauskäsite on yksi näistä tärkeistä traditioista. Siinä mielessä voidaan sanoa, [että] se on tärkeää, että sitä ylläpidetään. Toisaalta voi sanoa, että ne on vaan tällöisiä ulkoisia asioita, ei se voi olla vaan siitä kiinni, eikä saakaan olla siitä kiinni. Sitten [kun] katsoo meidän seurakuntalaisia, niin eihän siellä ole kuin alle 10 %, jotka niitä noudattaa, [eli] eihän se nyt vaan siitä ole kiinni. Tietenkin täytyy sanoa, että niitten kaikkien sääntöjen noudattaminenhan on mahdollista, mutta kyllä se hankalaa on. Meillä on tarjota tällöisille ihmisille mahdollisuus sitä tehdä, meillä on muutamia ihmisiä, jotka noudattaa näitä kaikkia sääntöjä hyvin tarkkaan. Se on hyvin yksilöllinen, sehän juutalaisessa seurakunnassa on hyvin tiukka periaate, [että] se mitä tapahtuu tämän seurakunnan seinien sisäpuolella, täällä noudatetaan yhteisesti päätettyjä sääntöjä eli ortodoksisuuden traditioita, *kosher et cetera*. kaikki tällaiset asiat. Mitä tapahtuu porttien ulkopuolella, se on jokaisen oma asia, se ei kuulu kenellekään” (H1)

Monissa länsimaissa juutalaiseen perinteeseen ja esimerkiksi naisen asemaan suhtaudutaan enemmän tai vähemmän vapaamielisesti, mikä nimenomaan on jakanut juutalaisuuden erilaisiin pääsuuntauksiin. Suomessa, luterilaisuuden parissa, vallalla oleva uskonnon yksityistyminen ja nuorten aikuisten vieraantumisen omasta uskonnollisesta perinteestä näkyy vähemmistöjen joukossa varsinkin juutalaisten ja tataareiden keskuudessa. Vanhat vähemmistöt joutuvat siten käymään keskustelua yhteisönsä sisällä ja puntaroimaan omien perinteisten tapojen ja kulttuurin sekä ympäröivän yhteiskunnan välisiä suhteita.

”Enemmän ja enemmän ja sanoisin, että tämä on vääjäämättä edessä meidänkin seurakunnassa, vaikka sitä yritetään kovasti jarruttaa. Näistä vanhoista traditioista vielä on pidetty tähän asti aika tiukasti kiinni, mutta kyllä se on pitkällä tähtäimellä ihan selvää, että niihin täytyy tulla jotain muutoksia, juuri sen takia, että meidän nuorelle sukupolvelle. niin ne rupeaa olemaan jo niin elämältä vieraita asioita, just esim. kun puhutaan jostain naisten asemasta ja tällaisista modernin yhteiskunnan itsestään selvistä asioista, jotka ei enää oikein istu tähän ortodoksijuutalaiseen ympäristöön. Kyllä siitä koko ajan keskustellaan ja käydään

enemmän ja enemmän debattia ja se on enemmän ajan kysymys koska täälläkin jotain radikaalia tai jotain selkeätä muutosta tulee tapahtumaan, varmasti tulee jossain vaiheessa.”

[...]

”Jumalanpalveluksessa käy vähemmän ja vähemmän ihmisiä, mutta kulttuuripuolella sitten taas on hyvinkin vireätä, siellä löytyy kaiken näköistä toimintaa.” (H1)

Tataariyhteisössä ongelmat näyttävät olevan samansuuntaisia, vaikka islam ei periaatteessa, ainakaan opillisesti, annakaan samalla tavalla tilaa muutoksille kuin juutalaisuus.

”Kyllä, onhan meillä selvä, onhan täällä maallistumista tapahtunut, niin kuin mä sanoin, hyvin paljon on, että miten perheissä satsataan, miten perheessä vaalitaan, se on siitä kiinni. Maallistumista on tapahtunut ilman muuta. Miten mä sanoisin, että on jäseniä, jotka noudattavat hyvin tarkkaan kaikkia näitä, paastoavat, rukoilevat ja sitten noudattavat uskonnollisia perinteitä, mutta on myös sellaisia jäseniä, jotka eivät niin paljon välitä ja nuorten keskuudessa. Se on läpileikkaus ehkä suomalaisesta yhteiskunnasta, elikkä kyllä maallistumista on tapahtunut.” (H2)

Katolisessa kirkossa muutokset tai opetuksen mukauttaminen nykyajan yhteiskuntaan ei ole mahdollista, koska kirkon opetus perustuu ja on kiinteästi sidottu kristilliseen traditioon ja Raamattuun. Katolinen kirkko ja islamilaiset yhdyskunnat jakavat siten opillisessa mielessä samankaltaisen näkemyksen suhteessa modernisaatioon.

”Opetusvirka on sidottu Raamattuun ja traditioon, että se ei voi ikinä ruveta opettamaan mitään sellaista mitä vastaan traditio on puhunut 2000 vuotta. Siinä mielessä, teologisesti asiaa katsottuna, niin se on kohtalaisen mahdotonta, että nämä tällaiset ns. vaikeat jutut kovin paljon muuttuisi. Sen sijaan mitä kirkko tekee näiden nyky-yhteiskunnan ja tradition [välisten] ristiriitojen suhteen, mitä mun mielestä kirkko on tehnyt aika ansiokkaasti viime vuosikymmeninä, on se, että näitä perusteita [on] tutkittu ja selitetty uudestaan ja paremmin. Kirkko ei

enää sano, että tämä ja tämä on kielletty, vaan mistä se tulee, että se on kielletty. On löydetty ihan täältä luonnolliselta puolelta aika monta hyvää perustetta, minkä takia ne ovat järkeviä [ne] kiellot, mitä sitten on tai käskyt mitä on.” (H3)

Toinen asia sen sijaan on se, miten uskonnonharjoittajat itse elävät, toimivat ja noudattavat katolisen kirkon antamia sääntöjä.

”Se mitä kirkko opettaa ja puhuu on tietysti yks juttu, mutta se miten ihmiset käytännössä elää ja toimii, niin siinä varmasti on annettu periksi suomalaiselle yhteiskunnalle tai suomalaiselle ilmapiirille.” (H3)

Uudet islamilaiset yhteisöt eivät näe maallistumista ongelmaksi ainakaan omien yhteisöjensä sisällä.

”Islamhan ei uskontona anna tilaa tuommoiselle, että joko sä olet muslimi tai sä et ole, joko sä käyt, olet meidän kanssa niin kuin kaikki muutkin tai et. Tavallaan yhteisössähän se ei näy, koska varsinkin nämä nuoret, jotka hetkellisesti seuraa näitä suomalaisia nuoria, tavallaan erkaantuu uskonnosta, niin eihän me nähdä niitä täällä. Kyllähän me nähdään ne katukuvassa, mutta täällä me ei nähdä niitä. Kyllä me puhutaan niistä ja varoitetaan niistä, mutta se kumminkin on siis lähinnä nuorten ongelma. Parin vuoden päästä, kun ne kasvavat, ne tulevat takaisin uskuntoon. Ne huomaavat, [että] niistä ei tule yhtään enemmän suomalaisia, vaikka ne käyttäytyvät niiden tavalla. Sitten ne tulevat takaisin. Tosiaan islam ei anna tilaa tuollaiselle, me ei yhteisönä nähdä sitä täällä moskeijalla. (H4)

”Eihän täällä maallistuminen siinä mielessä näy, koska tähän just ihmiset, kun ne ovat kyllästyneet tuohon maallistumisen, ne tulevat tänne hakemaan sitä henkisyttä. Kun ne tuntevat olonsa tyhjäksi ja tulee tänne lataamaan pattereita.” (H5)

4.3.5. Vanhojen yhdyskuntien oman kulttuurin säilyttäminen

Juutalaisen ja Islam-seurakunnan edelleen elinvoimainen toiminta on hyvä osoitus, että vähemmistöryhmien ei tarvitse olla määrällisesti kovinkaan suuria säilyttääkseen

kulttuuriset ominaispiirteensä valtakulttuurin paineessa. Yhteisöjen organisoituminen virallisiksi yhdyskunniksi on auttanut yhteisöjä toimimaan suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Sitä kautta yhteisöt ovat pystyneet vaikuttamaan Suomen valtioon, siihen miten viranomaiset suhtautuvat vähemmistöihin ja minkälaista vähemmistöpolitiikkaa maassa harjoitetaan. Lakien ja yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjen tapojen ja arvojen noudattaminen on ollut molemmille yhteisöille keskeinen toimintatapa. Yhteisöt ovat myös itse ottaneet vastuun oman kulttuurinsa säilyttämisestä jälkipolville ja pyrkineet järjestämään mahdollisuuksiensa mukaan lapsille koulutusta. Voimakas yhteenkuuluvuuden tunne ryhmien pienuudesta johtuen on ollut molemmille yhteisöille keskeinen selviytymiskeino, kenelläkään yhteisön jäsenellä ei ole ollut varaa jättäytyä oman yhteisön ulkopuolelle.

”Mä luulen, että se on ensinnäkin tällöinen juutalaisuuden, yksi peruslähtökohdistahan on aina ollut se, että yritetään sopeutua siihen maahan, maan tavoille, että se on ihan uskonnollinen, tavallaan periaatekin, että kunnioitetaan sen maan tapoja ja lakeja. Sitten mä luulen, että se on kanssa siitä aika paljon kiinni, että juutalaisuudessa on se tapa sopeutua ja pärjätä. Koulutetaan lapset jos ei yhteiskunta huolehdi, niin siitä on aina itse huolehdittu eli kyllähän sitä integroitumista, sopeutumista aina parantaa se, että on sitten vähän näitä apujakin pärjätä siinä yhteiskunnassa.”

[...]

”Ehkä yhteiskunta ei ole kokenut, sen juutalaisen vähemmistön niin kauhean suureksi taakaksi, kun aika pitkälle on itse huolehdittu omista tarpeista.”

[...]

”Kyllä se on aika voimakas, se semmoinen yhteenkuuluvaisuuden tunne, vaikka se voi olla hyvin eri syistä, semmoinen yhteisön yhteinen vastuuntunne siitä jatkuvuudesta. Varmaan osa syy sille on se, että meitä on niin vähän. Kenelläkään ei ole varaa ajatella, että jos mä en nyt osallistu tai kannan korttani kehoon, niin kyllähän toi naapuri sen tekee. Näin pienessä yhteisössä semmoinen ajattelu johtaisi hyvin nopeasti tuhoon.” (H1)

Tataarit korostavat sitä, että yhteisön on itse otettava vastuu oman kulttuurinsa säilyttämisestä. Ensimmäinen maahan tullut sukupolvi järjestäytyi paikallisten uskontoa koskevien lakien mukaisesti seurakunnaksi, vaikka islamissa ei olekaan periaatteessa

minkäänlaista järjestäytymispakkoa ja se näytti olevan eduksi yhteisölle ja sen sopeutumiselle suomalaisiin oloihin.

”Tataareille on ominaista sellainen, että he sopeutuvat hyvin vaivattomasti, joustavasti muuttuviin olosuhteisiin ja löytävät oman paikkansa siinä yhteiskunnassa. Sitten tällainen toimeentulon hankkimisen vaatima mukautuminen liittää heidät saumattomasti siihen yhteiskuntaan. Koulutuksella on hyvin tärkeä merkitys, koulutus on a ja o mielestäni ja sitten kunnioitus valtakulttuuria kohtaan ja maan lainsäädäntöä kohtaan. [He] rakentavat yhdessä tätä suomalaista yhteiskuntaa muiden suomalaisten kanssa ja puolustavat tätä isänmaata yhdessä.”

[...]

”Eihän valtiovalta voi auttaa siihen, että miten me säilytämme oman äidinkielemme, sehän riippuu meistä itsestämme. Uskontomme, kulttuuriperintömme, perinteitämme, tapojamme, sehän on meistä itsestämme kiinni, mutta Suomessa on kaikki edellytykset tähän.”

[...]

”Islamissa ei ole mitään seurakuntalaitosta eikä pappislaitostakaan, mutta silloin kun aikanaan meidän isoisät perustivat tämän seurakunnan, tavallaan he järjestäytyivät Suomen lainsäädännön mukaan ja se oli hyödyksi” (H2)

Erityisesti molempien seurakuntien piirissä tapahtuva omaa kulttuuria tukeva hyväntekeväisyys ja harrastustoiminta ovat olleet keskeisiä vanhojen vähemmistöjen säilymiselle Suomessa.

”Ensimmäinen yhdistys, joka yleensä aina perustetaan, on hautausapuyhdistys. Sitten siellä on sairausapuyhdistystä ja on köyhäinapua ja nämä toimii edelleenkin meidän seurakunnassa, vaikka taloudellinen tilanne on aivan erilainen, mutta ei se silti sitä sano etteikö olisi ihmisiä, jotka olisi avun tarpeessa. Se on myös osa sitä juutalaisen yhteisön olennaista toimintaa, tämä yhdistystoiminta, koska se tavallaan rakentaa myös niitä puitteita sille seurakunnalle.”

[...]

”Päiväkoti, koulu, urheiluseura, laulukuoroa on, hyväntekeväisyysyhdistystä, niitä on pitkälle varmaan toistakymmentä erilaista tämmöistä yhdistystä ja järjestöä mitä täällä toimii, se on se semmoinen hyvin ylläpitävä voima.” (H1)

Myös kansainvälisillä suhteilla on tärkeä merkitys yhteisön kulttuuriselle identiteetille. Juutalainen seurakunta pitää yllä yhteyksiä niin kansainvälisiin organisaatioihin kuin pienempiin yhteisöihin ulkomailla. Näin voidaan myös reagoida suurempana kollektiivina mahdollisiin eri puolilla, niin Suomessa kuin muuallakin, tapahtuviin rasistisiin rikoksiin, niin kuin juutalainen yhteisö tekee.

”Meillä on kiinteät suhteet, meillä on erilaisia kattojärjestöjä. Meillä on Euroopan juutalaisten seurakuntien kattojärjestö ja meillä on maailman juutalaisten kattojärjestö, sitten meillä on pohjoismaisella tasolla yhteistyötä, on yhteisiä kokouksia ja se on hyvin tärkeätä varsinkin tämmöiselle pienelle yhteisölle. Ajatellaan vaikka meidän nuorisoa, niin he käyvät hyvin paljon tämmöisissä Euroopan laajuisissa, vaikka Euroopan juutalaisten opiskelijoiden tilaisuuksissa, kokouksissa, juhlissa ja samaa tapahtuu pohjoismaisella tasolla.”

[...]

”Meillä on todellakin tämmöinen *European Jewish Congress* -niminen järjestö, joka sitten on se elin, joka ottaa kaikkien puolesta poliittista kantaa näihin asioihin, mutta hyvin usein esim. tapahtuu niin, että kun joku tämmöinen hyvin vakava esim. antisemiittinen tapahtuma tapahtuu vaikka Ranskassa, niin me menemme esim. Ranskan suurlähettilään luo keskustelemaan asiassa, luovuttamaan jonkinlaisen adressin tai jonkinlaisen lausunnon näistä asioista ja sitä kautta tuomme oman huolemme näistä tapahtumista. Me ollaan käyty esim. ulkoministeri Tuomiojan luona ilmaisemassa huolemme näistä antisemiittisistä virtauksista”(H1)

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Suomen Islam-seurakunnan jäsenten yhteydet tataarien ydinalueille mm. Tatarstaniin ovat tiivistyneet.

”Kansainvälistyminenkin on auttanut, olemme luoneet uusia kulttuuriyhteyksiä Viroon, USA:han, Turkkiin ja Tatarstaniin Venäjälle, muualla asuviin tataareihin ja nämä suhteet tulevat laajenemaan myös[...]eli tulee uusia ulottuvuuksia.” (H2)

Tataareilla on selkeä viesti uudelle maahanmuuttajapolvelle, kuinka toimia ja säilyttää oma kulttuurinen identiteettinsä ja sitä kautta parantaa mahdollisuuksia sopeutua Suomeen:

”Meidän viestimme näille uusille maahanmuuttajille on se, että heidän ehdottomasti tulee säilyttää oma kulttuurinsa, uskontonsa, äidinkieltensä ja kulttuuriperintönsä, koska sehän on rikkaus, se on heidän tällainen peruskivi täällä suomalaisessa yhteiskunnassa, mutta kuitenkin heidän tulee sopeutua joustavasti ja rakentavasti tähän meidän yhteiskuntaamme kunnioittaen ja noudattaen maamme lainsäädäntöä. Sitten heidän pitää osata järjestäytyä, siis pitää olla tällaista keskinäistä solidaarisuutta ja tietysti tahdonvoimaa siihen ja sitten tällaista joustavuutta, silloin se onnistuu.” (H2)

4.3.6. Koulutus ja kotouttamistyö uskonnollisten yhdyskuntien parissa

Suomessa toimivat vähemmistöuskonnot ovat niin pieniä yhteisöjä lukumääräisesti, ettei niillä ole mahdollisuuksia järjestää oman kulttuurin mukaista koulua lapsille, poikkeuksen tekee Helsingin juutalainen seurakunta. Kouluun tulee lapsia melko laajalta alueelta Etelä-Suomesta. Koulu toimiikin erinomaisena ympäristönä juutalaisen kulttuurin välittämisessä tuleville sukupolville, lisäksi se toimii samalla myös maahanmuuttajalapsille suomalaisessa yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen kouluttajana. Myös aikuisille on seurakunnan yhteydessä järjestetty erilaisia harrastuspiirejä, joissa voi toimia samankielisten kanssa, mikä saattaa lisätä turvallisuuden tunnetta vieraassa kulttuuriympäristössä.

”Kyllähän valtaosa juutalaisista on ihan samanlaisia kuin valtaväestökin eli kodeissa ei se ole enää niin läsnä, ne omat traditiot ja oma uskonto. Se päiväkodin ja koulun rooli vaan korostuu vuosien myötä, on korostunut. Se koetaan erittäin tärkeäksi sekä yhteisön kannalta, se on tämän jatkuvuuden yksi tärkeimpiä ehtoja, mutta myös sitten ihan perheissä. Suurin osa juutalaisista perheistä laittaa lapsensa tänne meidän päiväkotiin ja kouluun, pitkänkin matkan takaa tullaan tänne.”

[...]

”Tietysti koulun puolella [on] hyvin paljon tämmöistä kotouttamista eli me annetaan lapsille erityisopetusta, siis kielessä ja muutenkin kaikessa missä nyt vaan on tarvetta tähän sopeutumiseen. Tämä on tämmöinen hyvin tehokas kotoutumis-ympäristö tämä meidän yhteisö ja meillä on täällä sitten ihan kuraattoripalvelu [ja] kaikkea tällaista. Kyllä me yritetään tukea kaikella tavoin tätä kotoutumista, okei se kohdistuu ennen kaikkea lapsiin, [mutta] kyllä meillä on tietysti aikuisillekin, on venäjänkielisille omaa toimintaa ja sitten Israelista muuttaneille. He ovat hyvin aktiivisia, heillä on aika paljon tällaista omaa toimintaa ja joka on tietysti avointa kaikille, mutta joka kohdistuu hyvin pitkälle hepreankielisiin maahanmuuttajiin. Kyllä, sitä on paljon, se on varmaan näille maahanmuuttajille aikamoinen, voisin kuvitella etu tai tämmöinen turvallisuutta lisäävä asia, että on olemassa tämmöinen valmis yhteisö mihin tulla sisään.” (H1)

Uskonto saattaa uudessa kotimaassa saada aivan erilaisen merkityksen, varsinkin jos aikaisemmin uskonnon harjoitus on ollut vaikeaa tai ympäristö ei ole sitä tukenut millään tavalla.

”Siitähän on hyvin paljon esimerkkejä, entisen Neuvostoliiton alueelta tänne muuttaneet, niin hehän [tulevat] semmoisesta ympäristöstä missä uskontoa ei ole ollut läsnä, niin senkin takia se tietysti rupeaa täällä korostumaan, kun sitä saa täällä harjoittaa. Se näkyy myös Israelista tänne muuttaneissa, Israelhan on hyvin maallistunut yhteiskunta. Suurin osa näistäkin, jotka tänne tulee, on hyvin maallistuneita, hyvä kun ovat edes koskaan käyneet synagogassa. Täällä sitten se saa ihan uuden merkityksen se uskonto, että ruvetaan käymään synagogassa, aletaan viettää pyhiä jne.” (H1)

Muiden vanhempien vähemmistöyhteisöjen järjestämä toiminta nuorille on pääosin viikonloppuisin tai iltaisin pidettävät kurssit, joilla opetetaan omaan uskontoon ja kulttuuriin liittyviä asioita.

”Seurakuntahan järjestää äidinkielen ja uskonnon kursseja sekä talvisin että kesällä, varsinkin kesäleirit ovat erittäin tehokkaita. Ennen vanhaan ne olivat kuukauden, kahden kuukauden pituisia, viime vuosisadan alussa ja viimevuosisadan puolivälissä. Nyt ne kestävät käytännön syistä kaksi viikkoa,

mutta sitten on aina elokuun puolesta välistä toukokuun loppuun saakka täällä Helsingissä ja Järvenpäässä järjestetään äidinkielen ja uskonnon kursseja tällaisille kouluikäisille lapsille, 7-15-vuotiaille. Sitten on oma leikkikoulu, lastentarha, päiväkerho viikonloppuisin, lauantaisin 3-6-vuotiaille, mutta kaiken perusta, lähtökohta on tietysti lasten kasvatusta, miten paljon vanhemmat satsaavat siihen. (H2)

”Se on [ollut] jo kauan, että silloin kun kouluissa ei yleensä ollut katolista uskonnonopetusta, niin sitten järjestettiin [opetus] aina lauantaisin. Nykyään siellä lauantaiopetuksessa ei käy muuta kuin ne, joilla koulussa ei ole sitä koulun uskonnonopetusta. He voivat saada koulua varten siitä arvosanan. Sen lisäksi me järjestetään sitten, kun lapset valmistautuvat ensimmäiseen kommuunioon (ehtoollinen) tuossa toisella kolmannella luokalla, niin heillä on sitten semmoinen opetusjakso seurakunnassa ja samaten sitten kun he valmistuvat vahvistuksen sakramenttiin (luterilaiseen konfirmaatioon verrattavissa oleva) 14–15-vuotiaana, niin silloin myös on. Heillä on kahdeksan kertaa vuoden aikana opetus, koulun opetuksen lisäksi, koska kouluissahan ei nykyään koululain mukaan saa valmistaa sakramentteihin, ei saa olla uskonnonharjoitusta koulun uskonnonopetuksessa. Silloin se tarkoittaa että tällaiset kaikki on järjestettävä koulun lisäksi.” (H3)

Uudet islamilaiset yhteisöt molemmat auttavat yhteisöönsä tulevia ihmisiä sopeutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan neuvomalla ja ohjaamalla heitä. Lisäksi he ovat pyrkineet järjestämään jotain kursseja, mikäli rahoitus siihen vain järjestyisi.

”Yhteisön jäsenet tukee omasta maasta tulleita uusia ihmisiä hyvin paljon, ne auttavat heitä pääsemään eteenpäin ja tietenkin imaami auttaa näissä uskonnollisissa kysymyksissä.”[...]”On jotain sukulaisuussuhteita tai jotain suhteita yleensä, he sitten ottavat hänet huostaansa tavallaan, auttaa häntä ja silloin jos joku tulee ja ei tunne ketään niin silloin me etsitään täältä käsin hänelle joku.” (H4)

”Meillä oli toissa vuonna tarkoitus tehdä tällainen suomen kielen kurssi, me haluttiin etenkin musliminaisille, kun monille heistä on vaikea mennä tällaiseen missä on miehet ja naiset sekaisin ja se tuntuu että [he] halusivat mieluummin tulla

tänne meille. Meillä oli ihan pätevä suomen kielen opettajakin ja kaikki oli valmiina, mutta se kaatui rahoitukseen.”

[...]

”Voitaisiin opastaa niitä ja neuvoa. Ne luottaisi siihen, että me ollaan heidän puolella. Ne olisi varmempia siitä, ne luottaisi enempi siihen, että me ollaan heidän puolellaan ja tehdään kaikkemme, että sitten jos se ei onnistu, niin se ei onnistu. [Me yritetään] selittääkin miten se asia on, koska me nähdään se asia samalla lailla.” (H5)

5. Yhteenveto

Kuten tässä työssä on useaan kertaan todettu, suomalainen yhteiskunta on muuttumassa vähitellen monikulttuurisemmaksi ja moniarvoisemmaksi erityisesti maahanmuuton seurauksena. Valtio on varautunut tilanteeseen muuttamalla mm. lainsäädäntöä ja harjoittamaansa maahanmuuttopolitiikkaa. Viimeisin osoitus tästä on, että vuoden 2008 alusta Sisäasiainministeriön organisaatiota muutettiin ja sinne siirrettiin kaikki maahanmuuttoon liittyvät asiat. Sisäasiainministeriön uusi motto on ”Turvallinen ja moniarvoinen Suomi”. Sen lisäksi Ulkomaalaisvirasto on nimetty uudelleen Maahanmuuttovirastoksi”.⁴⁷

Muuttaessaan Suomeen maahanmuuttajat (uussuomalaiset) tuovat mukanaan oman kulttuurinsa ja uskontonsa. Omien kulttuuriin kuuluvien tapojen säilyttäminen, kuten tässä työssä esille tuotu juutalaisten ja tataareiden esimerkki osoittaa, edistää uuteen ympäristöön sopeutumista. Uskonnon merkitys ja sen näkyvyys siten todennäköisesti lisääntyy yhteiskunnassa tulevaisuudessa ja sitä kautta myös uusien uskonnollisten yhdyskuntien määrä kasvaa. Samaan aikaan vastaavasti kantasuomalaisten suhde uskontoon, on viime vuosina ollut muuttumassa institutionaalisesta enemmän yksilöllisempään suuntaan ja lisäksi uskontokuntiin kuulumattomien määrä on jatkuvassa kasvussa, luterilaisesta kirkosta eroamisen seurauksena. Vaikka uskontoon liittyvät kysymykset sinänsä kiinnostavat ihmisiä, uskonnollisiin instituutioihin ei tahdota sitoutua. (Niemelä 2003b, 208–209.) Kirkkoon kuuluvatkaan eivät usko kirkon opetukseen samalla tavalla kuin vielä joitakin vuosikymmeniä sitten. He eivät

⁴⁷ Ks. internetlähteet Sisäasiainministeriö ja Maahanmuuttovirasto.

myöskään osallistu säännöllisesti kirkossa järjestettäviin jumalanpalveluksiin, poikkeuksen tekevät juhlapyhinä pidettävät tilaisuudet. Myös ihmisen elinkaareen liittyvät juhlat kuten kaste, ripille pääsy, vihkiminen ja hautaaminen ovat säilyttäneet suosionsa viime vuosien muutoksista huolimatta. (Helander 1999, 75, ks. myös Niemelä 2003a.)

Suomalaisten suhde omaan uskontoonsa näyttää siten olevan enemmän seremoniallisia kuin opillisia piirteitä korostava. Luterilaisuus näyttää suomalaiselle merkitsevän ennen kaikkea perinteiden kunnioitusta, jotain nimenomaan suomalaisuuteen ja suomalaiseen identiteettiin kiinteästi kuuluvaa. Perinne koetaan arvokkaaksi ja pysyväksi, eikä sitä haluta muuttaa. Sama näkyy myös valtion harjoittamassa uskontopolitiikassa, vaikka yhteiskunta on muuttunut ja muuttuu jatkuvasti monikulttuurisemmaksi, perinteiset käyttäytymismuodot on säilytetty eikä niitä ole toistaiseksi haluttu uudistaa. Toisaalta voidaan myös todeta, että muutoksiin ei ole ollut mitään ulkoista painettakaan, sillä maassa asuvat perinteiset uskonnolliset vähemmistöt ovat olleet pääosin tyytyväisiä vallitsevaan tilanteeseen. Ne ovat pitäneet valtion ja luterilaisen kirkon suhdetta luonnollisena, koska niin suuri osa kansasta on luterilaisen kirkon jäseniä. Tilanteeseen ei ole tarvinnut niiden kannalta puuttua siksikään, koska niille itselleen on taattu laissa vapaat toimintaedellytykset. Vanhat vähemmistöt ovat halunneet toimia vallitsevan lainsäädännön mukaisesti ja sitä kunnioittaen.

Aivan toisenlaisen haasteen yhteiskunnalle luovat uudet uskonnolliset yhdyskunnat, joiden jäsenet koostuvat pääosin maahanmuuttajista ja suomalaisista käännyttäisistä. Juuri näiden ryhmien kautta uskonto ja siihen liittyvät kysymykset tulevat näkyviksi ja kuuluville niin katukuvassa kuin yhteiskunnallisessa keskustelussa. Erilaisten maailmankatsomusten lisääntyminen yhteiskunnassa aiheuttaa sen, että nimenomaan rakentavan dialogin merkitys uskontokuntien välillä korostuu ja sen tarve lisääntyy. Lisähaasteen tälle vuoropuhelulle luovat myös uskontokuntiin kuulumattomat. Haastatteluissa kävi ilmi, että yhteisöt olivat pääosin tyytyväisiä niin viranomaisten kuin luterilaisen kirkonkin kanssa käytävään keskusteluun, eikä näissä yhteyksissä nähty juurikaan ongelmia, pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta. Hankauksia saattaa aiheuttaa eri osapuolten välillä se, että islamilaiset yhdyskunnat eroavat toisistaan monin tavoin, niin toimintatapojensa kuin tavoitteidensa kautta. Viranomaisten kannalta olisi hyvä huomioida varsinkin sunnien ja shiiojen väliset erot. Vaikka yhteisöt toisaalta korostavat islamilaista yhtenäisyyttä, myös vastakkaisia mielipiteitä

ilmenee, kuten haastatteluissa voidaan nähdä. Ongelmia saattaa aiheuttaa myös jo aikaisemmin esille tullut seikka, että saadakseen muslimin statuksen Suomessa on liityttävä johonkin islamia harjoittavaan yhdyskuntaan jäseneksi, vaikka se ei olekaan kyseisen uskonnon periaatteiden mukaista. Toimiessaan näin on myös mahdollista saada lapselleen oman uskonnon opetusta koulussa. Järjestäytyminen ei välttämättä ole mikään negatiivinen asia, kuten islaminuskoisten tataarien esimerkki osoittaa. Suomen lakien mukainen organisoituminen uskonnolliseksi yhdyskunnaksi nimenomaan edistää kulttuurin säilymistä ja uskonnonharjoittamisen vapautta.

Haastattelujen perusteella merkittävin epäkohta suhteessa valtioon on yhdyskuntien toiminnan rahoitukseen liittyvät kysymykset. Rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien rahoitus tulisi järjestää siten, että uskonnollinen tasa-arvo luterilaisen ja ortodoksisen kirkon kanssa ainakin lain kirjaimen mukaisesti täyttyisi. Jos toivotaan, että maahanmuuttajat säilyttävät oman kulttuurinsa ja uskontonsa, silloin on myös hyvä luoda siihen taloudelliset edellytykset. Taloudellinen apu olisi sikäläkin perusteltua, koska uskonnolliset yhdyskunnat tekevät arvokasta kotouttamistyötä ja auttavat ruohonjuuritasolla uusia maahantulijoita sopeutumaan ja löytämään uudessa ympäristössä ilmenneisiin ongelmiin ratkaisuja. Omasta uskonnollisesta yhteisöstä on helpompi mennä hakemaan apua kuin viranomaisilta, sillä sieltä löytyy varmemmin omaa kieltä puhuva maanmies, jolla on samanlaisia kokemuksia kuin itselläkin. Viranomaisten kannalta olisi myös perusteltua, että rahoitus hoidetaan virallisia kanavia pitkin, ettei yhteisöjen tarvitse hakea taloudellista apua ulkomailta. Mikäli rahaa tulee jostain ulkomaisesta lähteestä, se voi johtaa tarpeettomiin epäilyihin yhteisön sisällä tapahtuvasta toiminnasta.

Median vastuu korostui tehdyissä haastatteluissa, varsinkin miten ja mitä sanavalintoja käyttäen se uutisoi kansallisia ja kansainvälisiä uskontoryhmiin liittyviä tapauksia. Kuten tässä työssä on käynyt ilmi, suomalaisten yleinen tietoisuus muista uskonnoista on melko heikko. Siksi liian sensaatiohakuiset otsikot ja artikkelit ovat omiaan lisäämään asioista vähemmän tietävien ihmisten stereotypioita ja mahdollisesti myös niistä seurauksena olevia uskontoryhmien välisiä jännitteitä. Tiedotusvälineiden edustajien olisi syytä kenties pohtia sitä, onko edes tarpeellista kansainvälisten konfliktien ja ulkomailla tehtyjen rikosten yhteydessä mainita osallistujien uskonto vai olisiko pelkkä kansallisuus riittävä tieto.

Tämä työ on herättänyt tekijässään, toivottavasti myös lukijassa, monenlaisia asiaan liittyviä kysymyksiä tekoprosessin aikana. Suoria vastauksia kysymyksiin tuskin on

olemassa, mutta ehkä tärkeämpää kuin löytää vastauksia onkin esittää kysymyksiä ja sitä kautta saada aikaan pohdintaa ja keskustelua aiheen ympäriltä. Mahdollisena jatkotutkimuksena kannattaisi kenties selvittää, kokevatko maahanmuuttajat ja myös kääntymyksen tehneet vähemmistöuskontojen edustajat, uskontoon liittyvän syrjinnän käytännössä lisääntyneen vai vähentyneen viime vuosina ja siten liittyvätkö syrjintäkokemukset nimenomaan uskontoon vai ihonväriin. Viittaa tässä sosiaalipsykologisessa tieteellisessä keskustelussa tunnettuihin niin sanottuihin konflikti- ja kontaktiteorioihin (Ks. Jaakkola 2000, 29.)⁴⁸ Toisena maahanmuuttajien työllistymiseen liittyvänä tutkimuskohteena voisi olla hyvä selvittää miten Suomessa suhtaudutaan palveluammateissa toimivien musliminaisten huivin käyttöön. Kokevatko asiakkaana olevat ihmiset sen todellakin ongelmalliseksi tai häiritseväksi vai onko sen käyttö pääosalle ihmisistä yhdentekevää. Kuten tässä työssä, hyvin pienenä otoksena, on tullut esille, nimenomaan palveluammateissa toimivien musliminaisten huivin käyttöä yritetään kieltää tai pyritään ainakin rajoittamaan yleisen rauhallisuuden nimissä.

Suomalainen yhteiskunta ottaa vielä ensiaskeliaan moniarvoistumisessa ja tiellään monikulttuurisuuteen. Globalisaation lisääntyessä ja maailman avautuessa olemme alkaneet pikkuhiljaa hyväksyä erinäköiset ja erilaisia pukeutuvat ihmiset keskuudessamme. Päteekö tämä sama myös uskontoihin, jotka poikkeavat valtavirrasta. Vaikka valtiovalta edistääkin maahanmuuttoa ja haluaa että maahanmuuttajat sopeutuvat maahan mahdollisimman hyvin, suomalaisessa yhteiskunnassa on paljon parantamisen varaa. Kuten tässä työssä on pyritty osoittamaan, olemme asenteiden tasolla vielä kaukana siitä tilanteesta, että pystyisimme hyväksymään erilaisuuden, toimimaan yhdessä erilaisten ihmisten kanssa ja antamaan heille mahdollisuuden elää rinnallamme heidän omilla ehdoillaan, noudattaen samalla kuitenkin suomalaista lainsäädäntöä. Kyseessä saattaa kuitenkin pitkälle olla sukupolvikysymys, sillä lapset ja nuoret tottuvat erilaisuuteen ja monikulttuurisen yhteiskunnan asettamiin vaatimuksiin jo koulumaailmassa. Näille jo pienestä pitäen monikulttuurisessa ympäristössä eläneille ja erilaisuutta paremmin ymmärtäville, nykyisten sukupolvien ongelmat ovat menettäneet merkityksensä siinä vaiheessa kun he ovat päättämässä yhteisistä asioistamme.

---

⁴⁸ Konfliktiteorian mukaan syrjintä lisääntyy, kun ryhmät joutuvat toistensa kanssa yhteyteen ja kun vähemmistön edustajien suhteellinen määrä kasvaa. Kontaktiteoria puolestaan olettaa, että ennakkoluulot vähenevät henkilökohtaisten kontaktien lisääntyessä.

6. Lähteet

6.1. Kirjallisuus ja painetut lähteet

- Allardt, Erik
1986 Uskontososiologia. Teoksessa *Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta*, 32–45. Juha Pentikäinen (toim.). Helsinki: Gaudeamus.
- Bellah, Robert N.
1970 *Civil Religion in America, Beyond Belief: Essays on Religion in a Post-Traditional World*, 168–186. New York: Harper & Row.
- Davie, Grace
2000 *Religion in Modern Europe - A memory mutates*. New York: Oxford University press.
2002 *Europe: The exceptional case – Parameters of faith in the modern world*. London: Darton, Longman and Todd Ltd.
- Durkheim, Émile
1980 *Uskontoelämän alkeismuodot*. Seppo Randell (suom.). Helsinki: Tammi.
- Forsander, Annika et al.
2001 *Monietnisuus, yhteiskunta ja työ*, Annika Forsander, Elina Ekholm, Petri Hautaniemi, Abdullah Ali, Anne Alitolppa-Niitamo, Eve Kyntäjä, Nguyen Quoc Cuong. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Forsander, Annika & Ekholm, Elina
2001 *Etniset ryhmät Suomessa*. Teoksessa *Monietnisuus, yhteiskunta ja työ*, 83–113. Annika Forsander et al. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Hallenberg, Helena
1998 *Miten elää muslimina*. Teoksessa *Islamilainen kulttuuri*, 13–77. Heikki Palva ja Irmeli Perho (toim.). Helsinki: Otava.
- Hanski, Jari
2006 *Juutalaisviha Suomessa 1918–1944*. Helsinki: Ajatus Kirjat.
- Hautaniemi, Petri
2001 *Etnisyys ja kulttuuri*. Teoksessa *Monietnisuus, yhteiskunta ja työ*, 11–30. Annika Forsander et al. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Heikkilä, Markku
1999 *Uskonto, oikeus ja julkisuus Euroopan unionin maissa*. Teoksessa *Uskonto ja nykyaika – Yksilö ja eurooppalaisen yhteiskunnan murros*, 128–156. Markku Heikkilä (toim.). Jyväskylä: Atena Kustannus.
2003 *Kirkko-oikeus, kirkko ja yhteiskunta*. Teoksessa *Muutoksen tulkkina – Kirkot ja uskonnollinen elämä osana yhteiskuntaa*, 189–206. Eila Helander (toim.). Helsinki: Kirjapaja.

Heikkilä, Elli & Pikkarainen, Maria

2006 Maahanmuuttajien työllisyys. Teoksessa *Ylirajainen kulttuuri: Etnisyys Suomessa 2000-luvulla*, 257–277. Tuomas Martikainen (toim.). Helsinki: SKS.

Helander, Eila

1999 Uskonto ja arvojen murros. Teoksessa *Uskonto ja nykyaika – Yksilö ja eurooppalaisen yhteiskunnan murros*, 54–87. Markku Heikkilä (toim.). Jyväskylä: Atena Kustannus.

2000 Uskonto ja globalisaatio. Teoksessa *Muutoksen tulkina – Kirkot ja uskonnollinen elämä osana yhteiskuntaa*, 19–30. Eila Helander (toim.). Helsinki: Kirjapaja.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena

2006 Tutkimushaastattelu, Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. 4.painos. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirvonen, Tuomo

2006 Suomen Islam-seurakunnan veteraaniteos, Tuomo Hirvonen (toim.). Helsinki: Suomen Islam-seurakunta.

Hjelm, Titus

2006 Suomalainen uskontososiologia, *Sosiologia* 2/2006.

Jaakkola, Magdalena

1999 Maahanmuutto ja etniset asenteet - Suomalaisien suhtautuminen maahanmuuttajiin 1987–1999. Helsinki: Edita.

2000 Asenneilmasto Suomessa vuosina 1987–1999. Teoksessa *Monikulttuurinen Suomi, Etniset suhteet tutkimuksen valossa*, 28–55. Karmela Liebkind (toim.). Helsinki: Gaudeamus.

Karvonen, Kari

1975 Suomen Islam-seurakunta 1925–1975

Kiuru, Kari

2006 Piispa Heikka kutsuu juutalaiset ja muslimit juhla jumalanpalvelukseen *Helsingin Sanomat* 10.12.2006.

Kääriäinen, Kimmo & Niemelä, Kati & Ketola, Kimmo

2003 Moderni kirkkokansa. Suomalaisien uskonnollisuus uudella vuosituhatluvalla. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Lampela-Kivistö, Liisa

2001 Käytännöllinen teologia. Teoksessa *Teologia, johdatus tutkimukseen*, 149–171. Petri Luomanen (toim.). Helsinki: Edita.

Lehtinen, Isra

2007 Islam, opettajat ja islamin oppimateriaali. Teoksessa *Monikulttuurisuus ja uudistuva katsomusaineiden opetus*, 232–238. Tuula Sakaranaho & Annukka Jamisto (toim.). Helsinki: Uskontotieteenlaitos.

Leitzinger, Antero

- 1996 Mishäärit – Suomen vanha islamilainen yhteisö. Helsinki: Kirja-Leitzinger.
- 1999 Tataarit Suomessa. Teoksessa *Muslimit Suomessa*, 25–58. Tuula Sakaranaho, Heikki Pesonen (toim.). Helsinki: Yliopistopaino.
- 2006 Suomen tataarit, Vuosina 1868–1944 muodostuneen muslimiyhteisön menestystarina. Helsinki: East-West Books.

Lepola, Outi

- 2000 Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Helsinki: SKS.

Liebkind, Karmela

- 2000a Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa *Monikulttuurinen Suomi, Etniset suhteet tutkimuksen valossa*, 13–27. Karmela Liebkind (toim.). Helsinki: Gaudeamus.
- 2000b Monikulttuurisuus on tulevaisuutta. Teoksessa *Monikulttuurinen Suomi, Etniset suhteet tutkimuksen valossa*, 171–182. Karmela Liebkind (toim.). Helsinki: Gaudeamus.

Lundgren, Svante

- 2002 Suomen juutalaiset – Usko, tavat, asenteet, Religionsvetenskapliga Skrifter nr. 56. Åbo: Åbo Akademi.

Martikainen, Tuomas

- 2006a Maahanmuuttajat ja uskonto: tausta, jäsenyys, yhdyskunnat. Teoksessa *Kristinuskko Suomessa*, 205–240. Aappo Laitinen (toim.). Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 249. Helsinki: Gummerus.
- 2006b Ylirajainen kulttuuri: Etnisyys Suomessa 2000-luvulla, Tuomas Martikainen (toim.). Helsinki: SKS.

Martikainen, Tuomas & Sintonen, Teppo & Pitkänen, Pirkko

- 2006 Ylirajainen liikkuvuus ja etniset vähemmistöt. Teoksessa *Ylirajainen kulttuuri: Etnisyys Suomessa 2000-luvulla*, 9–41. Tuomas Martikainen (toim.). Helsinki: SKS.

Modood, Tariq

- 1997 Church, State and Religious Minorities. London: Policy Studies Institute.

Niemelä, Kati

- 2003a Uskonnonharjoitus. Teoksessa *Moderni kirkkokansa, Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanella*, 165–186. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- 2003b Uskonnollisuus eri väestöryhmissä. Teoksessa *Moderni kirkkokansa, Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanella*, 187–220. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Parekh, Bhikhu

- 1997 Religion and Public Life. Teoksessa *Church, State and Religious Minorities*, 16-22. Tariq Modood (ed.). London: Policy Studies Institute.
- Pentikäinen, Juha
1986 Uskontotieteen tutkimusalueet. Teoksessa *Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta*, 11–31. Juha Pentikäinen (toim.). Helsinki: Gaudeamus.
- Pitkänen, Pirkko & Kouki, Satu
1999 Vieraiden kulttuurien kohtaaminen viranomaistyössä. Helsinki: Edita.
- Puuronen, Vesa
2006 Näkökulmia etnisten suhteiden tutkimukseen Suomessa. Teoksessa *Ylirajainen kulttuuri: Etnisyys Suomessa 2000-luvulla*, 42–54. Tuomas Martikainen (toim.). Helsinki: SKS.
- Reijonen, Mikko
2005 Uskonnonvapaus ihmisoikeutena. Teoksessa *Oikeus uskoon toivoon ja rakkauteen*, 109–117. Mari Pöntinen ja Mikko Helminen (toim.). Helsinki: Suomen Lähetysseura.
- Rothschild, Sylvia
1997 A Jewish Perspective. Teoksessa *Church, State and Religious Minorities*, 55–60. Tariq Modood (ed.). London: Policy Studies Institute.
- Sakaranaho, Tuula
1999 Muslimit Euroopassa. Teoksessa *Uskonnot maailmassa*, 208–225. Katja Hyry ja Juha Pentikäinen (toim.). 4. uudistettu painos. Porvoo: WSOY.
2002 ”Kansamme tuntematon väestönosa”, Suomalaisen tatarimuslmiien julkisuuskuva. Teoksessa *Uskonto, julkisuus ja muuttuva yhteiskunta*, 132–159. Tuula Sakaranaho ja Heikki Pesonen (toim.). Helsinki: Yliopistopaino.
2006 Religious Freedom, Multiculturalism, Islam–Cross-reading Finland and Ireland. Leiden: Brill.
2007a Kohti moniuskontoista Suomea? Vähemmistönäkökulma uuteen uskonnonvapauslakiin. Teoksessa *Kirkko ja usko tämän päivän Suomessa*, 124–145. Aku Visala (toim.). Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 253. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura.
2007b Pienryhmäisten uskontojen opetus ja monikulttuurisuuden haasteet. Teoksessa *Katsomusaineiden kehittämishaasteita, Opettajankoulutuksen tutkinnonuudistuksen virittämää keskustelua*, 3-16. Arto Kallioniemi ja Eero Salmenkivi (toim.). Helsinki: Yliopistopaino.
2007c Katsomusaineiden opetus monikulttuurisen yhteiskunnan haasteena. Teoksessa *Monikulttuurisuus ja uudistuva katsomusaineiden opetus*. Tuula Sakaranaho & Annukka Jamisto (toim.). Helsinki: Uskontotieteenlaitos.
- Sakaranaho, Tuula & Pesonen, Heikki
1999 Muslimit Suomessa, Tuula Sakaranaho, Heikki Pesonen (toim.). Helsinki: Yliopistopaino.
- Seppo, Juha
2003 Uskonnonvapaus 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Edita.

- Tiilikainen, Marja
2003 Arjen islam. Somalinaisten elämää Suomessa. Tampere: Vastapaino.
- Torvinen, Taimi
1989 Kadimah – Suomen juutalaisten historia. Keuruu: Otava.
- Vuorela, Kalevi
1989 Finlandia Catholica, Katolinen kirkko Suomessa 1700-luvulta 1980-luvulle. Helsinki: Studium Catholicum.
2005 Vuosi vuodelta, Katolisen kirkon vaiheita Suomessa reformaation jälkeen. Helsinki: Katolinen tiedotuskeskus.
- Weintraub, Daniel
2007 Juutalainen kasvatus ja uskonnonopetus. Teoksessa *Monikulttuurisuus ja uudistuva katsomusaineiden opetus*, 223–231. Tuula Sakaranaho & Annukka Jamisto (toim.). Helsinki: Uskontotieteenlaitos.

6.2. Internetlähteet

Aamenesta öylättiin – kirkollinen sanasto
<http://www.evl.fi/sanasto/> (Luettu 23.1.2008.)

Al-Iman Moskeija
<http://www.masjidiman.com/> (Luettu 8.2.2008.)

Asetus valtiopäivien avajaisten ja päättäjäisten juhlamenoista
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1977/19770090> (Luettu 31.1.2008.)

Etnisten suhteiden neuvottelukunta
http://www.mol.fi/mol/fi/04_maahanmuutto/04_etniset_suhteet/02_etno11260/index.jsp
(Luettu 8.2.2008.)

Euroopan unionin perusoikeuskirja
http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_fi.pdf (Luettu 30.1.2008.)

Evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntien talous 2006
[http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/53AFA296098D302DC2257378003308C6/\\$file/Srktalous.pdf](http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/53AFA296098D302DC2257378003308C6/$file/Srktalous.pdf) (Luettu 8.2.2008.)

Evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntien väkiluku
<http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/1C34395412FF53A5C22573C4003F4A9E?OpenDocument&lang=FI> (Luettu 3.1.2008.)

Hallituksen maahanmuuttoliittinen ohjelma 19.10.2006
http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/10_muut/mamu_ohjelma19102006.pdf (Luettu 30.1.2008.)

Helsingin juutalainen seurakunta

<http://www.jchelsinki.fi/> (Luettu 8.2.2008.)

Helsingin Sanomat (Imaami juhli linnassa jo viidettä kertaa)

<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Imaami+juhli+linnassa+jo+viidett%C3%A4+kertaa/1135232400394> (Luettu 8.2. 2008.)

Helsingin seurakunnat

<http://www.helsinginseurakuntayhtyma.fi/?deptid=4768> (Luettu 3.1.2008.)

Helsingin Uskontojen Foorumi

http://www.kepa.fi/kumppani/arkisto/2006_5/4996 (Luettu 4.1.2008.)

Ihmisoikeusliitto

Suomessa asuvien muslimien suhtautumisesta perhearvoihin ja perhelainsäädäntöön

Kristiina Kouros 2007

<http://www.ihmisoikeusliitto.fi/selvitys.pdf> (Luettu 24.1.2008.)

Islamopas

<http://www.islamopas.com/konvertering.html> (Luettu 24.1.2008.)

Katolinen kirkko

<http://www.catholic.fi> (Luettu 8.2.2008.)

Katolska Kyrkan i Sverige

<http://www.katolskakyrkan.se/Turnpike.aspx?id=315> (Luettu 8.2.2008.)

Kirkko ja juutalaisuus –työryhmä

<http://213.250.93.194/asiakas/evl/ktuutiset.nsf/45a7bb2db5c79b9ac2256c9e005786b4/574bba0cdfd50651c22573610049a8ca?OpenDocument> (Luettu 4.1.2008.)

Kirkon ja valtion suhde

<http://www.evl.fi/kkh/to/kkn/koulu/valtiokko.html> (Luettu 8.2.2008.)

Kirkon ulkoasiain neuvosto

<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/CB42F33DAF23402BC2257089004FE16A?OpenDocument&lang=FI> (Luettu 4.1.2008.)

Maahanmuuttovirasto

<http://www.migri.fi/netcomm/Default.asp?&language=FI> (Luettu 30.1.2008.)

Monitori 1/2007 (Uskonnoille tasa-arvoiset mahdollisuudet)

http://www.mol.fi/mol/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/05_monitori/03_kansio/mon2007_1_5.jsp (Luettu 31.1.2008.)

Opetusministeriö (Islam suomalaisissa joukkoviestimissä –väliraportti)

http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2007/07/Islam_suomalaisissa_joukkoviestimissa.html?lang=fi (Luettu 26.2.2008.)

Opetusvirasto

http://www.hel.fi/wps/portal/Opetusvirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/fi/Opetusvirasto/Peruskoulut (Luettu 30.1.2008.)

Perusopetuslaki (13§ Uskonnon ja elämänkatsomustiedonopetus)
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628> (Luettu 30.1.2008.)

Piispa Mikko Heikan weblog 7.12.2006
<http://www.pod.fi/heikka/?m=20061207> (Luettu 22.1.2008.)

Piispa Mikko Heikan weblog 29.8.2007
<http://www.pod.fi/heikka/?m=200708> (Luettu 22.1.2008.)

Resalat
<http://www.resalat.fi/suomi.html> (Luettu 23.1.2008.)

Rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien valtionavustustyöryhmän mietintö
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2005/liitteet/opm_289_tr15.pdf?lang=fi (Luettu 23.1.2008.)

Sakset ristissä (2004 Syyskuu, Eduskunnan lisärakennus vihittiin käyttöön)
<http://195.236.185.74/ktuutiset.nsf/9eba8c4dc67d4937c2256ca9004dc04d/cdfdbaa255712668c2256f040032d32e?OpenDocument> (Luettu 23.1.2008.)

Sisäasiainministeriö
<http://www.intermin.fi/intermin/bulletin.nsf/HeadlinesPublicFin/709640EF525E87FFC22573C40026F0FA> (Luettu 5.1.2008.)

Suomen Ekumeeninen neuvosto
http://www.ekumenia.fi/uskontojen_kohtaaminen/uskontojen_johtajien_juutalaisuus_kristinusko_ja_islam_foorumi_2622004/?session=91921012 (Luettu 4.1.2008.)

Suomen Ekumeeninen neuvosto (Uskonnot suomalaisessa yhteiskunnassa –seminaari)
http://www.ekumenia.fi/uskontojen_kohtaaminen/uskonnot_suomalaisessa_yhteiskunnassa_-_seminaari_2882007/?session=88966004 (Luettu 25.1.2008.)

Suomen Islamilainen Neuvosto
<http://www.sine.fi/> (Luettu 8.2.2008.)

Suomen perustuslaki (11§)
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki#highlight2> (Luettu 8.2.2008.)

United Religion Initiative (URI)
<http://www.uri.org/> (Luettu 8.2.2008.)

URI Helsinki
http://www.geocities.com/uri_helsinki/index.htm (Luettu 8.2.2008.)

Uskonnollisten yhdyskuntien valtionapu
<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Uskonnolliset+yhdyskunnat+saavat+ensi+kertaa+valtionapua/1135232556362> (Luettu 7.1.2008.) ja

[http://www.ksml.fi/uutiset/kotimaa/uskonolliset-yhdyskunnat-valtionavun-piiriin\(33416\).ece](http://www.ksml.fi/uutiset/kotimaa/uskonolliset-yhdyskunnat-valtionavun-piiriin(33416).ece) (Luettu 7.1.2008.)

Uskonnontutkija (Isra Lehtinen, Miten viranomaiset huomioivat muslimit)
http://www.uskonnontutkija.fi/arkisto/2007_1/lehtinen.pdf/view (Luettu 18.1.2008.)

Uskonnonvapauslaki
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030453> (Luettu 8.2.2008.)

Uskonnot keskuudessamme juutalaisuus
<http://www.turku.fi/public/default.aspx?nodeid=13048&culture=fi-FI&contentlan=1>
 (Luettu 25.1.2008.)

Vihreiden kansanedustajien lakialoite [157/2005 vp]
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/la_157_2005_p.shtml
 (Luettu 8.2.2008.)

Väestörekisterikeskuksen tilastot
<http://www.vaestorekisterikeskus.fi/vrk/home.nsf/pages/7DB30905CD412FC8C22571FE0033B947?opendocument> (Luettu 23.1.2008.)

Wikipedia (Johann Gottfried Herder)
http://en.wikipedia.org/wiki/Johann_Gottfried_Herder (Luettu 29.1.2008.)

Wikipedia (Lontoon pommi-iskut 7. heinäkuuta 2005)
http://fi.wikipedia.org/wiki/Lontoon_pommi-iskut_7._hein%C3%A4kuuta_2005
 (Luettu 25.1.2008.)

Wikipedia (Maccabees)
<http://en.wikipedia.org/wiki/Maccabees> (Luettu 6.2.2008.)

Yhteisövero
http://www.vm.fi/vm/fi/10_verotus/03_elinkeinoverotus/01_yhteisovero/index.jsp
 (Luettu 8.2.2008.)

6.3. Haastattelut

H1, Helsingin Juutalainen seurakunta, Dan Kantor. Helsinki 16.1.2007.

H2, Suomen Islam-seurakunta, Okan Daher. Helsinki 29.1.2007.

H3, Katolinen kirkko Suomessa, Juho Kyntäjä. Vantaa 8.2.2007.

H4, Islamic Multicultural Dawah Centre, Ikraam Amiot. Helsinki 4.6.2007.

H5, Resalat Islamilainen Yhdyskunta - Suomen Ähl-e Beit, Paula Bahmanpour, Juhani Valo, Britt-Marie Valo. Helsinki 25.6.2007.

Haastattelut tekijän, aineisto tekijän hallussa, Helsinki.

7. Liite

Haastateltavan kanssa käyty keskustelu perustui pääosin alla olevaan listaan. Siinä on eroteltu teema-alueet, teemojen sisällä on siihen aihepiiriin liittyviä tarkempia ns. ohjaavia kysymyksiä tai keskustelun aiheita.

1. Suhde valtioon, kaupunkiin, viranomaisiin yleensä, yhteiskunnallinen osallistuminen

- kuvaile millainen on seurakunnan asema suhteessa valtioon tai yleensä suomalaiseen yhteiskuntaan
- minkälaista yhteistoimintaa, onko ollut ongelmia (yhteiskunnallisten toimijoiden kanssa) aikaisemmin ja nykyään, onko yhteistyö lisääntynyt
- osallistuminen esimerkiksi uskonnonvapauskomitean, etnisten suhteiden neuvottelu-kunnan (työministeriö) tai muiden vastaavien toimintaan
- oletteko saaneet äänenne kuuluville niin kuin olette halunneet näissä yhteyksissä

2. Suhteet luterilaiseen kirkkoon, muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin

- minkälainen suhde on luterilaiseen kirkkoon
- onko Suomessa vaikea toimia voimakkaan uskonnollisen instituution ”varjossa”, >yhteiskunnalliset instituutiot perustaltaan luterilaisia (koulu, armeija)
- ekumeeninen jumalanpalvelus, voisiko yhteisönne edustaja osallistua tällaiseen jumalanpalvelukseen ja onko pyydetty osallistumaan
- onko yhteyksiä muihin vähemmistöuskontoihin

3. Oman uskonnon harjoittaminen ja oma yhteisö

- onko helppoa/vaikeata/vapaata harjoittaa omaa uskontoaan Suomessa (uskonnolliset symbolit, tavat ja rakennukset), omien juhlien vietto
- onko uskonnosta puhuminen hankalaa, joutuuko omaa uskontoaan perustelemaan ja selittelemään toisille vai herättääkö vain vilkasta keskustelua, miten hyvin tavalliset suomalaiset tuntevat edustamaanne uskontoa

- tuntuuko siltä, että seurakuntanne jäsenet Suomessakin ovat kollektiivisesti vastuussa yhteisön saamasta huonosta julkisuuskuvasta, tuntuuko, että koko yhteisö leimautuu jonkun yksilön toiminnasta
- mitkä tekijät keskeisiä siihen, että yhteisö pienuudestaan huolimatta niin hyvin sopeutunut suomalaiseen yhteiskuntaan
- tuntuuko, että olette joutuneet luopumaan jostain uskonnollisesti merkittävästä asiasta Suomessa

4. Maahanmuutto ja monikulttuurisuus

- väite: onko suomalainen monikulttuurisuus ja moniarvoisuus sitä, että ihmiset sinänsä hyväksytään, mutta heidän ajatuksensa ja uskontonsa suvaitaan niin kauan kun uskonnolliset symbolit eivät näy eivätkä kuulu katukuvassa eivätkä ihmiset vaadi mitään erikoiskohtelua
- onko monikulttuurisuus etu vai haitta yhteisön näkökulmasta
- miten seurakunta suhtautuu samanuskoisten maahanmuuttoon, miten jäsenmäärä kehittynyt viimeisen vuoden aikana
- annatteko neuvoja miten toimia suomalaisessa yhteiskunnassa, tukeeko uskonto tai uskonnollinen yhteisö sopeutumista